

मुलुकी ऐन, २०२०

भाग २

महल १

अदालती बन्दोबस्तको

*१ नं. ॥ ॥ कुनै कानूनले कुनै मुद्दा हेर्ने खास अधिकारी तोकिएकोमा सोही अधिकारीले र त्यस्तो कुनै खास अधिकारी नतुकी अड्डा मात्र तोकिएकोमा सो अड्डाका हाकिमले कानून बमोजिम मुद्दाको कारवाई र फैसला गर्नु पर्छ ।

२ नं. ॥ ॥ जुन कागजमा जुन ठाउँमा अड्डाको छाप र हाकिमको सहिछाप गर्नु भन्ने कानूनमा लेखिएको छ सो कागजमा जसको इजलास वा फैसला हो उसैले सो बमोजिम गर्नु पर्छ । कानूनमा नखुलेकोमा भने अड्डाको छाप र हाकिमको सहिछाप गर्नुपर्दा सोही कागजको शिरमा गर्नुपर्छ ।

३ नं. ॥ ॥ अड्डा बसेदेखि बन्द नभएसम्म अड्डामा आफूले गर्नुपर्ने अड्डा सम्बन्धी काम कुरा बाहेक अरु कुनै काम कुरा वा ठट्टा मस्करी गर्न र गर्न दिन समेत हुँदैन ।

४ नं. ॥ ॥ मुद्दामा र अड्डाबाट गर्नुपर्ने अरु काम कुराको छलफल गर्दा इमान धर्म सम्झी आउना चित्तले देखेको मनासिव माफिकको कुरा बोल्न हुन्छ । सो बोल्दा पालो पालोसित बोल्नु पर्छ । अधिवाट बोल्नेले बोली नसकी कुरा काटी उछिना उछिन गर्न वा एउटा मुद्दा वा काम कुरा छलफल गरिरहेको मानिसले सो काम छाडी अरु कुराको बकबक गर्न हुँदैन । गरे सो गर्नेलाई सो अड्डाका हाकिमको तजवीजले बीस रुपैयाँसम्म जरिवाना हुन सक्तछ ।

६ नं. ॥ ॥ अड्डाले मुद्दाको कारवाई र फैसला गर्दा खुला इजलासमा गर्नुपर्छ । कसैले अड्डामा आई बेमनासिव काम कुरा गरेमा निजलाई इजलासबाट बाहिर पठाउन सकिनेछ । सो मानिसले फेरी पनि सोही कुरा गरेमा निजलाई सो अड्डाका हाकिमका तजवीजले पचास रुपैयाँसम्म जरिवाना हुन सक्तछ ।

११ नं. ॥ ॥ मुद्दा हेर्दा देहायको प्राथमिकताले कारवाई गर्दै जाँदा जुन मुद्दा पहिले छिन्न अझ पुग्छ सोही मुद्दा पहिला किनारा गर्नु पर्छ

थुनुवा कैदीको थुना वा कैद परेको मुद्दा१

वेवारिसी सोह्र वर्ष मुनिको नाबालकको मुद्दा२

तारीखमा रहेको पचहत्तर वर्षमाथिको बूढाबूढीको र शारीरिक अशक्तता भएको व्यक्तिको मुद्दा३

स्वास्ती मानिस वादी वा पुनरावेदक भएको न्वारन गराई पाउँ वा नाता कायम गराई पाउँ भन्ने मुद्दा४

माथि लेखिएको र त्यसपछि अरु मुद्दाका हकमा पुरानोको क्रमले५

१२ नं. ॥ ॥ यसै महलको ६५ नम्बरको दफा १ वा दफा २ बमोजिम वारिस राख्न नपाउने अवस्थाका भगडियाको कुनै अर्को अड्डामा पनि मुद्दा परेको रहेछ भने वा कुनै एक अड्डामा परिरहेको मुद्दाको निर्णय भै नसकी अर्को अड्डामा परेको मुद्दाको निर्णय हुन नसक्ने रहेछ भने मेरा यस मितिमा यस्तो मुद्दा फलाना अड्डामा परेकोछ कानून बमोजिम मुलतवी राखी पाउँ भनी दरखास्त लेखी मुद्दा परेका अड्डामा दिएमा सो अड्डाबाट पनि सो दरखास्त बुझी भगडियालाई त्यसको निस्सा दिई देहायमा लेखिए बमोजिम गर्नुपर्छ

सो दरखास्त परेपछि जुन अड्डामा मुद्दा परेको छ सो अड्डालाई फलानाको फलाना मुद्दा यस अड्डामा परेको छ भनी लेखी उसै अड्डामा परेको मुलतवी राखी आउना अड्डामा परेको मुद्दा छिन्न पर्ने भए यस अड्डामा परेको मुद्दा यति दिनसम्ममा छिनिनेछ, सो नछिनिएसम्म त्यस अड्डामा परेको मुद्दा मुलतवी राखिदिनु भन्ने र आउना अड्डामा परेको मुद्दा मुलतवी राखी उस अड्डामा परेको मुद्दा छिनाउन पर्ने भए यस अड्डामा परेको मुद्दा मुलतवी रहेकोछ त्यस अड्डामा परेको मुद्दा छिनी छिनिपछि जनाउ दिनु भन्ने व्यहोरा लेखी पठाई भरपाई लिनु पर्छ । लेखिए बमोजिम मुलतवी रहेपछि मुलतवी राख्ने अड्डाले अर्को अड्डामा परेको मुद्दा छिनिपछि कारवाई गर्न भनी पर्चा खडा गरी दुवै थरीको तारीख खिची राख्नु पर्छ । मुलतवी रहिसकेपछि अधिवाट छिनिने मुद्दामा सो मुलतवी राख्ने मानिसले वारिस गरी पठायो भने यस अड्डामा कारवाई भएको मुद्दामा वारिस पठाएकोले त्यस अड्डामा परेको मुद्दा ऐन बमोजिम कारवाई गर्नु भनी वारिस दर्ता हुनासाथ जनाउ दिनुपर्छ१

पहिले छिन्ने अड्डाले मुद्दा छिनिपछि यस मितिमा छिनिएको भनी मुलतवी राख्ने अड्डालाई जनाउ र भगडियालाई बाटाका म्याद बाहेक पन्ध्र दिनभित्र मुलतवी राख्ने अड्डामा हाजिर हुन जानू भनी तारीख तोकी सो तारीख भरपाई जनाउ दिने लेखोटसाथ मुद्दा परेका अड्डामा पठाउनु पर्छ । मुद्दा फैसला हुँदा भगडिया हाजिर नभै गैर हाजिर भएको वा थुनिएको भए भगडियालाई तारीख तोक्न पढैन । गैर हाजिर भएमा म्याद तारीख गुज्रेका मितिले डिसमिस वा एकतर्फी फैसला गर्ने म्याद नाघेपछि यस अड्डाको म्याद तारीखमा गैर हाजिर भयो भनी र थुनिएकोमा यस मितिदेखि यस कुराले थुनियो भनी लेखी पठाउनु पर्छ२

* सातौं संशोधनद्वारा संशोधित ।

○ छैठौं संशोधनद्वारा संशोधित ।

□ पहिलो संशोधनद्वारा शिर व्यहोरा संशोधित ।

अधि छिनिने मुद्दामा म्याद तारीख गुजार्नेले गुज्रेको थमाई पाउने म्याद नाघेका मितिले, थुनिएकाले छुटेका मितिले र वारिस राखेले वारिस राखेका मितिले बाटाका म्याद बाहेक पन्ध्र दिनभित्र मुलतवी रहेका अड्डामा हाजिर हुन जानु पर्छ । त्यस्तो म्याद तारीख गुजार्ने भगडिया मुद्दा मुलतवी रहेको अड्डामा लेखिएका म्यादभित्र हाजिर हुन आएमा जो गर्नुपर्ने गरी मुद्दा छिनिदिनु पर्छ.....३

भगडिया थुनिए कैद परेको जनाउ आएपछि मुलतवी राख्ने अड्डाले भगडिया हाजिर भएपछि मात्र कारवाई गरुला भनी पर्खिरहनु पर्दैन । छुटे नछुटेको बुझ्दै रही नछुटेको वा नछुट्ने अवस्था परेकोमा समेत ऐन बमोजिम भिकाउनु पर्ने भए भिकाई जो गर्नु पर्ने कारवाई गरी मुद्दा छिनी ऐन बमोजिम गर्नु पर्छ ।..... ४

म्याद तारीख गुजारी हाजिर हुन आउने मुद्दा बाहेक अधिवाट छिन्ने मुद्दा छिनी नसकी भगडिया सामेल नभए पनि तारीख गुजारी कारवाई गर्न हुँदैन । अधि छिन्ने मुद्दा नछिनिएसम्म मुलतवी राख्नुपर्छ । आफूलाई लेखी पठाएका म्यादभित्र मुद्दा नछिनी राखेको भए अधि छिन्ने अड्डालाई ताकिता गरी छिन्न लगाई आऽना अड्डामा परेको मुद्दा हेरी छिनिदिनु पर्छ५

१३ नं. ॥ अड्डाले कानून बमोजिम आफूले गर्नुपर्ने काम कारवाई तोकिएको समयमा गर्नुपर्छ । ढीला गर्नु हुँदैन । पुनरावेदन साधक सुन्दा वा अड्डा जाँचबुझ गर्दा बेमुनासिब गरेको देखियो भने कानून बमोजिम गर्नु गराउनु पर्छ ।

१४ नं. ॥ मुद्दा फैसला गर्दा देहायमा लेखिएको म्याद भित्र फैसला गर्नु पर्छ १
शुरु मुद्दा फैसला गर्दा प्रतिवादी परेको वा पर्ने अवस्था पुगेको मितिबाट एकवर्ष भित्र फैसला गर्नु पर्छ १
पुनरावेदन फैसला गर्दा शुरु मिसिल प्राप्त भएको मितिबाट छ महीना भित्र फैसला गर्नु पर्छ २

बुझ्नु पर्ने प्रमाण बुभिसकेपछि माथि लेखिए बमोजिम फैसला गर्ने म्याद बाँकी भए पनि मुद्दा फैसला गर्नलाई पैतीस दिन भन्दा ढिलो गर्नु हुँदैन ३

१५ नं. ॥ तोकिएको म्याद तारीखमा फैसला गर्न र कारवाई गर्न अड्डकने मुनासिब माफिकको कारण परिआएमा अड्डाको व्यहोरा लेखि आऽना पुनरावेदन सुन्ने अड्डामा म्यादभित्रै जाहेर गर्नुपर्छ । सो अड्डाले जाँच्दा पनि अड्डाउ मुनासिब ठहरी एक महीनासम्म म्याद थप दिनुपर्ने देखिएमा एक पटकलाई आफैले दिई र त्यसभन्दा बढी म्याद थप दिनु पर्नेमा तोक बोली आफूभन्दा माथिल्लो तहमा जाहेर गर्नुपर्छ । त्यस्तो जाहेरी आएमा सो माथिलो तहवाट जाँच्दा पनि अड्डाउ मुनासिब ठहरी बढी म्याद थप दिनुपर्ने देखिएमा मुनासिब माफिकको अरु म्याद थप दिई सो म्याद तारीखमा कारवाई फैसला गर्न लाउनु पर्छ ।

१६ नं. ॥ आऽना मुलुकका अर्को इलाकामा पूर्जा पठाई ताकिता गर्नु पर्नेमा सो पनि नगरेको वा आऽनै इलाकामा भएकोमा खोजतलास गर्नु पर्नेमा सो पनि गर्न नपठाएको वा विदेशमा पठाउनु पर्नेमा जो लेखि पठाउनु पर्छ कानून बमोजिम सो पनि नपठाएको रहेछ भने कारवाई गरिरहेको मानिने छैन ।

१७ नं. ॥ कानून बमोजिम रीत पुगेको आऽना अड्डामा दर्ता हुने फिरादपत्र, प्रतिउत्तरपत्र, पुनरावेदनपत्र, निवेदनपत्र इत्यादि अड्डामा दाखिल हुनासाथ तुरुन्त दर्ता गरिदिनुपर्छ । अड्डामा दाखिल भएपछि रीत पुऱ्याई श्रेस्तामा नदरिएको कारणले मात्र म्याद जान सक्दैन ।

१९ नं. ॥ आऽना अड्डामा आएका कागजहरुको तुरुन्त मजबुन बुभी कानून बमोजिम जो गर्नुपर्ने हो सो कुरा खोली लेखी र श्रेस्तामा दर्ता भएको मिति समेत जनाई हाकिमले दस्तखत गर्नुपर्छ ।

२० नं. ॥ नालिस परी वा अरु अड्डावाट सरी आएमा मुद्दामा समेत फलाना र फलानाको फलाना मुद्दा भन्ने पोस्तीमा लेखी मिसिल खडा गरी क्रमैसंग नम्बर चढाई सो नम्बर र वादी फलाना प्रतिवादी फलानाको फलाना मितिमा दाखिल भएको फलाना मुद्दा भन्ने समेत जनाई किताबमा नम्बरैसंग दर्ने गर्नुपर्छ । फैसला भएपछि फलाना मितिमा फैसला भएको भन्ने समेत जनाई सो मिसिललाई मिति र नम्बरको क्रमैसंग राख्नुपर्छ ।

२१ नं. ॥ मुद्दा दायर भएपछि मुद्दै पिच्छे यसै नम्बरमा लेखिएका नमूना बमोजिमको तायदाती फाराम खडा गरी दाखिला मितिका नम्बरसंग कागजपिच्छे नम्बर चढाई फाराममा दर्ता गरी सहिछाप गरी मिसिल सामेल राख्नुपर्छ । मुद्दा छिनिएपछि मुलतवी, काम बाँकी मिसिल र पहिला खण्डको कागज बाहेक अरु दोस्रो खण्डमा लेखिएका कागज जति मुद्दा फैसला भै भगडियाले पुनरावेदन दिने म्याद नाघेको पाँच वर्षपछि र तेस्रो खण्डमा लेखिएको कागज जति एक वर्षपछि रद्दी गरी कानून बमोजिम लिलाम बिक्री गर्नुपर्छ । भगडियाले दाखिल गरेको सक्कल कागज जति लिन आएका बखत फिर्ता दिई भरपाई लिई तायदाती फाराममा समेत कैफियत जनाई राख्नु पर्छ । ऐनका हद म्यादभित्र मुद्दा दायर नभएको घा जाँचको कागज र निवेदन आदेश वर्षको एक पटक तायदाती गरी माथि लेखिए बमोजिम रद्दी गरी लिलाम बिक्री गर्नुपर्छ ।

तायादाती फारामको नमूना-

फलाना सालको मुद्दा नम्बर फलाना

फलाना मितिमा फलाना अड्डामा परे वा सरेको फलानाको र फलानाको फलाना मुद्दाको मिसिलको तायदाती - - - - -					
कहिल्यै नसडाउने - -		पाँच वर्ष पुगेपछि सडाउने -		एक वर्ष पुगेपछि सडाउने-	
नम्बर	कागज		कागज	नम्बर	कागज
१	फलानाको फलाना मितिको फिरादपत्र वा उजूरी आदेश बयान- कारणीको नाउँको फलाना मितिमा तामेल भएको म्याद समाव्हान वा इतलायनामा - -	६	फलानाको फलाना मितिको बन्दसवाल	२	फलाना फलाना भर्गाडियाको
३	फलानाको फलाना मितिको प्रतिउत्तरपत्र वा बयान - - -	७	फलानाको साक्षी फलानाको फलाना मितिको बकपत्र -	५	नाउँको तारीख पर्चा
४	फलानाको फलाना मितिको प्रतिउत्तरपत्र वा बयान - - -	८	फलाना समेतको फलाना मितिको मुचुल्का - - -		फलाना साक्षीका नाउँको तामेली समाव्हान -
९	फलानाको फलाना मितिको प्रतिउत्तरपत्र वा बयान - - -	११	फलाना मितिको मुचुल्का - - -		
१०	फलानाले दाखिल गरेको फलाना मितिको यो यस्तो सक्कल लिखत -		फलाना मितिको आदेश		
१२	फलाना समेत यति जनाको सहिछाप परेको नक्सा कागज -				
१३	फलाना फलानाको फलाना मितिको मिलापत्र - - - -		दस्तखत फलाना पुनरावेदनबाट थप	२	दस्तखत
१	फलाना अड्डाको फलाना मितिको फौसला वा अन्तिम आदेश - -			३	फलाना पुनरावेदनबाट थप
४	दस्तखत फलानापुनरा वेदनबाट थप				फलानाको फलाना मितिको धनजमानी पत्र
५	फलाना मितिको पुनरावेदनपत्र जग्गाको नक्सा- फलाना मितिको डिसमिस वा फौसला दस्तखत फलाना		दस्तखत फलाना		तारीख पर्चाको भरपाई दस्तखत फलाना

२२ नं. ॥ ॥ यसै महलको २१ नम्बरमा मिसिल कागज रद्दी गरी लिलाम बिक्री गर्ने विषयमा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि देहायमा लेखिएका किसिमका मुद्दाहरु बाहेक अरु किसिमका मुद्दाको मिसिलका हकमा सो मुद्दा छिनिएपछि पुनरावेदनको म्याद नाघी पुनरावेदन नलाग्ने अवस्था पुगेको मितिले बिगो भरी भराउ गर्नुपर्ने मुद्दाको मिसिल बाह्र वर्ष नाघेपछि र बिगो भरी भराउ गर्नु नपर्ने मुद्दाको मिसिल पाँच वर्ष नाघेपछि किताब खडा गरी सो किताबमा बादी प्रतिवादीहरु सबैको पूरा नाम, बतन, मुद्दाको विषय नाम र परे छिनिएको मिति र छिन्ने अड्डाको नाम लेखी हाकिम र हाकिम भन्दा मुनिका सबैभन्दा ठूलो दर्जाको कर्मचारीले दस्तखत गरी तायदाती फारामको पहिला खण्डको कागजमध्ये भर्गाडियालाई फिर्ता दिनुपर्ने कागज बाहेक सो मिसिलका अरु सबै कागज रद्दी गरी कानून बमोजिम लिलाम बिक्री गर्नु पर्छ र सो किताब वर बुभारथमा चलाउनु पर्छ

- राजगद्दी वा राजपरिवारको गाथ सम्बन्धी मुद्दा १
- राजकाज सम्बन्धी मुद्दा १
- ज्यान सम्बन्धी मुद्दा १
- चोरीको महलले सजाय हुने मुद्दा १
- गौबध सम्बन्धी मुद्दा १

हाडनाता करणी सम्बन्धी मुद्दा	१
जुवा सम्बन्धी मुद्दा	१
कीर्ते जालसाजी र करकाप सम्बन्धी मुद्दा	१
विहावरी मुद्दा	१
मनाहि भएको माल खरीद बिक्री गन्थो वा बनायो भन्ने मुद्दा.....	१
न्वारान गरी पाउँ वा अरु नै नाता सम्बन्ध कायम गरी पाउँ भन्ने	मुद्दा.....१
सरकारी ठेक बाँकी मुद्दा	१
जग्गा वा बाली विषयको मुद्दा	१
अपुताली सम्बन्धी मुद्दा	१
अंश वा अंश दपोट सम्बन्धी मुद्दा	१
ज्यूनी वा माना चामल विषयको मुद्दा	१
दान बकस सम्बन्धी मुद्दा	१
धर्मपुत्र सम्बन्धी मुद्दा	१
गुठी वा गुठी दपोट मुद्दा	१
घर पसल सम्बन्धी मुद्दा	१
दामासाही विषयको मुद्दा	१
अचल सम्पत्ति बन्धक लेखिएको लेनदेन मुद्दा	१
कुलो वा बाटो निकास सम्बन्धी मुद्दा	१
जिमिदारी तालुकदारी मुद्दा	१

२३ नं. ॥ अड्डामा रहेको कागज मिसिलहरु कसैले हराउनु, नास्न वा चोर्न हुँदैन । कारवाई गर्नु पर्ने चल्ती मिसिल र प्रमाण लाग्ने समेत कागजहरुमा कानून बमोजिम रीत पुगेको नक्कल रहेको वा प्रमाणलाई हानी नहुने कागज मिसिल हराउने नास्नेलाई र बेचली कागज वा फैसला मिसिल सक्कल हराउने नास्नेलाई मिसिलै हराएमा ^१दश हजार रुपैयाँ, प्रमाण लाग्ने कागज हराएमा ^१पाँच हजार रुपैयाँ र अरु सानातिना कागज हराएमा ^१एक हजार रुपैयाँ जरिवाना हुनेछ । कानून बमोजिम रीत पुगेको प्रमाण लाग्न सक्ने नक्कल नभएको चल्ती सक्कल कागज मिसिल हराउनेलाई मिसिलै हराएमा ^१बीस हजार रुपैयाँ, प्रमाण लाग्ने कागज हराएमा ^१दश हजार रुपैयाँ र अरु सानातिना कागज हराएमा ^१दुई हजार रुपैयाँ जरिवाना हुनेछ । कैफियत गरी गरेको रहेछ भने चल्ती बेचली जस्तो किसिमको कागज मिसिल हराए नासेको भए पनि सो गर्ने गराउनेलाई हराएकोबाट श्री ५ को सरकारको वा दुनियाँको विगो नोक्सान भएको रहेछ भने सो नोक्सानी विगो उपर गरी लिई वा भराई विगो बमोजिम जरिवाना गरी सो जरिवाना वापतमा कैद र विगो नोक्सान नभएको र विगो नोक्सान नहुने रहेछ भने एक वर्ष कैद हुनेछ । चोरी गरेको रहेछ भने माथि लेखिएका सजायमा थप ^१दश हजार रुपैयाँ जरिवाना समेत हुनेछ ।

२४ नं. ॥ जुनसुकै कुरामा भए पनि सोह्र वर्ष नपुगेका नाबालकको र उमेर पुगेका भएपनि कुनै किसिमको रोगले होश ठेगानामा नभएका वा बोलाएका मानिस समेतको कागज लिनु वा गराउनु पर्दा उसको संरक्षक वा हकवाला नराखी कुनै कागज लिनु गराउनु हुँदैन, सोह्र वर्ष नपुगेको भए पनि ज्यानमारा, चोरी वा करणी गर्ने गर्न लाउने मानिसको अड्डाबाट कागज गराउनु पर्दा भने संरक्षक वा हकवाला भए निजलाई राखी र नभए उसैको मात्र कागज गराउनु पनि हुन्छ । संरक्षक वा हकवाला राखी कागज गराएकोमा यो मेरो यस किसिमको मानिसले मेरो सामुन्नेमा भने बमोजिम लेखी सहिछाप गरेको साँचो हो भनी सो कागजको किनारामा सो संरक्षक वा हकवालाको पनि सहिछाप गराउनु पर्छ । कागज गराउँदा कसैलाई पनि जोरजुलुम करकाप गरी कागज गराउनु हुँदैन । गरे बढर हुन्छ । लेखिए बमोजिम बाहेक आऽना खुशीराजीले जानी बुझी सही छाप हालेपछि सो कागज सदर हुन्छ ।

२५ नं. ॥ अन्धा अन्धी र वक्क लाटा लाटीको कागज गराउनु पर्दा उनीहरुको संरक्षक वा हकवाला भए निजलाई र नभए निजै अन्धा अन्धी, लाटा लाटीले रोजेका सरजमीनका मानिस राखी अन्धा अन्धीले भने बमोजिम र लाटा लाटीले इशारा गरे बमोजिम राम्रो तवरबाट इशारा बुझी कागज गराई लेखिए बमोजिम कागज भएको हो भन्ने सरजमीन वा संरक्षक वा हकवालाको पनि सोही कागजमा सहिछाप गराई राख्नु पर्छ ।

२६ नं. ॥ अड्डामा दर्ता हुने वा अड्डाबाट गर्ने गराउने गैह्र कागजमा कागज गरी दिनेको यति वर्षको भन्ने उमेर खुलाई लिनु पर्छ । सो उमेर लेखिएकोमा कारणी नै अड्डामा हाजिर भएकोमा उमेर दुरुस्त भए दुरुस्त छ भन्ने र दुरुस्त नभएमा यसको उमेर यति होला भन्ने सोही कागजको शिरमा लेखी हाकिमको दस्तखत गरी राख्नु पर्छ । कारणी हाजिर नभै वारिस द्वारा परेकोमा भए यो लेखिएको उमेर दुरुस्त छ भन्ने वारिसलाई लेखाई सहिछाप गराई राख्नु पर्छ । उमेर ढाँटी लेखी दिनेलाई बीस रुपैयाँसम्म सोही अड्डाका हाकिमका तजवीजले जरिवाना हुनेछ ।

२७ अड्डामा दर्ता गर्न ल्याएको कागजपत्रमा अक्षर बुझिने गरी थपी केरी दर्ता गर्न ल्याएमा सहिछाप गराई लिंदा यो यो पङ्क्तिमा यो यो अक्षर थपे वा केरेकोछ भनी सोही कागजको किनारामा अड्डेबाट लेखी दर्ता गराउनु ल्याउनेको

^१ पहिलो संशोधनद्वारा संशोधित ।

^१ अदालत व्यवस्थापन तथा न्याय प्रशासन सम्बन्धी केही नेपाल ऐन संशोधन गर्ने ऐन, २०५८ द्वारा संशोधित ।

^१ पहिलो संशोधनद्वारा संशोधित ।

सहितछाप गराई अड्डाको हाकिमले दस्तखत गरी दर्ता गर्ने गर्नु पर्छ । दर्ता गर्न नहुने भए जुन कारणले दर्ता गर्न नहुने हो सो कारण स्पष्ट खुलाई सो कागजकै पीठमा लेखी मिति समेत हाली अड्डाका हाकिमले दस्तखत गरी दर्ता गर्न ल्याउनेको भरपाई गराई कागज फिर्ता दिनु पर्छ ।

२८ नं. ॥ जुनसुकै कागज भए पनि रीत पुगी अड्डामा दाखिल दर्ता भएपछि फिर्ता दिई अर्को साटी दिन लिन र अड्डा अक्षर थपी मेटी केरी घटी बढी पार्न हुँदैन ।

२९ नं. ॥ मुद्दा हेर्दा देहायमा लेखिए बमोजिमको मुद्दा देहाय बमोजिमको इलाकाको अड्डाबाट मात्र हेर्नु पर्छ

देवानी मुद्दामा देहायमा लेखिए बमोजिम गर्नु पर्छ १

जग्गा दपोट, तिरो दपोट र कुलो साँध बाटो निकास सन्धि सर्पनको मुद्दा र फिरादपत्रको रुपबाट जग्गा, घर वा ठाउँ जाँचु पर्ने देखिएको वा फिरादपत्रमा लेखिएको रुपले जग्गा, घर जाँचु नपर्ने देखि मुद्दा दायर भएकोमा प्रतिउत्तरका रुपबाट जग्गा वा घरै जाँची मात्र फैसला हुने देखिएको समेत मुद्दामा सो घर जग्गाहरु रहेको ठाउँको इलाकाको अड्डाबाट हेर्नुपर्छ१

यसै दफाको देहाय दफा १ मा लेखिएको बाहेक अरु गैह्र मुद्दामा जुन ठाउँमा काम भएकोछ सो ठाउँको इलाकाको अड्डा वा प्रतिवादी रहेको इलाकाको अड्डामध्ये जहाँ फिरादपत्र दिन्छ सोही ठाउँको अड्डाबाट हेर्नुपर्छ२

वादी प्रतिवादी दुवै थरले तल ३ दफामा लेखिए बाहेक नेपाल सरहदभित्र अरु ठाउँमा लेनदेन कारवार गरेकोमा सो कारवार गरेको इलाका वा वादी रहेको इलाकाको अड्डामध्ये जहाँ फिरादपत्र दिन्छ सोही अड्डाबाट हेर्नुपर्छ३

विदेशमा लेनदेन कारवार गरेकोमा लेनदेन व्यवहारको महल बमोजिम नालिस लाग्नेमा प्रतिवादी रहेको वा वादी रहेको इलाकाको अड्डामध्ये जहाँ फिरादपत्र दिन्छ सोही अड्डाबाट हेर्नुपर्छ४

यसै दफाको देहाय दफा २,३,४ मा लेखिएका कुरामा दुवै थर भुगडिया अन्यत्र बेइलाकामा गई बसेका रहेछन् भने सो बसेकै इलाकाको अड्डाबाट पनि नालिस लिई कारवाई गर्न हुन्छ । प्रतिउत्तर नपर्दै प्रत्येवादीले वा प्रतिउत्तर गरेपछि दुवै थरले इलाकाको अड्डामा सारी पाउँ भनी दरखास्त दिएकोमा र दुवै थर भुगडिया सो बसेको ठाउँ छाडी गएपछि भने इलाकाको अड्डामै पठाई दिनुपर्छ५

फौजदारी मुद्दामा देहायमा लेखिए बमोजिम गर्नुपर्छ२

राजगद्दी वा राजपरिवारको गाथ सम्बन्धी वा राजकाज सम्बन्धी मुद्दा श्री ५ को सरकारले तोकिदिएको अड्डाबाट हेर्नुपर्छ१

देहायका मुद्दा अपराध भएको इलाकाको अड्डाबाट हेर्नुपर्छ२

ज्यान सम्बन्धीको महलले सजाय हुने मुद्दा१

जवरजस्ती करणी मुद्दा१

चोरीको महलले सजाय हुने मुद्दा१

आगो लगाएको मुद्दा१

गौबध सम्बन्धी मुद्दा१

सरकारी वा अरु सार्वजनिक धनमाल नोक्सान वा हिनामिना गरेको मुद्दा१

हतियार खजाना सम्बन्धी मुद्दा१

खोटा टक मारेको वा खोटा चलन गरेको मुद्दा१

सरकारी छाप दस्तखत वा सो छाप दस्तखत भएको कागज वा सरकारी काममा कुनै सरकारी कर्मचारीको छाप दस्तखत भएको कागज कीर्ते गरेको मुद्दा१

अदलको महलको १ नम्बरले सजाय हुने मुद्दा१

जुवा सम्बन्धी मुद्दा१

यसै दफाको देहाय दफा २ मा लेखिए बाहेक अरु फौजदारी मुद्दा अपराध भएका इलाका वा प्रतिवादी रहेको इलाकाको अड्डामध्ये जहाँ फिरादपत्र दिन्छ सोही अड्डाबाट हेर्नुपर्छ३

माथि दफा दफामा प्रतिवादी रहेको ठाउँ भन्नाले प्रतिवादी घरद्वार गरी बसेको वा सरकारी जागिर खाई बसेको ठाउँ सम्भन्तु पर्छ३

माथि दफा दफामा लेखिए बमोजिम प्रतिवादी रहेका इलाकाको अड्डामा नालिस दिँदा प्रतिवादी बेग्ला बेग्लै इलाकाका धेरैजना भएकोमा जुन इलाकामा धेरैजना प्रतिवादी रहेका छन् सोही इलाकाका अड्डामा नालिस दिनु पर्छ । इलाका पिच्छे प्रतिवादी बराबर रहेको भए जुन इलाकाको अड्डामा दिए पनि हुन्छ४

कुनै सरकारी कर्मचारीले नालिस वा प्रतिउत्तरपत्र दिनुपर्दा निज बहाल रहेको वा काज खटिएको इलाकाको नजिकमा त्यस किसिमको मुद्दा हेर्ने अड्डा भए सोही अड्डामा र त्यस्तो अड्डा नभए त्यस्तो अड्डाको पुनरावेदन सुन्ने अड्डा भए सो अड्डामा र सो पनि नभए नजिकको अरु अड्डामा दिन हुन्छ । सो बमोजिम नालिस वा प्रतिउत्तरपत्र दिन ल्याएकोमा लिई निजलाई सोही अड्डामा तारीखमा राखी नालिस वा प्रतिउत्तरपत्र इलाकाको सम्बन्धित अड्डामा चलान गरी पठाई दिनुपर्छ । सो मुद्दा कारवाई गर्ने अड्डाले जागिर भएका इलाकामा तारीखमा रहने भुगडियालाई सकल कागज देखाई कारवाई गर्नुपर्ने

भएमा भिकाई बयान गराउन हुन्छ । त्यसरी भिकाइएमा मुद्दा कारवाई हुने अड्डामा आफैं जानु पर्छ वा ऐन बमोजिम वारिस पठाउनु पर्छ । जागिरे भएका इलाकाको अड्डाको तारीखमा रहेकोमा तारीख छोडेमा सो कुराको जनाउ सम्बन्धित मुद्दा परेको अड्डालाई दिनु पर्छ । सो कर्मचारी तारीखमा रहेको अड्डाको इलाकाबाट अर्को इलाकामा काजमा खटी गएमा सो अड्डाले निज काजमा खटिएको इलाकाको अड्डामा तारीख सारी दिई मुद्दा परेको अड्डालाई सो कुराको जनाउ दिनु पर्छ५

वादी प्रतिवादी जागिरे भएका इलाकाको अड्डाबाट मुद्दा हेरिएकोमा यो मुद्दा हाम्रा घरद्वार भएका इलाकैको अड्डाबाट हेरी पाउँ भनी दुवै थरले दरखास्त दिए भने प्रमाण बुभिसकी छिनिने अवस्था पुगेकोमा बाहेक अरुमा सो मुद्दामा माथि १।२ दफा बमोजिमको जुन इलाकामा पठाउन दुवै थर मञ्जुर हुन्छन् सोही इलाकाको अड्डामा पठाई दिनुपर्छ६

ईलाका बाहेक बेइलाकाको अड्डामा फिरादपत्र दिन ल्याएमा इलाका पर्ने फलाना अड्डामा जानु भनी सो फिरादपत्रको पीठमा लेखी छाप लगाई तुरुन्त फिर्ता दिनु पर्छ । ऐन बमोजिमको म्यादभित्र दिन ल्याएमा इलाकाका अड्डाबाट सो दरपीठ भएकै फिरादपत्र दिए पनि लिई मुद्दा हेरिदिनु पर्छ । फिरादपत्र दर्ता भईसकेपछि माथि दफा दफामा लेखिए बमोजिम अरु अड्डामा पठाउँदा पनि तारीखमा रहने भगडियालाई तारीख तोकी जुन अड्डाबाट सो मुद्दा हेर्नु पर्ने हो सो अड्डाबाट बुभी कानून बमोजिम गर्नु भनी अड्डाको लेखोटसाथ पठाउनु पर्छ । अड्डाले पनि सो आएको मुद्दा बुभी आफुले हेर्नु नपर्ने भए तापनि फिर्ता गर्न हुँदैन । बाधा परे आऽनो पुनरावेदन सुन्ने अड्डा मार्फत जाहेर गरी निकास भई आए बमोजिम गर्नु पर्छ । निकास दिने अड्डाबाट पनि ऐन बमोजिम जो मनासिब हो तोकी पठाई दिनु पर्छ७

अड्डा सम्बन्धी काम कुरामा सरकारी कर्मचारी उपर वा त्यस्ता कर्मचारीका साथ अन्य व्यक्तिहरु समेत उपर नालिस दिनु पर्दा माथि दफा दफामा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि त्यस्तो मुद्दा वादी रहेको वा सो काम कुरा भए गरेको इलाकाको पुनरावेदन अदालतमा दिनु पर्छ र सो बमोजिमको मुद्दामा त्यस्तो कर्मचारीलाई तारीखमा राख्न पर्दैन८

इलाका नपर्ने ठाउँलाई इलाका हो भनी ढाँटी नालिस दिनेलाई र इलाका ढाँटेको भनी भुङ्गा उजुर गर्नेलाई पाँच रुपैयाँ जरिवाना गर्नु पर्छ । इलाका ढाँटी नालिस दिएकोमा नालिस दिने हद म्यादमा सो ढाँटी दर्ता गराएका अड्डाबाट नालिस दिनु पर्ने अड्डामा हुलाकद्वारा कागज पुग्ने बाटाका म्यादका दिन बाँकी राखी नालिस दर्ता गराएको रहेछ भने सो ढाँटेको ठहर्नासाथ माथि दफा दफामा लेखिए बमोजिम जुन इलाकाको अड्डाबाट हेर्नु पर्ने हो सोही इलाकाको अड्डामा मिसिल भगडिया पठाई हेर्न लगाउनु पर्छ । ९

३० नं. ॥ ॥ मुद्दा हेर्न पाउने अधिकारी गैहले मुद्दा हेर्दा देहाय बमोजिम गर्नु पर्छ

आऽना हाडमा अपुताली परे खान पाउने नाता र मामा माइज्यू, सानी ठूली आमा, सानु ठूलो बाबु, सासु, ससुरा, फूपू, फुपाज्यू, जेठू, साला, मीत, आऽना दिदी बहिनी, छोरी र यिनै दिएका जुवाई भानिज भाञ्जी, भान्जी बहारी, आमाका बाबु वा आमा, मन्त्र सुनाउने गुरु गुरुमा, मन्त्र सुनाएका शिष्य शिष्यनी, आफूले लेनदेन कारवार गरेका र नोकर चाकर र लेखिएका मानिसको एकाघरसंग बसेका जहानको र भगडिया मानिसको मुद्दा पर्न आएमा आफूले हेर्न हुँदैन.....१

माथि १ दफामा लेखिए बमोजिम हेर्न नहुने मुद्दा पर्न आएमा सोही अड्डामा समान अधिकारको अन्य अधिकारी भए निजले हेर्नु पर्छ र त्यस्तो अधिकारी नभए समान अधिकारको सबैभन्दा नजिकको अर्को अड्डामा यस अड्डाबाट यति कारणले हेर्न नहुने हुनाले त्यस अड्डाबाट हेरी कानून बमोजिम गरिदिनु भन्ने कारण समेत खोली लेखोटसाथ पठाई भगडियालाई पनि सोही अड्डामा जानु भनी सुनाई तारीख तोकी मिसिल समेत सोही अड्डामा पठाई दिनु पर्छ र सो अड्डाले पनि बुभिलिई आऽनो अधिकार क्षेत्रभित्रको नभए पनि कानून बमोजिम हेरिदिनु पर्छ -२

* ३४ नं. ॥ ॥ मुद्दामा विदेशमा रहे बसेको कोही व्यक्तिको नाउँमा समाव्हान, इतलायनामा, म्याद वा बन्दसवाल जारी गर्नु परेमा वा निजसंग केही बुभन परेमा देहाय बमोजिम गर्नुपर्छ

नेपाल बाहिर बसेको कोही व्यक्तिको नाममा समाव्हान, इतलायनामा, म्याद वा बन्दसवाल जारी गर्न आवश्यक नै देखेमा यस सम्बन्धमा श्री ५ को सरकारले नियम बनाई व्यवस्था गरे बमोजिम जारी गरी तामेल गर्न पठाउनु पर्छ । त्यसरी जारी तामेल हुन नसकी त्यस्तो बुभनु पर्ने व्यक्ति बुभन नसकिए पनि कानून बमोजिम मुद्दाको कारवाई फैसला गर्न रोकिने छैन १

नेपाल बाहिरको अदालतले जारी गरेको समाव्हान, इतलायनामा, म्याद वा बन्दसवाल तामेल गरी पठाउँदा यस सम्बन्धमा श्री ५ को सरकारले नियम बनाई व्यवस्था गरे बमोजिम पारस्परिकताको आधारमा मात्र तामेल गरी पठाउनु पर्छ २

३५ नं. ॥ ॥ गैह अड्डाले कानून बमोजिम आफूले हेर्न हुने मुद्दा बाहेक अरु मुद्दा हेर्न हुँदैन । हेरे छिनेको भए पनि बदर हुन्छ ।

३६ नं. ॥ ॥ ऐनमा हद म्याद नलेखिएको कुरामा जहिलेसुकै नालिस दिए पनि लाग्न सक्छ ।

३९ नं. ॥ ॥ ऐनमा हदम्याद लेखिएकोमा सो हद म्यादभित्र नालिस दिए हेर्नु पर्छ । सो हदम्याद नाघेपछि अड्डामा ल्याएकोमा भए लाग्दैन हद म्यादभित्र दिन नपाएको ऐन बमोजिमको कारण भए प्रमाण समेत पुर्‍याई आजको पन्ध्र दिनभित्र

^० पहिलो संशोधनद्वारा संशोधित ।

[×] नवौ संशोधनद्वारा भिकिएको ।

^{*} सातौ संशोधनद्वारा संशोधित ।

ल्याउनु भनी पीठमा लेखी छाप लगाई यस कारणले फिर्ता बुझिलेको भनी बुझिलेको भरपाई गराई फिर्ता दिनु पर्छ सो पन्ध्र दिनभित्र नल्याए नालिस लाग्दैन । हद म्यादभित्र नालिस दिन नपाएको कारण लेखी सो १५ दिनभित्र ल्यायो र बुभदा ऐन बमोजिमको कारण ठहरे दर्ता हुने भनी पर्चा खडा गरी राखी पहिले कारणको प्रमाण बुझी ठहर्‍यो भने नालिस दरी हेर्नु पर्छ । ऐन बमोजिमको कारण रहेनछ भने नालिस लाग्दैन भनी पीठमा लेखी सहिछाप गरी भरपाई गराई नालिस फिर्ता गरिदिनु पर्छ ।

४३ नं. ॥ ॥ हद म्यादभित्र नालिस गर्नु पर्ने मानिस सरकारी काजमा खटिई अन्त कही जाँदा वा आफू असाध्य भई थलिंदा वा केही बेहोराले कही थुनिदा हदम्याद नाघेछ भने काजबाट फर्की आई पुगेका वा निको भएका वा फुर्सद भएका पैतीस दिनभित्र नालिस दिए लाग्छ ।

४५ नं. ॥ ॥ हदम्याद पुग्ने वा म्याद तारेखमा हाजिर हुनु पर्ने वा कुनै कागज दाखिल गर्नु पर्ने दिन अड्डाको तातिल परे [▲]तातिल पछि अड्डा खुलेको पहिलो दिनमा हाजिर हुने दाखिल गर्नेको हदम्याद वा म्याद तारेख गुज्रन सक्दैन ।

४६ नं. ॥ ॥ हदम्याद वा म्याद तारीखको वा अरु कुनै किसिमले दिनको हिसाब गर्नु पर्दा यति दिन भनी दिन तोकिएको जतिमा दिन गन्ती र यति महीना वर्ष भन्ने तोकिएकोमा जति दिनको महीना भएपनि संक्रान्तिले हिसाब गर्नुपर्छ ।

४७ नं. ॥ ॥ ऐनले थुनी पुर्पक्ष गर्नु पर्नेलाई वा तारीख लाग्दैन भन्ने लेखिएकालाई बाहेक अरु भगडियालाई हाजिर हुन आउनासाथ तारीखमा राखी पुर्पक्ष गर्नु पर्छ ।

४८ नं. ॥ ॥ तारीख दिनु पर्नेलाई तारीख दिंदा यसै महलको ४९ नम्बरको नमूना बमोजिमको तारीख पर्चा लेखी शिरमा अड्डाको छाप लगाईयो काम गर्नालाई यस टायममा यस अड्डामा वा फलाना ठाउँमा हाजिर हुन आउनु भनी तारीख तोक्यो तारीख पिच्छे सो तारीख तोकने कर्मचारीले दस्तखत गरी तारीख पाउनेलाई दिई सो बेहोराको भरपाई गराई मिसिल सामेल राख्नु पर्छ ।

४९ नं. ॥ ॥ तारीख दिने पर्चाको नमूना

फलाना अड्डाबाट जारी भएको

तारीखको पर्चा

वादी फलाना प्रतिवादी फलाना

मुद्दा फलाना

फलानाको नाउँको तारीख

फलाना मितिमा

फलाना काम गर्नालाई फलाना दिन यति बजे हाजिर हुनु आउनु ।

५१ नं. ॥ ॥ फिरादपत्र दर्ता भएपछि प्रतिवादीले पाउने दिन ^६तीस र बाटाका म्याद समेत अन्जाम गरी वादीलाई भरसक प्रतिवादी पर्ने दिनको तारीख तोकनुपर्छ । सो तारीख र प्रतिउत्तर परेको तारीख मिलेन भने प्रतिउत्तर परे पछि वादीले जुन दिनको तारीख लिएकोछ प्रतिवादीलाई पनि सोही दिनको तारीख तोक्यो त्यसपछि दुवै थरलाई एकै दिनको तारीख मिल्लाई तोकनु पर्छ ।

^६५५ नं. ॥ ॥ मुद्दामा भगडियाले म्याद तारेख गुजारेमा पनि यसै महलको ५९ नम्बर बमोजिम थमाई पाउने म्यादसम्म फैसला गर्नु हुँदैन ।

५७ नं. ॥ ॥ मुद्दा परी तोकिएको म्याद तारीखमा हाजिर हुनुपर्ने सरकारी कर्मचारीले घरबिदा पाई जानलाई घरबिदाको निकासको सूचना दिने अधिकारीबाट यति दिन घरबिदा पाएका छन् भन्ने मुद्दा परेका अड्डाका नाउँमा पुर्जा गराई लिई जानुपर्छ । मुद्दा परेका अड्डाले पनि घरबिदाको पुर्जा ल्याउनासाथ उसले पाएका घरबिदाको दिनमा सात दिन थपी तारीख तोकिदिने गर्नुपर्छ । घरबिदा पाई गैसकेको अवस्थामा सो मानिसका नाउँमा नालिस परी घरबिदाको दिनभित्र अड्डामा हाजिर हुनपर्ने म्याद तारीख परी सो म्याद तारीख गुज्रन गएमा पनि घरबिदाका दिन पुगी हाजिर हुनुपर्ने दिनदेखि सातदिन भित्र मुद्दा परेका अड्डामा हाजिर भई घरबिदा गएको भनी दरखास्त दियो भने बुझी पाएका घरबिदाका दिनभित्रमा म्याद गुज्रन गएको रहेछ भने म्याद तारीख थामिदिनुपर्छ ।

५८ नं. ॥ ॥ म्याद तारीखमा हाजिर हुनुपर्ने सरकारी कर्मचारी सरकारी काजमा खटिएमा देहाय बमोजिम गर्नुपर्छ

.....
जुन अड्डाको आदेश पुर्जीले काज खटिने भएकोछ उसै अड्डामा गै काजमा खटिएको जनाउ मुद्दा परेका अड्डालाई गरी पाउँ भनी दरखास्त गर्नुपर्छ । त्यस्तो दरखास्त गर्न आएमा अड्डाबाट पनि म्याद तोक्यो काज खटिएकोमा म्याद तोक्यो र म्याद नतोकिएकोमा खटिई गएका कामको अन्दाजले हाकिमको तजवीजले यति दिन वा महीनासम्म लाग्ला भनी तुरुन्तै पुर्जी लेखी मुद्दा परेको अड्डामा पठाई दिनु पर्छ । सो जनाउ आएपछि मुद्दा परेको अड्डाले तारीखको दिन नपरे पनि काजमा लाग्ने दिन र ऐन बमोजिम आउँदा जाँदा बाटोमा लाग्ने दिन समेतमा सात दिन थपी तारीख तोक्यो दिनुपर्छ । सो मुद्दाको अड्डामा हाजिर रहेका अरु भगडियालाई तारीखको दिन तारीख तोक्यो पनि सोही काजमा जानेले लगेको मिति पारी तारीख तोक्यो पर्छ
.....१

आदेश पूर्जी हुनासाथ तुरुन्त जानु परेमा वा खटाउने अड्डादेखि टाढा बसेको कर्मचारी टाढैबाट जानु परेमा वा काजैबाट अर्को काजमा खटिई जानु परेमा वा खटिएको काजमै बस्नुपर्ने भएमा भने यस्तो कारण परी तोकिएको म्याद तारीखमा हाजिर हुन सकिन भनी मुद्दा परेका अड्डामा र खटिएको जनाउ मुद्दा परेका अड्डालाई गरी पाउँ भनी खटाउने

▲ नवौं संशोधनद्वारा संशोधित ।

६ तेस्रो संशोधनद्वारा संशोधित ।

अड्डामा दरखास्त पठाए पनि हुन्छ । त्यस्तो दरखास्त आएमा सो अड्डाहरुले पनि माथि १ दफा बमोजिम गरी जनाउ दिने र तारीख तोक्ने गर्नुपर्छ । काजमा जाने भगडियालाई तोकेको तारीख काजैमा पाउने गरी पठाई भरपाई लिनु पर्छ
.....२

▲५९ नं. ॥ कुनै मुद्दामा आऽनो काबु बाहिरको परिस्थितिले गर्दा म्याद तारीख गुज्रेमा एकै पटक वा तीन पटक सम्म गरी बढीमा ३० दिन सम्मको गुज्रेको म्याद तारीख थागिन सक्तछ ।^० तर यसै मलको ६२ नम्बर र १७५ नम्बरमा लेखिए जतिमा सोही बमोजिम हुनेछ ।

▲६० नं. ॥ मुद्दा दायर गरी तारीख लिई सकेपछि तारीख गुजारेकोमा पटक कायम गर्दा म्याद थमाएको पटकको हिसाब गरी पटक कायम गर्न हुँदैन, तारीख लिई गुजारेको मितिदेखि मात्र पटकको हिसाब गरी कायम गर्नु पर्छ ।

▲६२ नं. ॥ देहायका अवस्थामा म्याद तारेख गुज्रेमा देहाय बमोजिम गर्नु पर्छ :

म्याद तारेखमा हाजिर हुने व्यक्तिको कोही मरी क्रिया बस्नु परेमा क्रिया समाप्त भएको मितिले बाटाका म्याद बाहेक पन्ध्र दिनभित्र अड्डामा हाजिर भै निवेदनपत्र दिएमा म्याद तारीख थामी दिनु पर्छ१

म्याद तारीखमा हाजिर हुनु पर्ने स्वास्नीमानिस सुत्केरी भै म्याद तारीख गुज्रेकोमा सुत्केरी भएको मितिले बाटाका म्याद बाहेक पैतीस दिनभित्र अड्डामा हाजिर भै निवेदनपत्र दिएमा म्याद तारीख थामी दिनु पर्छ२

ऐनले बिगो भर्नु भराउनु, दिनु दिलाउनु वा सम्पत्ति चलन चलाउनु लिनु पर्ने मुद्दाका म्याद तारीखमा हाजिर हुनुपर्ने व्यक्ति मरी वा बौलाहा वा बेपत्ता भई म्याद तारीख गुज्रेमा मरी वा बौलाहा वा बेपत्ता भएको मितिले बाटाका म्याद बाहेक पैतीस दिनभित्र निजको दैयादारले म्याद तारीख थामी मुद्दा सकार गर्न अड्डामा हाजिर भै निवेदनपत्र दिएमा म्याद तारीख थामी दिई मुद्दा सकार गराई दिनु पर्छ, तर मरी वा बौलाहा वा बेपत्ता भएको मितिको पैतीस दिन पछिको म्याद तारिख तोकिएको रहेछ भने सो तोकिएको तारिखको दिन अड्डामा हाजिर भै मुद्दा सकार गर्नको लागि निवेदनपत्र दिए पनि सकार गराई दिनु पर्छ.....३

म्याद तारीखमा हाजिर हुनुपर्ने व्यक्ति सरकारी काजमा खटिई म्याद तारीख गुज्रेकोमा सो व्यक्ति म्याद तारीख गुज्रेको मितिले पैतीस दिनभित्र अड्डामा हाजिर हुन आएमा वा काजमा खटाउने अड्डाले लेखी पठाएमा अड्डाबाट पर्चा खडा गरी म्याद तारीख थामी दिनुपर्छ४

●खोलो, पहिरो, वा हिउँले बाटो बन्द भई वा कऽर्युको घोषणा भएको वा अन्य कुनै व्यहोराले यातायातको साधन नचलेको कारणबाट वा भूकम्प आदि जस्ता दैवी प्रकोप परेको कारणबाट तारेखमा हाजिर हुनु पर्ने व्यक्ति हाजिर हुन नसकी तारेख गुज्रेकोमा सम्बन्धित गाउँ विकास समिति वा नगरपालिका वा सरकारी अड्डाबाट सो भएको व्यहोरा खुलाइएको निस्सा लिई बाटो खुलेको वा यातायातको साधन चलेको वा दैवी परेकोमा सो भएको मितिले बाटाको म्याद बाहेक दश दिनभित्र हाजिर भै निवेदनपत्र दिएमा म्याद तारेख थामी दिनु पर्छ५

६६ नं. ॥ नेपाल सरहदमा अचल सम्पत्ति ज्यथा नभएका विदेशी मानिसको नेपालका अड्डामा परेको ऐनले वारिस दिन पाउने मुद्दामा वारिस दिंदा आफूले दावी गरेको ठहरेमा वा आफू उपर पोल उजूर परेको कुरा ठहरे लाग्ने ऐन बमोजिम सजाय धरौट राखेमा वा त्यस वापत नेपाल सरहदमा अचल सम्पत्ति ज्यथा भएको मानिसलाई जमानी दिए मात्र वारिस लाग्न सक्तछ ।

६७ नं. ॥ अड्डामा दाखिल गर्न ल्याएको अख्तियारनामा ऐन बमोजिमको रीत पुगेको नभए यो यती रीत पुगेको छैन यति रीत पुग्याई ल्याए लाग्नेछ भनी तीन दिनको म्याद दिई सो अख्तियारनामाकै पीठमा लेखी अड्डाको छाप लगाई भरपाई लिई फिर्ता दिनुपर्छ । रीत पुग्याई ल्याएकोमा अत्तो लगाई फिर्ता दिनु हुँदैन ।

६८ नं. ॥ ऐनले वारिस लाग्ने मुद्दामा वारिस अख्तियार दिंदा लिंदा सोह्र वर्ष उमेर पुगेका देहायका व्यक्तिलाई वारिस दिन लिन हुन्छ

एकाघरसंग रहे बसेका नातेदारहरुमध्ये जोसुकैलाई१

●अरुका हकमा घूस कीर्तेमा सजाय पाएको र सो बाहेक नैतिक पतन देखिने अन्य फौजदारी अपराधमा सजाय पाएको व्यक्ति बाहेक जोसुकै व्यक्तिलाई२

७० नं. ॥ अख्तियारनामा लेखी अर्कालाई वारिस दिएकोमा जसको भगडा हो उसैले वा ऊ मरेपछि उसका दैयादारले आफै सकार गर्न वा पहिलेको वारिस बदली अर्को वारिस राख्न पाउँछ ।

७१ नं. ॥ अख्तियारनामा दिएको वारिस बदली अर्को वारिस राख्न पर्दा मेरो फलानासंगको फलाना मुद्दामा फलाना ठाउँ बस्ने फलानालाई वारिस दिइराखेकोमा निज वारिसलाई यो कारण परी बदल्नु परेकोले निजलाई बदला गरी फलानालाई अख्तियारनामा गरी पठाएकोछु भन्ने समेत ऐन बमोजिमको व्यहोरा लेखि वारिस हुनेलाई दिई मुद्दा परेको अड्डामा पठाउनु पर्छ । मुद्दा परेको अड्डाबाट पनि सो बमोजिम वारिस गरी पठाएमा सो अख्तियारनामा मिसिल सामेल राखी ऐन बमोजिम अधि राखेको वारिस बदली पछिको वारिस कायम गरी काम कारवाई गर्ने गर्नुपर्छ ।

^० दशौं संशोधनद्वारा भिकिएको ।

▲ नवौं संशोधनद्वारा संशोधित ।

८ तेस्रो संशोधनद्वारा संशोधित ।

▲ दशौं संशोधनद्वारा थप ।

● अदालत व्यवस्थापन तथा न्याय प्रशासन सम्बन्धी केही नेपाल ऐन संशोधन गर्ने ऐन, २०५८ द्वारा संशोधित ।

• सातौं संशोधनद्वारा संशोधित ।

&७क नं. ॥ वारिस दिन हुने मुद्दामा कुनै व्यक्तिले चाहेमा ऐनले वारिस दिन हुने जुनसुकै मानिसलाई आउनु तर्फबाट मुद्दा दायर गर्न प्रतिवाद गर्न र त्यस सम्बन्धी अन्य कनूनी कारवाइ गर्न सक्ने गरी अख्तियारनामा लेखी अधिकृत वारिस मुकरर गर्न हुन्छ । अधिकृत वारिसले अख्तियारनामामा लेखिए बमोजिम कुनै खास मुद्दा किटान भएकोमा सोही मुद्दामा मात्र र त्यसरी मुद्दा किटान नभै सामान्य रूपमा अख्तियार दिएको भए दायर रहेको वा पछि दायर हुने वा गर्नुपर्ने जुनसुकै मुद्दामा सो अख्तियारनामामा लेखिएको काम कुरा गर्न सक्नेछ र आवश्यक परेमा आफूलाई अख्तियार दिइएको कुनैपनि मुद्दामा वारिस समेत राख्ने अधिकार हुनेछ । अधिकृत वारिस मुकरर भएको मुद्दामा मुकरर गर्ने व्यक्तिका नाउँमा जारी हुने समाह्वान इतलायनामा म्याद पूर्जा वा सूचना अधिकृत वारिसलाई तामेल गर्न सकिनेछ ।

&७ख नं. ॥ कुनै मुद्दा किटान नगरी सामान्य रूपको अख्तियारनामा दिई अधिकृत वारिस मुकरर गर्दा सो अख्तियारनामा नेपाल अधिराज्यभित्र भए कुनै जिल्ला न्यायाधीश र विदेशमा भए शाही नेपाली राजदूत वा वाणिज्यदूतको रोहवरमा लेखी निजद्वारा प्रमाणित गराउनु पर्छ र त्यसरी प्रमाणित गराउन आएमा जिल्ला न्यायाधीश वा शाही नेपाली राजदूत वा वाणिज्यदूतले पनि प्रमाणित गरी दिनु पर्छ । त्यसरी प्रमाणित नभएको अख्तियारनामाको कानूनी मान्यता हुनेछैन ।

&७ग नं. ॥ माथि ७ख.नं. बमोजिम दिइएका अख्तियारनामा देहायको अवस्थामा बदर हुनेछ
म्याद किटान गरी सो म्यादसम्म मात्र अख्तियारनामा कायम रहने भन्ने व्यहोरा उल्लेख भएको भए सो म्याद भुक्तान भएपछि१

कुनै खास घटना वा अवस्था भएपछि अख्तियारनामा कायम नरहने व्यहोरा उल्लेख भएको सो घटना वा अवस्था भएपछि२

माथि लेखिए बाहेक अन्य अवस्थामा कुनै व्यक्तिले अख्तियारनामा बदर गराउन चाहेमा सो कुराको लिखित सूचना सम्बन्धित अधिकृत वारिसलाई दिई नेपालका कुनै दुई प्रमुख समाचार पत्रहरूमा सबै व्यहोरा खुलाई सूचना प्रकाशित गराएपछि३

७५ नं. ॥ फिरादपत्र वा प्रतिउत्तरपत्र दिँदा पचास रुपैयाँ दस्तूर लाग्छ ।

७६ नं. ॥ फिरादपत्र लिँदा यसै नम्बरका नमूना बमोजिमको लिनुपर्छ ।

फिरादपत्र

आगे फलाना जिल्ला, मौजा, ठाउँ बस्ने अन्दाजी यति वर्षको फलानाले यो यो व्यहोरा गरेको हुनाले यस कुराको मेरो भएको तपसीलमा लेखिएको साक्षी प्रमाण बुझी ऐन बमोजिम इन्साफ भई सजाय मिलोस् वा यो यति परिवन्दले हो चिज यति भराई दिलाई पाउँ (जो भएको व्यहोरा प्रकरण छुट्याई लेख्नु लेखाई लिनु पर्छ ।)

तपसील

यस कुराको प्रमाण

साक्षी

देखि जान्ने

फलाना जिल्ला, मौजा, ठाउँ बस्ने अन्दाजी वर्ष यतिको फलाना वा नाउँ नजानेको चिन्हेको

सुनि जान्ने

फलाना जिल्ला, मौजा, ठाउँ बस्ने अन्दाजी वर्ष यतिको फलाना वा नाउँ नजानेको चिन्हेको

कागज

फलानो मितिको फलाना व्यहोराको कागज फलाना ठाउँमा छ

फलाना जिल्ला, मौजा, ठाउँमा जन्म भई हाल फलाना जिल्ला, मौजा, ठाउँ बस्ने फलानाको छोरा, छोरी वा पत्नी यति वर्षको फलानाले अड्डामा चढाएँ । (दिनेको सहिछाप गर्नु गराउनु पर्छ)

इतिसम्बत् २०सालगते रोज.....शुभम्.....

८२ नं. ॥ श्री ५ को सरकार वादी हुने मुद्दा र घूस खाने मार्गने सरकारी कर्मचारीकै हस्ताक्षरको लिखतको सबूद लिई नालिस गरेको घूस मुद्दामा जोसुकैले नालिस गरे पनि हुन्छ । सो बाहेक अरु गैह्र मुद्दामा जसको जुन कुरामा हक पुग्छ उसले सो कुरामा दावी गरी नालिस दिए मात्र लाग्छ ।

८७ नं. ॥ फिरादपत्र दिन ल्याएमा ऐन बमोजिमको ढाँचा नमिलेकोमा यति रीत पुन्याई ल्याउनु भनी जति कुराको रीत पुन्याई ल्याउनु पर्ने हो सो सबै व्यहोरा एकै पटक पीठमा लेखी मिति समेत हाली अड्डाको छाप लगाई भरपाई गराई फिर्ता दिनुपर्छ । रीत पुगेकोमा अत्तो थापी फिर्ता दिन हुँदैन ।

८८ नं. ॥ श्री ५ को सरकार वादी हुने फौजदारी मुद्दामा फिरादपत्र प्रतिउत्तरपत्र वा बयान सो मुद्दा हेर्ने अड्डामा एक पटक दिइसकेपछि अरु पनि अभियुक्त हुन् वा छन् भनी उसै मानिसले पछि थपी लेखिदिएको सदर हुँदैन । प्रहरी प्रतिवेदनको हकमा भने यो बन्देज रहने छैन ।

& तेस्रो संशोधनद्वारा थप ।

▼ दशौं संशोधनद्वारा संशोधित ।

९० नं. ॥ श्री ५ को सरकार वादी हुने मुद्दाको कसैको निवेदनपत्र वा दरखास्त हुलाकद्वारा मुद्दा हेर्ने अड्डामा आयो भने सो निवेदनपत्र वा दरखास्त दिने मानिसलाई तुरुन्त बाटाका म्याद बाहेक सात दिनको म्याद टाँसी भिकाई बुझ्दा निजले सो पठाएको मैले हो सावित गर्न सक्छु भन्यो भने सोही व्यहोराको प्रमाण खुलाउनु पर्ने भए खुलाई बयान लिई कानून बमोजिम रीत पुऱ्याई मात्र बात लागि माग्नेलाई पक्रन र कारवाई गर्न हुन्छ । सो मानिसले मैले पठाएको होइन भन्यो वा बेनामी रहेछ वा टाँसिएको म्यादभित्र कारवाई गराउन आएन भने त्यस्तो कागजले मुद्दा हेरिन वा मानिस पक्राउ र कारवाई हुन सक्तैन ।

*९५ नं. ॥ बाटाको म्यादको हिसाब गर्दा यातायातको नियमित सेवा चलेको ठाउँमा रेल र बसबाट आउँदा वास्तविक लागेको दिन र त्यस्तो रेल वा बस नचलेको ठाउँको लागि चार कोशको एक दिनको दरले हिसाब गर्नु पर्छ । चार कोशदेखि घटी कोशलाई एक दिनको म्याद कायम गर्नु पर्छ । तर जम्मा चार कोश भन्दा घटी कोशको बाटोलाई बाटाको म्याद दिइने छैन ।

*९८ नं. ॥ वारण्टको नमूना

फलाना अड्डाबाट जारी भएको वारण्ट

फलाना प्रहरी कार्यालय वा प्रहरी कर्मचारीकै पूर्जी उप्रान्त फलाना ठाउँ बस्ने यस्तो हुलिया भएको फलानालाई फलाना कसूरमा गिरफ्तार गर्नु परेको हुनाले यो वारण्ट बढेर नभएसम्म अभियुक्तलाई तदारुखसाथ खोजतलाश गर्दै रही फेलापरेको बखत पक्की बाटामा भाग्न उम्कन नपाउने गरी यस अड्डामा पठाई दिनु । बाटाको म्याद बाहेक सात दिनसम्ममा पक्रिएन भने आठौं दिनका दिन यसैसाथ पठाएको म्यादी पूर्जी तामेल गरी त्यसपछि पनि पक्रन तदारुखसाथ खोज तलाश गर्दै रहनु । इति सम्बत् २०साल..... गते रोज ...शुभम्....

*९९ नं. ॥ म्यादी पूर्जीको नमूना ।

फलाना अड्डाबाट जारी भएको फलाना ठाउँ बस्ने फलानाको नाउँको म्यादी पूर्जी

उप्रान्त फलाना ठाउँ बस्ने फलानाले तपाईंले फलानो कसूर गरेकोछ भनी नालिस दिएको वा फलाना कसूरमा बात लागेकोमा तपाईंलाई गिरफ्तार गर्न वारण्ट जारी भई राखेकोमा पक्राउ नपरेकोले यो म्यादी पूर्जी समेत टाँसिएकोछ । बाटाका म्याद बाहेक सत्तरी दिनभित्र आफै वा वारण्ट बमोजिम पक्राउमा परी यस अड्डामा हाजिर हुन आए तपाईंको व्यहोरा समेत बुझी ऐन बमोजिम कारवाई हुनेछ । नआई सो म्याद गुजारी फरार रहे तपाईंको अंश रोक्का गरिनेछ र छ वर्षसम्ममा पनि पक्राउमा परी वा आफै हाजिर हुन नआए रोक्का भएको अंश समेतका हकमा ऐन बमोजिम हुनेछ र पछि उजूर गर्न पाउने छैन ।

१०१ नं. ॥ समाह्वान इतलायनामा जारी गर्दा जनही नमूना बमोजिमको टिकटवाला एक प्रति र बेटिकटवाला एक प्रति समेत जम्मा दुई प्रति लेखी हाकिमको छाप वा दस्तखत गरी अड्डाको छाप लगाई तामेल गर्न लगाउनु पर्छ । वारण्ट जारी हुने र ठाडो बुझिएको बाहेक अरु फिरादपत्र परेका मुद्दामा प्रतिवादीका नाउँमा सो समाह्वान इतलायनामा जारी गर्दा भने वादीले दाखिल गरेको फिरादपत्रको नक्कलमा हाकिमको छाप वा दस्तखत गरी र अड्डाको छाप लगाई एकाघरको जहान जतिलाई एक प्रति मात्र र सो बाहेक अरु पाँच जनासम्म प्रतिवादी भए प्रतिवादी पिच्छे, जनही र पाँच जनादेखि बढी प्रतिवादी भए हाकिमका तजवीजले जस जसलाई पठाउँदा सो मुद्दाको प्रतिवादी सबैले सो नक्कल हेर्न बुझ्न पाउने हुन्छन् ती मुख्य मुख्य प्रतिवादीलाई एक एक प्रति दिनालाई सो समाह्वान इतलायनामाका साथमा पठाई तामेल गर्न लाउनु पर्छ ।

१०७ नं. ॥ अड्डामा दिने फिरादपत्र, प्रतिउत्तरपत्र, पुनरावेदनपत्र इत्यादिमा बाबु वा पतिको नाम खोली लेख्नु पर्छ । अड्डाबाट जारी हुने समाह्वान, इतलायनामा, म्याद इत्यादिमा पनि जसका नाउँमा जारी हुने हो सो व्यक्तिको यथासम्भव बाबु वा पतिको नाम खोली जारी गर्नुपर्छ ।

१०८ नं. ॥ समाह्वान वा इतलायनामा जारी गर्दा प्रत्येक प्रतिवादीको निमित्त दश रुपैयाँको दरले वादीसंग दस्तुर लिई जारी गर्नु पर्छ ।

१०२ नं. ॥ वारेण्ट जारी हुने र ठाडो बुझिएको बाहेक अरु मुद्दाको प्रतिवादीको नाउँको समाह्वान इतलायनामाको नमूना ।

फलाना अड्डाबाट जारी भएको फलाना ठाउँ बस्ने प्रतिवादी फलानाका नाउँको समाह्वान वा इतलायनामा

उप्रान्त फलाना ठाउँ बस्ने फलानाले तपाईंको नाउँमा फलाना मितिमा फलाना मुद्दामा यस अड्डामा फिरादपत्र दिएको हुनाले सो फिरादपत्रको नक्कल समेत यसैसाथ पठाई दिएको छ । तसर्थ बाटाका म्याद बाहेक तीस दिनभित्र प्रतिउत्तरपत्र र कानून बमोजिम आफ्नो लिखतको प्रमाण समेत लिई अड्डा खुल्ने टायममा यस अड्डामा हाजिर हुन आफै आउनु वा कानून बमोजिम वारिस वा कानूनी व्यवसायी पठाउनु ऐन बमोजिम पुर्पक्ष हुनेछ आफ्नो लिखत प्रमाणका सक्कल नक्कल प्रतिउत्तरपत्रको साथमा दाखिल गर्न नसके ऐन बमोजिम हुनेछ । सो म्यादभित्र प्रतिउत्तरपत्र लिई आफू पनि आउनु भएन वारिस वा कानून व्यवसायी पनि पठाउनु भएन भने ऐन बमोजिम मुद्दा फैसला हुनेछ पछि तपाईंको उजूर लाग्ने छैन ।

- * सातौं संशोधनद्वारा संशोधित ।
- * सातौं संशोधनद्वारा संशोधित ।
- ▼ दशौं संशोधनद्वारा संशोधित ।
- ८ तेस्रो संशोधनद्वारा संशोधित ।

इति सम्बन्धतः साल गते रोज शुभम्

१०४ नं. ॥ ॥ ठाडो बुझिएका मुद्दामा प्रतिवादीका नाउँको समाह्वान इतलायनामाको नमूना ।

फलाना अड्डाबाट जारी भएको फलाना ठाउँ बस्ने प्रतिवादी फलानाका नाउँको समाह्वान वा इतलायनामा

उपान्त फलाना ठाउँ बस्ने फलानाले तपाईंको नाउँमा फलाना मितिमा फलाना मुद्दामा यस अड्डामा उजूर बयान दिएको वा तपाईं उपर फलाना कसूरको अभियोग लगाई फलाना मितिमा यस अड्डामा प्रहरी प्रतिवेदन परेकोले सो मुद्दामा कारवाई हुने भएको छ । तसर्थ बाटाका म्याद बाहेक तीस दिनभित्र अड्डा खुल्ने टायममा यस अड्डामा हाजिर हुन आफै आउनु वा कानून बमोजिम वारिस वा कानून व्यवसायी पठाउनु ऐन बमोजिम पुर्पक्ष हुनेछ । आफू पनि आउनु भएन वारिस वा कानून व्यवसायी पनि पठाउनु भएन भने ऐन बमोजिम मुद्दा फैसला हुनेछ । पछि तपाईंको उजूर लाग्ने छैन । इति सम्बन्धतःसालगते रोजशुभम्-

१०५ नं. ॥ ॥ समाह्वान इतलायनामा जारी गर्दा ऐनले वारिस अख्तियार लिन नहुने मुद्दामा वारिस पठाउनु भन्ने बोली लेख्न हुँदैन ।

११० नं. ॥ ॥ समाह्वान इतलायनामा म्याद सूचना तामेल गर्न पठाउँदा तामेल गर्दा देहाय बमोजिमको रीत पुर्चाई तामेल गर्न पठाउने र तामेल गर्ने गर्नुपर्छ

*समाह्वान, इतलायनामा, म्याद पूर्जा सूचना तामेल गर्न खटिएका सरकारी कर्मचारीलाई तामेल गर्नुपर्ने समाह्वान, इतलायनामा, म्याद पूर्जा सूचनाको तीन प्रति जिम्मा दिई भरपाई गराउनु पर्छ । निजले पनि सम्बन्धित व्यक्ति चिने जहाँ फेला परे पनि निजलाई बुझाउन हुन्छ । सम्बन्धित व्यक्ति फेला नपरे वा नचिने निजको ठेगानामा गै बुझी घर डेरा पत्ता लगाई मानिस चिनी ^Aसम्बन्धित गाउँ विकास समिति वा नगरपालिकाको सदस्य वा सचिव र अरु स्थानीय भलादमी दुईजना रोहबरमा राखी वेटिकटवाला समाह्वान, इतलायनामा, म्याद पूर्जा सूचना दिए तामेल गरेको दिन मिति लेखी सम्बन्धित व्यक्ति भेट भए निजैलाई निज भेट नभए त्यसका उमेर पुगेको एकाघरका जहानमा भरसक लोग्ने मानिसलाई र नभए स्वास्नीमानिसलाई दिई र निजहरु पनि भेट भएन वा भएपनि बुझी लिएन भने त्यसको घर डेराको ढोकामा सबैले देख्ने गरी टाँसी अड्डामा दाखिल गर्ने टिकटवाला समाह्वान, इतलायनामा, म्याद पूर्जा सूचनाको पीठमा कसलाई दिए टाँसिएको हो सो र सो दिए टाँसिएको दिनको मिति समेत लेखी सो दिए टाँसिएको बखतमा भएको माथि लेखिएका मानिसहरु समेतको प्रष्ट बुझिने गरी ऐन बमोजिम सहिछाप गरी गराई सो तामेल गर्ने कर्मचारीले समेत सहिछाप गरी दाखिल गर्न ल्याउनु पर्छ । घर दैलामा टाँसी तामेल गरिएकोमा तेस्रो प्रतिमा सो तामेली मिति जनाई ^Aसम्बन्धित गाउँ विकास समिति वा नगरपालिकामा बुझाई छुट्टै भरपाई गराई लिनु पर्छ वा तामेली प्रतिको पीठमा नै सो जनाई सहिछाप गराई लिनु पर्छ । त्यसरी म्याद पाएपछि ^Aसम्बन्धित गाउँ विकास समिति वा नगरपालिकाले आ^Cनो सूचना पाटीमा तत्कालै टाँस्नेछ त्यसरी ^Aगाउँ विकास समिति वा नगरपालिकालाई नबुझाइएको वा नटाँसिएको कारणबाटै सम्बन्धित व्यक्तिको घर दैलामा रीतपूर्वक टाँसिएको म्याद वेरीत भएको मानिने छैन । घर दैलामा टाँसिएको मितिबाटै म्याद कायम हुनेछ म्याद तामेल गर्न जानेवालाले ^Aगाउँ विकास समिति वा नगरपालिकामा बुझाउनु पर्ने म्याद नबुझाएमा निजलाई पटकै पिच्छे एक सय रुपैयाँसम्म जरिवाना हुनेछ

समाह्वान, इतलायनामा म्याद सूचना तामेल गर्नुपर्ने ठाउँका माथि १ दफामा लेखिएका ^Aगाउँ विकास समिति वा नगरपालिकाको सदस्य जिमिदार, तालुकदार, चौकीदार, भलादमी इत्यादिले पनि सोही दफामा लेखिएको रीत पुर्चाई साक्षी बसी तामेल गरी पठाइदिने गर्नुपर्छ

यस नम्बर बमोजिम कुनै कम्पनी कर्पोरेशन वा अन्य संगठित संस्था उपर कुनै मुद्दाका सम्बन्धमा समाह्वान इतलायनामा म्याद सूचना तामेल गर्नुपर्दा सो संस्थाको त्यस बखत मुख्य भै काम गर्ने मैनेजिङ्ग डाइरेक्टर वा डाइरेक्टर वा अरु कुनै कर्मचारीलाई तामेल गर्नु पर्छ

^२माथि दफा १, २ र ३ मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भएतापनि ^Aसरकारी कार्यालय वा संगठित संस्थाको नाममा वा त्यस्तो कार्यालय वा संस्थामा काम गर्ने कर्मचारीको नाममा समाह्वान, इतलायनामा, म्याद सूचना तामेल गर्नु पर्दा रजिष्टरी गरी हुलाकद्वारा तामेल गर्न हुन्छ । त्यसरी हुलाकद्वारा पठाएकोमा त्यसको पहुँच रसीद अड्डामा दाखिल भएपछि सो समाह्वान, इतलायनामा, म्याद वा सूचना अन्यथा प्रमाणित नभएसम्म रीतपूर्वक तामेल भएको मानिनेछ

^३यस नम्बरमा अन्यत्र जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि समाह्वान, इतलायनामा, म्याद, पुर्जा, सूचना तामेल गर्दा सरकारी कार्यालय वा संगठित संस्थामा कार्यरत कर्मचारी वा त्यस्ता संस्थाको कुनै सदस्य वा पदाधिकारीलाई म्याद बुझाउन जाँदा बुझी नलिएमा वा निज कार्यालयमा फेला नपरेमा कार्यालयमा पनि बुझाउन सकिनेछ । त्यसरी बुझाउँदा निजले नबुझेको वा निज फेला नपरेकोले त्यसरी बुझाउनु परेको व्यहोरा लेखाई ल्याएकोमा रीतपूर्वक तामेल भएको मानिनेछ ।

^६ तेस्रो संशोधनद्वारा संशोधित ।

* सातौँ संशोधनद्वारा संशोधित ।

^A अदालती कारवाही सम्बन्धी केही नेपाल ऐन (संशोधन) ऐन, २०४७ द्वारा संशोधित ।

^२ नवौँ संशोधनद्वारा थप ।

^A अदालती कारवाही सम्बन्धी केही नेपाल ऐन (संशोधन) ऐन, २०४७ द्वारा संशोधित ।

^३ अदालती व्यवस्थापन तथा न्याय प्रशासन सम्बन्धी केही नेपाल ऐन संशोधन गर्ने ऐन, २०५८ द्वारा थप ।

तर कार्यालयमा उपस्थित नभएको कर्मचारी, सदस्य वा पदाधिकारीको हकमा भने निज कार्यालयमा उपस्थित भएको दिनलाई नै म्याद तामेल भएको दिन मानिनेछ३ख.

दफा ३ख. बमोजिम समाह्वान, इतलायनामा, म्याद, पुर्जी, सूचना बुझाउन ल्याएकोमा सम्बन्धित कार्यालयले पनि बुझिलिई सोको जानकारी यथाशीघ्र सम्बन्धित कर्मचारीलाई दिनु पर्नेछ३ग.

विदेशी व्यक्तिको नाममा म्याद तामेल गर्नु पर्दा त्यस्तो व्यक्तिको नेपाल अधिराज्यभित्र कुनै किसिमको कार्यालय वा प्रतिनिधि भए त्यस्तो कार्यालय वा प्रतिनिधिको नाममा म्याद तामेल गर्नु पर्छ । त्यस्तो कार्यालय वा प्रतिनिधि नभएमा त्यस्तो व्यक्ति स्थायी बसोबास गर्ने वा रहेको ठेगानामा र नेपालमा निजले कुनै कारोबार गरेको भए कारोबार गर्दाको बखत पत्राचारको लागि निजले दिएको ठेगाना रहेछ भने त्यस्तो ठेगानामा टेलिफोन, टेलिफ्याक्स वा अभिलेख हुन सक्ने दूरसञ्चारका अन्य माध्यम मार्फत् वा रजिष्ट्री गरी हुलाक मार्फत् म्याद तामेल गर्नु पर्छ । त्यसरी तामेल गर्दा लाग्ने खर्च अड्डाले कोटफी सरह भराई दिनु पर्नेछ.....३घ.

माथि दफा १, २, ३, ३क., ३ख., ३ग. र ३घ. बमोजिम तामेल गरी ल्याएको समाह्वान इतलायनामा म्याद सूचना दाखिल भएपछि अड्डाले पनि ऐन बमोजिमको रीतपूर्वक तामेल भई आएको छ छैन भनी जाँच गरी ऐनको रीत पुगेको देखिए अड्डामा दाखिल गरेको मिति लेखी मैले घर द्वार मानिस फरक पारी वा तामेल नभए नदिएकोमा तामेल गरे गरिदिई भनी नभएको मानिस साक्षीमा सहिछाप गराई ल्याएको समेत ठहरे ऐन बमोजिम सजाय बुझाउँला भनी अर्कै छुट्टै कागजमा लेखी तामेल गरी ल्याउनेको सहिछाप गराई सो बुझाउन ल्याएको समाह्वान इतलायनामा म्याद सूचना मिसल सामेल राख्ने गर्नुपर्छ.....४

सो बमोजिम गरी लिई सकेपछि अड्डाले जाँच्दा ऐनको रीत नपुग्याई तामेल गरी ल्याएको देखियो वा उजुरी परी बुभ्दा बेहिसाव गरेको ठहयो भने फेरी ऐनको रीत पुग्याई तामेल गराउनु पर्छ५

कानून बमोजिम कुनै भ्रगडियालाई तामेल गर्नुपर्ने समाह्वान इतलायनामा म्याद सूचना निजको वारिस वा त्यस कामको लागि अधिकार पाएका कानून व्यवसायीलाई पनि माथि लेखिए बमोजिम तामेल गर्न सकिनेछ । सो बमोजिम तामेल भएकोमा भ्रगडियालाई नै तामेल भएको मानिनेछ६

१११ नं. ॥ अड्डाबाट तामेल गर्न पठाएकोमा समाह्वान, इतलायनामा, म्याद पूर्जी सूचना तामेल गर्दा वा वारण्ट बमोजिम पक्राउ, खानतलासी वा कब्जा गर्दा वा नक्सा सरजमीन गर्दा समेत ^Aसम्बन्धित गाउँ विकास समिति वा नगरपालिकाको सदस्य, तालुकदार, स्थानीय भलादमी समेतले सम्बन्धित मानिसको घरद्वार खोजी देखाई चिनाई काम तामेल गर्न आवश्यक सबै सहयोग गरी साक्षी बस्नु पर्नेमा बसी सहिछाप गरिदिनु पर्छ । सो नगर्नेलाई एक सय रुपैयाँसम्म जरिवाना हुन्छ । कसैले भुट्टा व्यहोरा लेखाई देखाई दिए वा व्यहोरा भुट्टा पारी तामेल गराएमा वा भुट्टा मुचुल्का गरी दिएमा वा सो कुनै काम तामेल गर्न बाधा विरोध गरेमा वा टाँसेको समाह्वान, इतलायनामा, म्याद पूर्जी सूचना कैफियत गरी च्याते उखाडेमा वा वारण्ट बमोजिम पक्राउ गर्नु पर्ने मानिसलाई भाग्न उम्कन मद्दत दिएमा वा दबाई छपाई राखेमा वा पक्राउ गर्न सहयोग नगरेमा वा तामेल गर्न जानेले बदनियत गरी काम तामेल नगरेमा निजलाई एक हजार रुपैयाँसम्म जरिवाना वा पन्ध्र दिनसम्म कैद वा दुवै सजाय हुनेछ ।

११२ नं. ॥ घर द्वारको पत्ता नभएको मानिसलाई समाह्वान इतलायनामा म्याद सूचना जारी गर्नुपर्दा उसको गाउँ शहर टोल लेखिएको भए सोही ठाउँमा र गाउँ शहर टोल पनि पत्ता नलागेको भए अड्डाका नजीक सबैले देखे ठाउँमा टाँसिदिनु पर्छ ।

११३ नं. ॥ आऽना अड्डाका इलाका बाहेक अरु इलाकामा समाह्वान इतलायनामा म्याद सूचना तामेल गर्नुपर्दा आऽना अड्डाको पूर्जिसाथ इलाकाका अड्डामा पठाउनु पर्छ । सो इलाकाका अड्डाले पनि यसै महलको ११० नम्बर बमोजिम रीत पुग्याई तामेल गराउनु पर्छ ।

११५ नं. ॥ प्रमाण बुभ्न तोकिएको तारीखमा हाजिर नभएका साक्षीलाई वातिल गर्नुपर्छ । तर श्री ५ को सरकार वादी हुने वा फौजदारी मुद्दामा नबुभी नहुने साक्षीका सम्बन्धमा समाह्वान जारी गरी बुभ्न हुन्छ । मनासिब कारण भएमा बाहेक सो बमोजिम समाह्वान जारी गर्दा पनि हाजिर नहुने साक्षीलाई पचास रुपैयाँ जरिवाना गरी पक्राउ गर्न पठाई ल्याई बकाउनु पर्छ । पक्रान पठाउँदा पनि फेला परेन भने वाटाका म्याद बाहेक सातदिनको फेरि समाह्वान जारी गर्नु पर्छ । सो समाह्वान बमोजिम तोकिएको तारीखमा पनि हाजिर हुन आएन भने पक्राउ गर्न पठाई ल्याई बकाई पन्ध्र दिनदेखि पैतालीस दिनसम्म कैद गर्न सक्नेछ । त्यति गर्दा पनि पक्रिएन भने त्यस्तालाई सो बमोजिम सजाय गर्ने गरी बुभिएको प्रमाणबाट मुद्दा फैसला गरिदिनु पर्छ ।

११६ नं. ॥ वारण्ट जारी गरी पक्रनु पर्ने मानिसलाई र हतियार खजाना सम्बन्धी मुद्दाका अभियुक्तलाई घरभित्र पसी पक्रन पर्दा जुनसुकै बखतमा भएपनि पक्रनु पर्ने मानिस भाग्न नपाउने गरी बाटो रोक्का गरी जनाउ दिई घरभित्र पसेर पक्रन हुन्छ । लेखिएदेखि बाहेक अरु मानिसलाई पक्रनु पर्दा घरको चोक आँगनमा सम्म गई पक्रन हुन्छ । सो ठाउँसम्म जाँदा पक्राउ हुन सकेन भने जनाउ दिई सुयोदय देखि सुर्यास्तसम्ममा घरभित्र पसेर पनि पक्राउ गर्न हुन्छ ।

• अदालत व्यवस्थापन तथा न्याय प्रशासन सम्बन्धी केही नेपाल ऐन संशोधन गर्ने ऐन, २०५८ द्वारा संशोधित ।

& तेस्रो संशोधनद्वारा थप ।

* सातौं संशोधनद्वारा संशोधित ।

A अदालती कारवाही सम्बन्धी केही नेपाल ऐन (संशोधन) ऐन, २०४७ द्वारा संशोधित ।

८ तेस्रो संशोधनद्वारा संशोधित ।

११७ नं. ॥ स्वास्नीमानिसलाई पक्रन पठाउनु पर्दा स्वास्नीमानिस सिपाही भएका अड्डाले स्वास्नीमानिस सिपाही र नभएका अड्डाले दुईजना सिपाही पठाई डाकी ल्याउनु पर्छ । लगने मानिसले हात हाली पक्रन हुँदैन । नआई अडिई भने मात्र नाडीमा समाई ल्याउनु पर्छ ।

▲११८ नं. ॥ देहायका मुद्दाका मानिसलाई देहायमा लेखिएबमोजिम गरी राखी मुद्दा हेर्नुपर्छ
राजगद्दी वा राजपरिवारको गाथसम्बन्धी मुद्दामा अभियुक्तलाई थुनामा राखी मुद्दाको पुर्पक्ष गर्नु पर्छ१
देहायको कुनै अपराधमा तत्काल प्राप्त प्रमाणबाट कसूरदार देखिने भएमा वा त्यस्तो प्रमाणबाट कसूरदार हो भन्ने विश्वास गर्ने कुनै मनासिब आधार भएमा अन्यथा प्रमाणित नभएसम्म अड्डाले अभियुक्तलाई थुनामा राखी मुद्दाको पुर्पक्ष गर्नुपर्छ २

१)जन्म कैदको सजाय हुन सक्ने अपराध१
श्री ५ को सरकार वादी भै चलेको तीन वर्ष वा सो भन्दा बढी कैदको सजाय हुन सक्ने अपराध१

माथि उल्लिखित अपराधको उद्योग, दुरुत्साहन वा अपराधिक षडयन्त्र गरेको वा त्यस्तो अपराधमा मतिथार भएको अपराध१

नेपाल अधिराज्यमा स्थायी बसोवास नभएको कुनै अभियुक्त तत्काल प्राप्त प्रमाणबाट ६ महीना वा सो भन्दा बढी कैदको सजाय हुन सक्ने अपराधको कसूरदार हो भन्ने विश्वास गर्ने कुनै मनासिब आधार भएमा अड्डाले निजलाई थुनामा राखी मुद्दाको पुर्पक्ष गर्नु पर्छ..... ३

माथि २ र ३ दफामा जुनसुकै कुरा लेखिएको भएतापनि अभियुक्त नावालक वा शारीरिक वा मानसिक रोग लागेको कारणबाट थुनामा राख्नु अनुपयुक्त हुने भनी अड्डाले ठहर्‍याएको व्यक्ति रहेछ भने अड्डाले धरौट वा जमानत लिई निजलाई थुनामा नराखेपनि हुन्छ । अपराध हुँदाको परिस्थिति, अभियुक्तको उमेर निजको शारीरिक वा मानसिक अवस्था र पहिलेको आचरणलाई विचार गर्दा कुनै अभियुक्तलाई थुनामा राख्न उपयुक्त नदेखिएमा, १) जन्मकैदको सजाय हुन सक्ने अपराध गरेको वा सो अपराधको उद्योग, दुरुत्साहन वा अपराधिक षडयन्त्र गरेको वा त्यस्तो अपराधमा मतिथार भएको अभियोग लागेको अभियुक्त बाहेक त्यस्तो अभियुक्तसंग अदालतले धरौट वा जमानत लिई निजलाई थुनामा नराखे पनि हुन्छ ४

माथि २ वा ३ दफा बमोजिम हुनेमा बाहेक तत्काल प्राप्त प्रमाणबाट कुनै अभियुक्त कसूरदार हो भन्ने विश्वास गर्ने कुनै मनासिब आधार भएमा अड्डाले निजसंग धरौट वा जमानत लिई मुद्दाको पुर्पक्ष गर्नु पर्छ ५

पुर्पक्षका लागि थुनामा वा जमानत वा धरौटीमा नरहेको अभियुक्त पछि प्राप्त प्रमाणबाट कसूरदार हो भन्ने विश्वास गर्ने आधार भएमा मुद्दाको कारवाई जुनसुकै अवस्थामा पुगेको भए पनि अड्डाले माथि दफा २, ३ वा ५ बमोजिम अभियुक्तलाई अवस्थानुसार थुनामा राख्न वा निजसंग धरौट वा जमानत माग्न हुन्छ । शुरुमा अभियुक्तलाई थुनामा नराखेको वा निजसंग धरौट वा जमानत नलिएको कारणले मात्र पछि निजलाई सो बमोजिम थुनामा राख्न वा निजसंग धरौट वा जमानत माग्न अड्डालाई बाधा पारेको मानिने छैन ६

यस नम्बरको दफा २, ३, ८ वा ९ बमोजिम थुनामा परेको कुनै अभियुक्त पछि प्राप्त प्रमाणबाट कसूरदार होइन भन्ने विश्वास गर्ने कुनै मनासिब आधार भएमा मुद्दाको कारवाई जुनसुकै अवस्थामा पुगेको भए पनि अड्डाले निजलाई थुनाबाट छाड्न सक्नेछ..... ७

यो नम्बर बमोजिम अड्डाले मागेको धरौट वा जमानत नदिने अभियुक्तलाई अड्डाले थुनामा राखी मुद्दाको कारवाई गर्नेछ ८

कुनै अभियुक्तसंग लिएको धरौट वा जमानत पछि अपर्याप्त देखिन आएमा अड्डाले निजसंग थप धरौट वा जमानत माग्न र निजले सो बमोजिम थप धरौट वा जमानत नदिएमा निजलाई थुनामा राख्न सक्नेछ ९

माथि दफा दफा बमोजिम लिनु पर्ने धरौट वा जमानतको अड्डा तोकदा देहायका कुराहरुको विचार गरी तोकनु पर्नेछ १०

अपराधको प्रकृति.....१

अभियुक्त वा कसूरदारको आर्थिक अवस्था एवं पारिवारिक स्थिति१

निजको उमेर र पहिले कुनै अपराधको कसूरदार ठहरी सजाय पाएको छ वा छैन भन्ने कुरा.....१

व्यहोर्नु पर्ने क्षतिपूर्ति.....१

माथि दफा दफा बमोजिम कुनै व्यक्तिसंग मागिएको धरौट वा जमानत चर्को वा अपर्याप्त भयो भन्ने कुनै मनासिब कारण देखाई मुद्दाको कुनै पक्षले निवेदन दिएमा पुनरावेदन सुन्ने सो अड्डाले धरौट वा जमानतको अड्डा घटाउन वा बढाउन सक्नेछ..... ११

▲ नवौं संशोधनद्वारा संशोधित ।

१) दण्ड सजाय सम्बन्धी केही नेपाल ऐन संशोधन गर्ने ऐन, २०५५ द्वारा भिकिएको ।

१) दण्ड सजाय सम्बन्धी केही नेपाल ऐन संशोधन गर्ने ऐन, २०५५ द्वारा भिकिएको ।

▲११९ नं. ॥ ॥ यस महलमा यस अधि जुनसुकै कुरा लेखिएको भएता पनि अभियुक्तलाई कुनै हालतमा पनि निज उपर लगाइएको अभियोग प्रमाणित भएमा हुन सक्ने अधिकतम कैदको सजायको अवधिभन्दा बढी अवधिसम्म थुनामा राखिने छैन ।

१२० नं. ॥ ॥ पुर्पक्षको निमित्त थुनामा रहेको व्यक्तिलाई मुद्दा फैसला हुँदा लाग्ने ठहरिएको जरिवाना वा कैदको सजायको अड्डामा निज थुनिएको दिन मिलाहा दिई बाँकी मात्र असूल गरिने वा कैद गरिनेछ ।

▲१२१ नं. ॥ ॥ मुद्दाको सम्बन्धमा जुनसुकै व्यहोराले थुनामा राख्दा यस्तो अभियोगमा यस कानूनको यो नम्बर दफा अनुसार थुनामा राखिएको हो भनी सो थुनामा राखिइने व्यक्तिलाई कारण खोली पुर्जा नदिई थुनामा राख्न हुँदैन । सम्बन्धित पक्षको निवेदन नपरे पनि पुनरावेदन सुन्ने अड्डाले थुना गैर कानूनी वा बेरीत हो वा होइन भनी जँचबुझ गर्न र गैरकानूनी वा बेरीत देखिएमा कानून बमोजिम उपयुक्त आदेश दिन सक्नेछ ।

१२२ नं. ॥ ॥ कुनै मुद्दामा कुनै व्यक्ति थुनिएकोछ, कुनै व्यक्ति धरौट जमानामी वा तारेखमा छ वा फरार भई राखेकोछ र नथुनिएको व्यक्तिको हकमा कानून अनुसार अङ्ग पुर्त्याउन समय लाग्ने भै एकैसाथ कारवाई गर्दा थुनिएका हकमा निज थुनिएको मितिले कानूनको म्यादभित्र किनारा लगाउन नसकिने देखिएमा अदालतले थुनिएका व्यक्तिको सम्बन्धमा मात्र जो बुझ्नुपर्ने बुझी किनारा लगाउन सक्नेछ । त्यसरी किनारा लगाउन हुनेका हकमा किनारा नलगाई बिनाकारण थुनामा राख्न हुँदैन ।

१२७ नं. ॥ ॥ श्री ५ को सरकार वादी भै चलाएको फौजदारी मुद्दामा पक्राउ भै आएका वा आफै हाजिर हुन आएका प्रतिवादीलाई मुद्दा हेर्ने अड्डाबाट निज उपर लागेको अभियोगको सबै कागज सुनाई मतलब सम्झाई सोधी कसूरमा सावित भए उसै बखत ठाडै बयान लिई र इन्कारमा रहे हाकिमको तजविजले ठाडै बयान गराउन पर्ने भए ठाडै बयान लिई र आफू पोलिनाको कारण बताई सबूद प्रमाण खोली प्रतिवादी दिन मौका दिन हुने भए प्रतिवादीलाई ऐन बमोजिम गरी राखी सात दिनसम्मको म्याद दिई म्यादभित्र प्रतिवादी दिए प्रतिवादीबाट र म्यादभित्र प्रतिवादी दिन नसके म्याद नाघेकोमा भोलिपल्ट अड्डैबाट सवाल गरी जवाफ लिई सो बमोजिम कारवाई किनारा गर्नुपर्छ ।

१२८ नं. ॥ ॥ प्रतिउत्तर दिँदा वादीले पत्रे बमोजिम इन्साफ गर्नु पर्ने कुराको चाहिने व्यहोराको जवाफ लेखी ल्याएको मात्र यसै नम्बरको नमूना बमोजिमको प्रतिउत्तरपत्र लिन हुन्छ । बढ्ता मुद्दाको लेखी ल्याएको लिन हुँदैन ।

प्रतिउत्तरपत्र

आगे फलाना जिल्ला, मौजा, ठाउँ बस्ने वर्ष यतिका फलानाले मेरो नाउँमा दिएको यति नम्बरका फिरादपत्रको मुद्दामा मेरो भएको व्यहोरा यो हो वा यो व्यहोराले दिनु तिरनु पढेन गरेको होइन ऐन बमोजिम इन्साफ होस् । यो व्यहोरा नठहरे ऐन बमोजिम बुझाउँला । (जो व्यहोरा छ सो व्यहोरा प्रकरण छुट्याई लेख्नु लेखाई लिनुपर्छ)

तपसील

यस कुराको प्रमाण

साक्षी

देखी जान्ने

फलाना जिल्ला, मौजा, ठाउँ बस्ने अन्दाजी वर्ष यतिको फलाना वा नाउँ नजानेको चिन्हेको

सुनी जान्ने

फलाना जिल्ला, मौजा, ठाउँ बस्ने अन्दाजी वर्ष यतिको फलाना वा नाउँ नजानेको चिन्हेको

कागज.....फलाना मितिको फलाना व्यहोरा को कागज फलाना ठाउँमा छ

फलाना जिल्ला, मौजा, ठाउँमा जन्म भई हाल फलाना जिल्ला, मौजा, ठाउँ बस्ने फलानाको छोरा, छोरी वा पत्नी वर्ष यतिको फलानाले फलाना अड्डामा चढाएँ (दिनेको सहिछाप गर्नु गराउनु पर्छ)

इति सम्बत् २०साल.....गते रोजशुभम्

१३३ नं. ॥ ॥ भ्रगडियासंग हाकिमले सोध्नु परेको मनासिव माफिकको कुरा जहिलेसुकै सोधी कागज गराए पनि हुन्छ ।

१३६ नं. ॥ ॥ सरजमीन वा मौका तहकीकात गर्दा सो ठाउँमा फेला परेसम्मका अभियुक्तको कागज गराई निजलाई समेत रोहवरमा राखी गर्नुपर्छ ।

१४२ नं. ॥ ॥ नबुझी नहुने अड्डामा आउन नसक्ने बूढा बूढी र होश भएको असक्त बेरामीलाई साक्षी बुझ्नु पर्ने भएमा उसैका घरमा गई उसले भने बमोजिमको बकपत्र लेखाई ल्याउन हाकिम आफै गै वा आफूभन्दा मुनिको सबभन्दा ठुलो दर्जाको कर्मचारीलाई खटाई पठाउन हुन्छ ।

▼१४४ नं. ॥ ॥ वादी प्रतिवादीमा लेखिएका साक्षीहरुलाई अड्डाले तोकेको तारिखमा मुद्दाका पक्षहरु आफैले उपस्थित गराउनु पर्छ । सो बमोजिम उपस्थित गराउन नसकेमा यसै महलको ११५ नम्बर बमोजिम हुनेमा बाहेक पछि त्यस्तो साक्षी

▲ नवौं संशोधनद्वारा संशोधित ।

▼ दशौं संशोधनद्वारा संशोधित ।

बुझिने छैन । तर पुर्पक्षको लागि थुनामा रहेको अभियुक्तले पेश गर्न चाहेको साक्षीलाई अड्डैबाट समाह्वान जारी गरी बुझी पाउँ भन्ने निवेदन पत्र दिएमा अड्डाले प्रति साक्षी पाँच रुपैयाँको दरले समाह्वान दस्तुर लिई त्यस्तो साक्षीका नाउँमा समाह्वान जारी गरी बुझ्न हुन्छ ।

१४४क. नं. ॥ यस महलको १४४ नम्बरमा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि अड्डाले तोकेको तारेखमा खोलो, पहिरो वा हिउँले बाटो बन्द भई वा कुर्यु घोषण भई वा अन्य कुनै व्यहोराबाट यातायातको साधन नचलेको वा भुकम्प जस्ता दैवी प्रकोप परी साक्षी उपस्थित गराउन नसकेकोमा बाटो बन्द भएको वा यातायातको साधन नचलेको र बाटो खुलेको वा यातायातको साधन चलेको मिति तथा दैवी प्रकोप परेको समेत व्यहोरा खुलाई सम्बन्धित गाउँ विकास समिति वा नगरपालिका वा सरकारी अड्डाबाट निस्सा लिई पुनः अर्को तारेख तोकी साक्षी बकाई पाउँ भनी पक्षले सो तारेख गुजेको मितिले बाटाको म्याद बाहेक दश दिनभित्र उपस्थित भई कारण खोली निवेदन दिएमा अर्को तारेख तोकी साक्षी बुझ्नु पर्छ ।

१४६ नं. ॥ साक्षी बकाउँदा भरसक तोकिएका तारीखका दिनैमा साक्षी बकाउन तारीख तोकिएको सबै मुद्दाको साक्षी बकाईसक्नु पर्छ । त्यस्तो सबै मुद्दाको साक्षी बकाउन नभ्याउने भएमा जुन मुद्दाको उसै दिन सकिन्छ सो मुद्दाको त्यसै दिन बकाई अरु मुद्दाको साक्षीलाई भोलिपल्टैको तारीख तोकिदिनु पर्छ । नभ्याउने भएमा बाहेक एकै मुद्दाको साक्षीहरूलाई पनि कोही आज कोही भोली पर्सि गरी बकाउन हुँदैन ।

१४७ नं. ॥ बयान बकपत्र गराउँदा जसको इजलास हो उसैले गराउनु पर्छ र सो गराउँदा निजले आऽना अड्डाको कम्तीमा मुखिया विचारी दर्जासम्मका कर्मचारीको आवश्यक सहायता लिनु हुन्छ ।

१४८ नं. ॥ बयान बकपत्र गराउँदा कुरा फोरी मुद्दा छुट्याई छोटकरी सवाल गरी सोधिएको सावल र जवाफ उल्लेख गर्नु पर्छ ।

१४९ नं. ॥ भगडिया वा साक्षीको अड्डाबाट सोधनी गर्नुपर्ने कुराको समेत गैह्र कागज गराउँदा जवाफ दिएन वा आफूले दिएको जवाफमा सहिछाप गरेन भने कैफियत लेखी हाकिमको र उ मुनिका सबैभन्दा ठूलो दर्जाको एकजना कर्मचारीको दस्तखत गरी सो कागज सेस्तामा राख्नुपर्छ ।

१७२ नं. ॥ श्री ५ को सरकार वादी हुने फौजदारी मुद्दामा तहकिकात गर्दा जुन अपराधका सम्बन्धमा सो तहकिकात गर्न लागेको हो सो अपराधसित सम्बन्धित कुनै वस्तु वा धनमाल कुनै घर वा अरु कुनै ठाउँमा फेला पर्ने सम्भावना छ भन्ने विश्वास गर्ने मनासिव माफिकको कारण भएमा र सो वस्तु वा धनमाल सो घर वा ठाउँको तुरुन्त तलासी नलिएको खण्डमा प्राप्त नहुने आशंका भएमा आफूले विश्वास गर्नु परेको कारण र जुन वस्तु वा धनमालका सम्बन्धमा तालासी लिनु पर्ने हो सो वस्तु वा धनमालको विवरण स्पष्ट बुझिने गरी लेखी राखी कम्तीमा प्रहरी सहायक निरीक्षक दर्जासम्मका प्रहरी अधिकृतले सो घर वा ठाउँको देहाय बमोजिम तलासी लिन वा लिन लगाउन सक्नेछ र सो बमोजिम तलासी लिईसकेपछि सो लिएको तीन दिनभित्र तलासी लिएको कारण र तलासी लिएको वस्तु वा धनमाल इत्यादिको फिहरिस्तको एकप्रति नक्कल मुद्दा हेर्ने अड्डामा पठाउनु पर्छ १

कुनै घर वा ठाउँको तलासी लिनु पर्ने भएमा सो घर वा ठाउँमा बसोवास गरी आएका वा सो घर वा ठाउँका धनी वा जिम्मा लिएको मानिसलाई तलासी लिन खोजेको कारण खोली सो कुराको सूचना दिनु पर्छ र सो बमोजिम सूचना पाएमा त्यस्ता मानिसले पनि तलासी लिन आएको प्रहरी अधिकृतलाई बाधा रोकवट नगरी सरासर प्रवेश गर्न दिनु पर्छ..... १

माथि १ दफा बमोजिम तलासी लिने घर वा ठाउँमा बस्ने वा सो घर वा ठाउँका धनी वा जिम्मा लिएका व्यक्तिले तलासी लिने प्रहरी अधिकृतलाई लेखिए बमोजिम प्रवेश गर्न नदिएमा सो प्रहरी अधिकृतले सो घर वा ठाउँमा रहेबसेका स्वास्थ्यी मानिसहरूलाई हटने सूचना र मौका दिई आवश्यकतानुसार बाहिरी वा भित्री कुनै भ्याल ढोका वा छेका खोली तोडी फोडी भित्र पसी तलासी लिन हुन्छ २

यस नम्बरमा लेखिएबमोजिम कुनै घर वा ठाउँको तलासी लिँदा यसै महलको ११६ नम्बरमा घरभित्र पस्ने कुराका सम्बन्धमा गरिएको व्यवस्थाको समेत पालन गर्नु पर्छ..... ३

यस नम्बर बमोजिम कुनै घर वा ठाउँको तलासी लिँदा त्यस ठाउँको 'गाउँ विकास समिति वा नगरपालिकाको सदस्य वा प्रतिनिधि, दुईजनामा नघटाई भलादमीहरू, घर धनी वा उसको एकजना प्रतिनिधि र पाएसम्म जिमिदार, तालुकदार, पटुवारी समेत साक्षी राखी तलासी लिने र साक्षी बस्ने सबैको आँग खोली केही वस्तु नलिई सो घर वा ठाउँभित्र पसी तलासी लिनु पर्छ..... ४

माथिका दफाहरू बमोजिम तलासी गर्दा तलासी गरिएको वस्तु वा धनमालका सम्बन्धमा कुनै मानिसको आँगको तलासी लिनु परेमा सो समेत लिन हुन्छ र सो बमोजिम स्वास्थ्यीमानिसको आँगको तलासी लिनु परेमा सो स्वास्थ्यीमानिसको बेइज्जत नहुने गरी पत्यारकी अर्की स्वास्थ्यीमानिसबाट लिन लाउनु पर्छ ५

यस नम्बर बमोजिम तलासी दिँदा निस्केको मालसामान वा वस्तुको सबै विवरण र सो पाइएको ठाउँ र अवस्था खोली फेहरिस्त बनाई तलासी लिने र साक्षी बस्ने सबैले सहिछाप गर्नुपर्छ र घर धनी वा निजको प्रतिनिधिलाई सो फेहरिस्तको

६ अदालती व्यवस्थापन तथा न्याय प्रशासन सम्बन्धी केही नेपाल ऐन संशोधन गर्ने ऐन, २०५८ द्वारा थप ।

▲ नवौँ संशोधनद्वारा संशोधित ।

▲ नवौँ संशोधनद्वारा संशोधित ।

८ अदालती कारवाही सम्बन्धी केही नेपाल ऐन (संशोधन) ऐन, २०४७ द्वारा संशोधित ।

एकप्रति नक्कल र सो मध्ये कुनै धनमाल वा वस्तु प्रहरी अधिकृतले कब्जा गरी लगेमा त्यसको भरपाई समेत दिनु पर्छ
.....६

माथि ४ दफा बमोजिम साक्षी बस्नु पर्ने मानिसहरुले साक्षी बस्न इन्कार गरेमा वा साक्षी बसी सहिछाप गरी नदिएमा निजलाई एकसय रुपैयाँसम्म जरिवाना हुन्छ७

१७३ नं. ॥ मुद्दामा मानिस सनाखत गर्नु पर्ने भएमा सनाखत गर्नु पर्ने मानिसलाई देख्न हेर्न नपाउने ठाउँमा राखी जुन मानिसलाई सनाखत गराउनु पर्छ सो मानिस जस्तै किसिमका उमेर वर्ष वर्ण पहिरन मिल्ने कम्तीमा चारजनामा नघटाई अरु मानिसहरु ल्याई यथासम्भव सबैलाई एकनास गराई निजहरुका साथमा उभ्याई राखी सनाखत गर्ने प्रत्येक मानिस छुट्टाछुट्टै ल्याई सनाखत गराउनु पर्छ र सो गराउँदा चिन्हेमा चिन्हेको व्यहोरा र चिन्ह नसकेमा नसकेको व्यहोरा लेखी मिसिल सामेल राख्नु पर्छ ।

१७६ नं. ॥ गौह मुद्दामा अभियोग लागेको मानिस फैसला नहुँदै मर्नो भने सो मर्नेलाई खत बात लाग्दैन । सकार गरेको मुद्दामा पनि सकार गर्ने व्यक्तिलाई सो सकार गरेको नाताले मात्र अपराधी ठहराउन हुँदैन ।

१७९ नं. ॥ श्री ५ को सरकार वादी हुने मुद्दा बाहेक अरु मुद्दामा दुवैथरी भगडियाले तारिख गुजारेमा यसै महलको ५९ र ६२ नम्बर बमोजिम गुज्रेको तारीख थमाई पाउने म्याद पछि सो मुद्दा डिसमिस हुन्छ । डिसमिस गराए वापत वादीलाई निजले दावी गरेको वा पोलेको कुरा साँचो नठहरे निजलाई हुन सक्ने सजायको प्रमाण नबुभुदै भए सयकडा पाँच र प्रमाण बुभी सकेको भए सयकडा दश सजाय हुन्छ । डिसमिस भैसकेपछि त्यसै वादीको त्यसै प्रतिवादी उपर त्यसै कुरामा अर्को नालिस लाग्न सक्तैन । वेरित संग डिसमिस भएकोमा सो वेरित भएको कुरामा सम्म पैतीस दिन भित्र पुनरावेदन लाग्न सक्छ ।

१८४ नं. ॥ अड्डाखानामा गै रजिष्ट्रेशन वा दाखिल खारेज नामसारी वा दर्ता गराई दिने वा बुझाउनु पर्ने बुझाई दिने समेत इत्यादि काम गर्ने गराउने गरी अड्डामा मिलापत्र भएकोमा सो मिलापत्र भएको जनाउ मिलापत्र गराउने अड्डाले मिलापत्र भएका पाँच दिनभित्र मिलापत्र बमोजिमको काम गरिदिने अड्डालाई लेखी पठाईदिनु पर्छ । सो बमोजिम गराई मागनालाई दण्ड सजायको महलको ४४ नम्बर बमोजिमका म्यादभित्र आएमा सो अड्डाले पनि मिलापत्र र कानून बमोजिम गर्नु पर्छ ।

१८५ नं. ॥ यस महलको १८४क नम्बर बमोजिम अड्डाले बुभु पर्ने भनी ठहराएका प्रमाणहरु बुभिसकेपछि अड्डाले मुद्दाको छलफल गर्नालाई तारिख तोकी सो तोकिएको दिनमा हाजिर भएसम्मका भगडियालाई राखी भगडियाले कुनै लिखित बहस पेश गरे सो समेत लिई मिसिल सामेल राखी छलफल गरी ठहराई दुवै थरका हकमा जो दिने सजाय समेत सुनाई सो कायम भएको ठहर राय उसै दिन राय लेख्ने किताबमा लेखी निर्णय गर्ने अधिकार प्राप्त व्यक्तिले सहिछाप गर्नु पर्छ र उपस्थित रहेका भगडियाको समेत सहिछाप गराउनु पर्दछ । राय कायम भै सकेपछि मनासिव कारणले बाहेक फैसला लेख्न सात दिन भन्दा बढी ढिला गर्नु हुँदैन । फैसला लेख्दा अड्डाले मुद्दाको संक्षिप्त व्यहोरा, भगडियाहरुका कुरा नमिली इन्साफ गरी ठहराउनु पर्ने कुरा, त्यस सम्बन्धमा कुनै भगडिया वा कानून व्यवसायीले बहस गरेको भए सो बहसको मुख्य मुख्य बुंदाहरु र त्यस सम्बन्धमा अड्डाले निर्णय र त्यसको आधार तथा तत्सम्बन्धी कानूनहरु समेत प्रत्येक कुराहरु प्रकरण छुट्ट्याई छुट्टा छुट्टै उल्लेख गर्नुपर्छ । माथि लेखिएबमोजिमको प्रमाण बुभी सकेपछि उसै दिन मुद्दा किनारा गर्न मुद्दाको जटिलताले गर्दा बढी अध्ययन वा मनन गर्न आवश्यक भएको वा एक भन्दा बढी व्यक्ति भएको निर्णयकर्ताको इजलासबाट मुद्दाको सुनुवाई भै परस्परमा छलफल गरी राय कायम गर्न बढी समय आवश्यक भएको कारणले नसकिने भएमा त्यस सम्बन्धमा कारण सहितको पर्चा खडा गरी मुद्दा किनारा गर्न अर्को तारीख तोक्नु पर्छ । कुनै कारणले मुद्दा किनारा गर्न अनिश्चित कालसम्म अर्को तारीख तोक्न नसकिने भएमा यसै महलको १५ नम्बर बमोजिमको कारवाइ समेत गर्नुपर्छ र मुद्दामा प्रमाण बुभने समेतको पूरा गर्नु पर्ने कार्यविधि पूरा भैसकेकोमा पक्षले तारीखमा बस्न नचाहेमा पछि अड्डाबाट सूचना पाएका बखत हाजिर हुने गरी भगडियालाई सूचना दिने ठेगाना समेत उल्लेख गरी कागज गराई तारीख छुटाई दिनु पर्छ ।

१८५क.नं. ॥ अड्डाले तोकेको कुनै एकथर भगडिया हाजिर हुन नआएमा सो गुज्रेको म्याद वा तारेख थाम्ने म्याद गुज्रेको पन्ध्र दिनभित्र अड्डाले देहाय बमोजिम मुद्दाको कारवाइ र किनारा गर्नुपर्छ

वादी हाजिर रहेको तर प्रतिवादी हाजिर नरहेको भए वादीको सबूद प्रमाण सबै बुभी मिसिल सामेल रहेको वादी प्रतिवादीको सबै सबूद प्रमाण हेरी त्यसको आधारमा मुद्दा फैसला गर्नुपर्छ१

श्री ५ को सरकार वादी हुने मुद्दा बाहेक अरु मुद्दामा प्रतिवादी हाजिर भएको तर वादी हाजिर नभएकोमा प्रतिउत्तरपत्र र मिसिल सामेल रहेका अरु प्रमाणबाट प्रतिवादीले वादीको दावी पूरै वा आंशिक तवरले स्वीकार गरेको देखिन आएमा वा ठहरेमा सो हदसम्म इन्साफ गर्ने गरी र स्वीकार नगरेको वा नठहरेको हदसम्म डिसमिस गर्ने गरी मुद्दा फैसला गर्नुपर्छ.....२

माथि दफा २ बमोजिम आंशिक वा पूरै डिसमिस भएको मुद्दामा पूरै डिसमिस भए सरह यसै महलको १७९ नम्बर बमोजिम हुन्छ । डिसमिस गराए वापत हुने सजायका हकमा भने डिसमिस भए जति दावीका हिसाबले मात्र सजाय हुन्छ
.....३

▼ दशौं संशोधनद्वारा संशोधित ।

▲ नवौं संशोधनद्वारा संशोधित ।

& तेस्रो संशोधनद्वारा थप ।

१८५५ नं. ॥ धेरै जना वादी वा धेरै जना प्रतिवादी भएको मुद्दामा सबै हाजिर नभै दुवैतर्फको एक एक जना वा एक जनाभन्दा बढी हाजिर भएकोमा मुद्दा छिन्नालाई अरु हाजिर नभएसम्म पर्खी रहनु पर्दैन । हाजिर नरहेकाको हकमा समेत हाजिर रहे सरह ऐन बमोजिम मुद्दा छिनिदिनु पर्छ ।

१८९ नं. ॥ फौसला गर्दा यसै नम्बरको नमूना बमोजिमको ढाँचामा लेखी फौसला गर्नुपर्छ ।

शुरु फौसलाको नमूना

फलाना अड्डाका हाकिम फलानाले

गरेको फौसला (वा जाहेरी फौसला)

२०.....सालको दायरी नं.

मुद्दा फलाना

वादीको नाउँ, थर, वतन प्रतिवादीको नाउँ, थर, वतन वादीको साक्षी

प्रतिवादीको साक्षी फलाना फलाना फलाना

फलाना

कागज कागज फलाना फलाना

..... फलाना फलाना

अड्डाबाट बुझेको

साक्षी

फलाना

फलाना

कागज

फलाना

फलाना

(यस्तै रीतसंग जति साक्षी छन् उति जनाको नाउँ र कागज समेत लेख्नुपर्छ)

यस मुद्दाका सबै कागज बुझ्दा यसो भन्ने वादी यसो भन्ने प्रतिवादी वा यस्तो व्यहोराले यस्तो भएकोमा यस्तो यस्तो फलानो फलानो प्रमाण भएको हुनाले यो यो रीत प्रमाण र यो यो कानूनले यो ठहर्छ । यो कानूनले यसो गर्ने ठहराई फौसला गरिदिउँ ।

इति सम्बत् २० साल गते रोज शुभम्

पुनरावेदन फौसलाको नमूना

फलाना अड्डाका हाकिम फलानाले गरेको

पुनरावेदन फौसला (वा जाहेरी फौसला)

२०सालको दायरी नम्बर

अपीलाट (वादी) (प्रतिवादी) को नाम, थर, वतन रेस्पोजेण्ट (वादी) (प्रतिवादी) को नाम, थर, वतन

मुद्दा फलाना

यसमा यस्तो भन्ने वादी यस्तो भन्ने प्रतिवादी यो यस्तो प्रमाण भएकोमा शुरुअड्डाबाट यो यसो ठहराई मितिमा गरेको फौसला उपर फलानाको पुनरावेदन परेको हुँदा यो कानून यो यस्तो प्रमाणबाट यो मुद्दामा यस्तो हुने ठहर्छ । इति सम्बत् २०सालगते रोजशुभम्

१९३ नं. ॥ अड्डाबाट मुद्दा फौसला गरेपछि हाजिर रहेको भगडियालाई सो फौसला बाँची सुनाई पुनरावेदन लाग्ने वा नलाग्ने व्यहोरा र पुनरावेदन लाग्ने भए पुनरावेदन सुन्ने अड्डाको नाम समेत बताई निजबाट सुनी पाएको व्यहोराको कागज गराई राख्नु पर्छ । भगडिया हाजिर नरहेकोमा सो फौसला भएको तीन दिनभित्र यो मुद्दामा यो कुरा ठहरेको हुनाले तिम्रीलाई यो यति सजाय भएको छ भन्ने र पुनरावेदन लाग्ने भए पुनरावेदन लाग्ने अड्डाको नाम समेत खुलाई सो भगडियाको नाममा म्याद जारी गर्नुपर्छ । पुनरावेदन लाग्ने मुद्दामा भगडिया रोहवरमा भै फौसला सुनेकोमा सो सुनेको मितिले र भगडिया रोहवरमा नभई म्याद जारी भएकोमा सो म्याद तामेल भएको मितिले पैतीस दिनभित्र भगडियाले चित्त नबुझेको कुरामा सो फौसला उपर पुनरावेदन दिन पाउँछ, सो म्याद नाघेपछि पुनरावेदन लाग्न सक्तैन ।

१९४ नं. ॥ ॥ फैसला गर्ने अड्डाले फौजदारी मुद्दामा फैसला हुँदा कैदको सजाय पाउने कसूरदार ठहरिएकोलाई सो फैसला उपर पुनरावेदन गर्न बढीमा ३ वर्षसम्म कैदको सजाय भएकोमा र पुर्पक्षलाई थुनामा बस्नु नपर्ने मुद्दा भएमा वा नबसेको भएमा पुनरावेदन गर्ने म्याद सम्मलाई सो अड्डाले धरौट वा जमानीमा छाड्न सक्नेछ१

▲पुनरावेदन सुन्ने अड्डाले भए पुनरावेदन गर्ने म्यादसम्मलाई र पुनरावेदन दर्ता भएकोमा किनारा नभएसम्मलाई बढीमा १० वर्षसम्म कैदको सजाय भएकोमा र पुर्पक्षलाई थुनामा बस्नु नपर्ने मुद्दा भएमा वा नबसेको भएमा धरौट वा जमानीमा छाड्न सक्नेछ २

▲दफा १ र २ बमोजिम धरौट वा जमानीमा राख्दा शुरु अड्डामा पुर्पक्षको लागि धरौट वा जमानीमा रहेकोमा अड्डाको तजवीजले सो धरौट वा जमानीको बढीमा पच्चीस प्रतिशतसम्म थप धरौट वा जमानी लिनु पर्छ । अन्य अवस्थामा यसै महलको १९८ नम्बरको दफा १० मा लेखिएका कुराहरुको विचार गरी धरौट वा जमानीको अड्डा तोक्यो सो बमोजिमको धरौट वा जमानी लिनु पर्छ ३

तर पुनरावेदन परेपछि पुनरावेदन सुन्ने अड्डाले न्यायको रोहबाट पुनरावेदकलाई थुनामा राखी पुनरावेदन सुन्न पर्ने देखेमा सो बमोजिम गर्न कुनै बाधा हुनेछैन । माथि दफा १ र २ मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि धरौट वा जमानीमा राख्दा वा राख्न इन्कार गर्दा सो कुराको आधार खुलाई पर्चा खडा गर्नुपर्छ र देहायको अवस्थामा धरौटी वा जमानीमा छाड्न इन्कार गर्न सक्नेछ ४

धरौटी वा जमानीमा छाड्दा सजाय पाएको व्यक्ति भागी जाने संभावना भएकोमा१

निजले सबूद प्रमाणमा हस्तक्षेप गर्ने संभावना भएकोमा१

निजले अरु अपराध गर्ने संभावना भएकोमा१

देहायको मुद्दामा एक वर्षभन्दा बढी कैदको सजाय पाएकोमा फैसला गर्ने अड्डाले र ३ वर्षभन्दा बढी कैदको सजाय पाएकोमा पुनरावेदन सुन्ने अड्डाले धरौटी वा जमानीमा छाड्न इन्कार गर्न सक्नेछ५

यस नम्बर बमोजिम अड्डाले धरौट वा जमानत लिंदा फैसला बमोजिम लाग्ने ठहरेको सरकारी वा सार्वजनिक संस्थाको विगो बापत समेत आवश्यकता र उपयुक्तताको विचार गरी धरौट वा जमानत माग्न सक्नेछ६

भ्रष्टाचार निवारण ऐन, २०१७ अन्तर्गतको मुद्दा, कालो बजार, नाफा खोरी, जम्माखोरी वा मिसावट सम्बन्धी मुद्दा,

निकासी पैठारी सम्बन्धी मुद्दा,

आवश्यक सेवा, आवश्यक पदार्थ वा आवश्यक वस्तुसम्बन्धी मुद्दा,

मुद्रा, नोट, विदेशी विनिमय र नाप तौल सम्बन्धी मुद्दा,

प्राचीन स्मारक, पुरातात्विक महत्वको मूर्ति, चित्र, पुस्तक वा अन्य कलाकृति सम्बन्धी मुद्दा,

लागू औषध सम्बन्धी मुद्दा,

सरकारी विगो सम्बन्धी मुद्दा,

सरकारी कागजात, अदालतको फैसला वा आदेश, राहदानी, बीमा, चेक, ड्राफ्ट किर्ते गरेको वा चोरी गरेको मुद्दा,

श्री ५ को सरकारको वा श्री ५ को सरकारको ५१ प्रतिशत स्वामित्व भएको संस्थानको वा बैङ्कको धनमाल चोरी गरेको, तहवील मसौट गरेको वा सम्पत्ति हिनामिना गरेको वा श्री ५ को सरकार त्यस्तो संस्थान वा बैङ्कलाई ठगेको मुद्दा ।

२०८ नं. ॥ ॥ अड्डाबाट जारी भएको समाव्हान इतलायनामाको म्याद तारेखमा प्रतिवादी नदिई म्याद गुजारी बसेका भ्रगडियाको ऐन बमोजिम एकतर्फी प्रमाण बुझी भएका फैसला उपर पुनरावेदन लाग्न सक्तैन । समाव्हान इतलायनामा तामेल गर्दा यसै महलको ११० नम्बर बमोजिम रीत नपुन्याई तामेल गरेकोले थाहा पाउन नसकी प्रतिवादी दिन नपाई म्याद गुज्रेको भन्ने उजूरीसाथ फैसला भएको छ महीनाभित्रमा थाहा पाएको पैतीस दिनभित्र भ्रगडियाले प्रतिवादी लेखी दिन ल्यायो भने पहिले मिसिल सामेल रहेको तामेली समाव्हान हेरी रीतपूर्वक तामेल भएको देखिन आएन भने सोही व्यहोराको पर्चा लेखी प्रतिवादी दर्ता गरी ऐन बमोजिम बुभ्नु पर्ने प्रमाण बुझी मुद्दा फैसला गर्नु पर्छ । रीत पुगी तामेल भएको देखिएमा सोही व्यहोरा खोली उजूर लाग्न सक्तैन भनी दरपीठ गरी फिर्ता दिनुपर्छ ।

२११ नं. ॥ ॥ मुद्दा हेर्ने अड्डामा रहेको मिसिल कागजपत्रको नक्कल सरोकारवाला जोसुकैले मागे पनि दिनुपर्छ । सो बमोजिम नक्कल दिंदा लिंदा नक्कल लिनेले आऽनै तर्फबाट सारी लिनेमा निजलाई सम्बन्धित कर्मचारीको रोहवरमा राखी फुलस्केप साइजको प्रत्येक पानाको दुई रुपैयाँको दरले दस्तूर लिई नक्कल सार्न दिनु पर्छ । अड्डाबाट नक्कल सारी पाउँ भनेकोमा फुलस्केप साइजको प्रत्येक पानाको तीन रुपैयाँको दरले दस्तूर लिई नक्कल सारी दिनुपर्छ । नक्कल लिंदा दिंदा सो नक्कलको शिरमा फलानाले लिएको भन्ने र सक्कल बमोजिम नक्कल दुरुस्त छ भन्ने लेखी अड्डाको र हाकिमको छाप लगाई दस्तूर दाखिल गरेको मितिले फिरादपत्रको नक्कल भोलिपल्ट सम्ममा र अरु कागजको नक्कल तीन दिनभित्रमा दिनुपर्छ ।

□ पाँचौं संशोधनद्वारा संशोधित ।

▲ नवौं संशोधनद्वारा संशोधित ।

△ दशौं संशोधनद्वारा थप ।

○ छैठौं संशोधनद्वारा संशोधित ।

▼ दशौं संशोधनद्वारा संशोधित ।

२१२ नं. ॥ ॥ सरकारी कर्मचारी वा थुनामा रहेको मानिसको मुद्दाको मिसिलको हुलाकद्वारा नक्कल पाउँ भनी सो कर्मचारी वा थुनिएको मानिसले कानून बमोजिमको दस्तूर समेत दाखिल गरी आफू बहाल रहेको वा तारीखमा रहेको वा थुनिएको अड्डामा दरखास्त दिएमा सो अड्डाले बुझिलेई सो बमोजिम नक्कल पठाउन मिसिल रहेको अड्डालाई लेखी पठाउनु पर्छ र सो बमोजिम लेखी आएमा सो मिसिल रहेको अड्डाले पनि नक्कल सार्न लगाई दरखास्त परेको अड्डामा पठाई दिनुपर्छ ।

२१६ नं. ॥ ॥ मुद्दामा अरु अड्डा बुझ्नुपर्दा वा अरु अड्डाबाट कागज वा मानिस खोजी भिकाउनुपर्दा वा साक्षी सरजमीन भगडियाको बन्द सवाल बकपत्र बयान गराउनु पर्दा सो अड्डालाई यो बेहोरासंग यति दिनभित्र फलाना काम गरी पठाउनु भन्ने बाटाको म्याद बाहेक मुनासिब माफिकको म्याद दिई लेखी पठाउनुपर्छ ।

२१९ नं. ॥ ॥ सरकारी काममा आउना अड्डाबाट गर्नु पर्ने मुनासिब माफिकको लेखोट पूर्जी आएमा तोकिएका म्यादभित्र लेखी आए बमोजिमको काम तुरुन्त तामेल गरी पठाउनु पर्छ । तामेल भएन वा गर्न सकिएन भने कारण खोली सो लेखी पठाउने अड्डालाई म्यादभित्र जवाफ दिनुपर्छ ।

२२२ नं. ॥ ॥ आउना अड्डामा परेका निवेदनपत्रमा मुनासिब माफिकको कारणले बाहेक सात दिनभित्र तोक आदेश दिईसक्नु पर्छ ।

२२४ नं. ॥ ॥ सरकारी कर्मचारीले यसै महलको ३० नम्बरमा लेखिएका मानिसको बाहेक अरुको आफू बहाल रहेका अड्डामा दर्ता कारवाई हुने वा पुनरावेदन पर्न आउने मुद्दा सम्बन्धी फिरादपत्र, प्रतिउत्तरपत्र, पुनरावेदनपत्र, निवेदनपत्र इत्यादि कागजपत्रहरु लेख्न लेखाउन हुँदैन ।

२२५ नं. ॥ ॥ कुनै सरकारी कर्मचारीले आउना पदको नाताले वा आउना अड्डाको कुनै काम गर्दा आफूले गर्न नहुने कुनै काम गरेमा वा गर्नु पर्ने कुनै काम नगरेमा वा त्यस्तो काम काज गर्दा अनावश्यक ढीलासूस्ती गरेमा वा बर्दानयत देखिएमा त्यस्ता कर्मचारीलाई अख्तियारवालाबाट तत्कालै विभागीय कारवाई र सजाय गर्नुपर्छ । अड्डा जाँचे कुनै पदाधिकारीले आफूले अड्डा जाँच गर्ने सिलसिलामा त्यस्तो भए गरेको देखेमा विभागीय कारवाईका लागि तुरुन्त अख्तियारवालालाई लेखी पठाउनु पर्छ ।

२२६ नं. ॥ ॥ यस महल बमोजिम गाउँ विकास समिति वा नगरपालिकाको सदस्य वा प्रतिनिधिको रोहवरमा वा त्यस्तो सदस्य वा प्रतिनिधिको सहिछाप गराई गर्नु गराउनु पर्ने कुनै काम कारवाही गर्ने गराउने सिलसिलामा त्यस्तो सदस्य वा प्रतिनिधिलाई उपस्थित गराई दिन सम्बन्धित गाउँ विकास समिति वा नगरपालिकामा लिखित सूचना दिँदा पनि सो काम कारवाहीको लागि त्यस्तो सदस्य वा प्रतिनिधि उपस्थित नभएमा वा गाउँ विकास समिति वा नगरपालिका भङ्ग भई वा अन्य कुनै कारणले कायम नरहेको अवस्थामा पनि सो काम कारवाही गर्न गराउन सकिनेछ र अरु कुराको रीत पुगेको भए त्यस्तो सदस्य वा प्रतिनिधिको उपस्थिति वा सहिछाप नभएको भन्ने आधारमा मात्र सो काम कारवाही बढेर हुनेछैन ।

महल २

दण्ड सजायको

११ नं. ॥ ॥ कानून बमोजिम अपराध ठहरिने कुनै काम गर्ने व्यक्ति सो काम गर्दा आफूले गरेको कामको प्रकृति र परिणाम थाहा नपाउने गरी मगज बिग्रेको वा बौलाएको रहेछ भने निजलाई खत बात लाग्न वा कुनै प्रकारको सजाय हुन सक्तैन । मगज बिग्रेको वा बौलाएका व्यक्तिलाई सिकाई कसैले कुनै अपराध गर्न लगाएको रहेछ भने सो सिकाउनेलाई निजले आफै अपराध गरे सरह कानून बमोजिम पूरा सजाय हुन्छ ।

२ नं. ॥ ॥ कसैले गरेका काममा उसको सेख पछि अरुका नाउँमा नालेस परी मर्नेको कसूर ठहरे पनि सजाय हुँदैन बिगोको हकमा ऐन बमोजिम गर्नु पर्छ ।

३ नं. ॥ ॥ जरिवाना, कैद वा बिशौद लागेको मानिस सो असूल नहुँदै मर्नो भने ऊ मरेपछि माफ हुन्छ । उसको अपुताली खाने वा जमानी हुनेलाई पक्राउ गर्न हुँदैन । बिगो भराउने वा लिनुपर्ने कुरा रहेछ भने अपुताली खानेले तिर्नु पर्छ । जायजात गरी लिएपछि नपुगेको बाँकीमा अपुताली खानेलाई पक्रन हुँदैन ।

१० नं. ॥ ॥ ऐनमा पटक वा खत खाप्नु भन्ने लेखिएको बाहेक एकै कागजका मुद्दामा दुई वा सो भन्दा बढी ऐन लगाई खत पटक खापी सजाय गर्नु परेमा कैद हुने कलममा जुन ऐनको ठूलो सजाय छ सोही ऐनले मात्र सजाय गर्नु पर्छ । अरु ऐनको खत खाप्न हुँदैन । जरिवानाको सजाय पाउनेमा सबै ऐनको खत खापी सजाय गर्नु पर्छ । जरिवानाको र कैदको सजाय हुनेमा दुवै कलमको ठूलो सजायको मात्र दुवै कुराको सजाय गर्नु पर्छ । एकै कागजको मुद्दा भएपनि नभए पनि सर्वस्व भएपछि सो हुनुभन्दा अधिको कसूरमा जरिवानाको खत खापिँदैन ।

११ नं. ॥ ॥ ऐनमा कैद भनी लेखिएको कलममा कैद हुन्छ ।

६ तेस्रो संशोधनद्वारा संशोधित ।

७ अदालती कारवाही सम्बन्धी केही नेपाल ऐन (संशोधन) ऐन, २०४७ द्वारा संशोधित ।

४ पहिलो संशोधनद्वारा संशोधित ।

५ बालबालिका सम्बन्धी ऐन, २०४८ द्वारा भिकिएको ।

१११क. ॥ मुद्दा डिसमिस गराए वापत कैदको सजाय भएकोमा त्यस्तो कैदको एक दिनको ^१पच्चिस रुपैयाँका दरले रुपैयाँ बुझाएमा कैद गर्नु पर्दैन । रुपैयाँ बुझाएमा बुझी लिई कैदको लगत कट्टा गरिदिनु पर्छ ।.....१

यसै महलको ११ नं. मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि तीन वर्षभन्दा कम कैदको सजाय हुने कुनै कसूर गर्ने व्यक्तिलाई कैदको सजाय गरी पहिलो पटक कसूरदार ठहरी अड्डाले कैदमा राख्न मनासिब नठहराएमा एक दिनको ^२पच्चिस रुपैयाँका दरले हुन आउने रकम तोक्यो सो तोकिएको रकम बुझाएमा कसूरदारलाई कैदमा नराख्ने गरी अड्डाले फैसला गर्न सक्नेछ । सो बमोजिम कसूरदारले रुपैयाँ बुझाएमा बुझी लिई कैदको लगत कट्टा गरी दिनु पर्छ ।.....२

माथि दफा २ बमोजिम कैद वापतको रुपैयाँ बुझाउन पाउने गरी फैसला गर्दा अड्डाले कसूरदारसंग फेरी त्यस प्रकारको कुनै अपराध नगरी राम्रो आचरण पालन गर्नेछु भनी कागज गराउनेछ र सो मितिले तीन वर्ष भित्र कैदको सजाय हुने कुनै अपराध गरेमा सो कसूरदारलाई पहिलेको फैसला बमोजिमको कैद समेत थपी सजाय गरिनेछ र अड्डाले पहिलेको फैसला बमोजिम कैद वापत बुझाएको रकम फिर्ता गर्ने आदेश दिन सक्नेछ ।.....३

^३विहावरीको महलको १० नम्बर बमोजिम सजाय हुनेमा माथि २ दफा बमोजिमको व्यवस्था लागू हुने छैन ।.....४

१३ नं. ॥ कुनै अड्डाबाट सरकारी कर्मचारीहरुको जिम्मा गरी कुनै अड्डाका नाउँमा चलान गरी पठाएको नगद जिन्सी गैह्रको जिम्मा लिई आउने कर्मचारीले आफ्नै मुनासिबले होस् वा आफू माथिका अधिकृतले अह्राउँदा होस् बीचमा सो भिकेछ भने आफ्नै मुनासिबले भिकेको भए भिकेलाई र अह्राई भिकेको भए अह्राउनेलाई दुई वर्षदेखि छ वर्षसम्म कैद गर्नुपर्छ । अराउ मानी मात्र भिकेको भए अह्राउनेलाई हुने सजायको डेढी घटाई कैद गर्नुपर्छ । विगो मासेको रहेछ भने मास्नेबाट विगो समेत बुझी लिनु पर्छ ।

१४ नं. ॥ कुनै सरकारी वा सार्वजनिक कामको अधिकार पाएका व्यक्तिले आफ्नो ओहदा सम्बन्धी काम गर्दा गराउँदा वा कुनै कानूनी कर्तव्य भएका व्यक्तिले त्यस्तो कर्तव्यको पालन गर्दा कानूनले लिन खान हुने पारिश्रमिक बाहेक अरु कुनै रकम कलम दै दस्तुर लिन खान हुँदैन लिए खाएमा घूस खाएको ठहर्छ ।

१५ नं. ॥ घूस खाएकोमा विगो जफत गरी लिई सरकारी वा सार्वजनिक कामको अधिकार पाएका कुनै व्यक्तिले घूस खाएको भए निजलाई कसूरको मात्रा अनुसार दुई वर्षदेखि छ वर्षसम्म कैद वा पाँच हजार रुपैयाँसम्म जरिवाना र सो बाहेक अरुले घूस खाएको भए निजलाई विगो बमोजिम जरिवाना हुन्छ । जागिर छँदा घूस खाएको जागिर टुटेपछि सजाय पाउने भएमा वा घूस खान मागेकोसम्म रहेछ खान भने पाएको रहेनछ भने पनि माथि लेखिए बमोजिम हुन्छ । घूस खुवाउने वा घूसको कुरा मिलाई दिनेलाई घूस खुवाई सकेको वा खुवाई नसकेको भएपनि सरकारी कर्मचारी भए निजले आफै घूस खाए सरहकै सजाय र सरकारी कर्मचारी बाहेक अरु भए त्यस्तो आधा सजाय हुन्छ । घूस खानु खुवाउनु गरी कसैको नोक्सान पारेको रहेछ भने सो नोक्सानी विगो जस्का पेटमा परेको छ उसैबाट र निजबाट उपर हुन नसकेमा घूस खानेबाट असूल गरी लिन पाउँछ ।

१६ नं. ॥ सरकारी कर्मचारीले डर धाक देखाई कुटपीट, हातपात वा बाँधछाँद समेत इत्यादि जोर जुलुम गरी जबरजस्ती घूस लिएमा सो घूसको विगो जसबाट लिएको हो उसलाई फिर्ता गराई सो कर्मचारीलाई विगो बमोजिम जरिवाना गरी तीन वर्षदेखि नौ वर्षसम्म कैद हुन्छ । जबरजस्ती गरेको मात्र रहेछ लिन पाएको भने रहेनछ भने माथि लेखिएको सजायको आधा सजाय हुन्छ ।

१७ नं. ॥ यसै महलका १५ नम्बरका कुरामा कैद गर्नु पर्दा नौ वर्ष र १६ नम्बरका कुरामा कैद गर्नु पर्दा बाह्र वर्षभन्दा बढी कैद गर्नु हुँदैन ।

१८ नं. ॥ फौजदारी मुद्दामा कुनै व्यक्तिले भुट्टा प्रमाण बनाई रीस ईवीले वा मनासिब माफिकको कारण वा तथ्य नभई कुनै व्यक्ति उपर सो मुद्दा चलाएको ठहरेमा भुट्टा पोल उजूर गरे वापत निजलाई निजले पोलेको कुरा ठहरेको भए पोलाई माग्नेलाई हुने सजायको आधा सजाय हुन्छ । सो बमोजिम सजाय गर्दा पाँच वर्षभन्दा बढी कैद हुने भएमा पाँच वर्षसम्म मात्र कैद गर्नुपर्छ । पोल उजूर गर्दाको अवस्थामा रीस ईवी रहनेछ भन्ने वा पोल उजूर गर्नुपर्ने मनासिब माफिकको तथ्य भई गरेको हो भन्ने मुद्दा हेर्ने अड्डालाई विश्वास भएमा ^४सजाय गर्नु पर्ने नपर्ने वा कम गर्नु पर्ने कारण खोली त्यस्तो पोल उजूर गर्ने व्यक्तिलाई सो लेखिएको सजाय मध्ये सबै वा केही सजाय नगर्न सक्नेछ ।

१९ नं. ॥ यसै महलको १८ नम्बर बमोजिम पोलाहालाई सजाय हुने भएकोमा सो मुद्दा हेर्ने अड्डाले पोलाहालाई सो सजायको आधा सोही लेखिए बमोजिमको सजाय गरी आधा जसका उपर त्यस्तो भुट्टा मुद्दा चलाएको हो सो व्यक्तिलाई क्षतिपूर्तिको रुपमा भराई दिनेछ । पोलाहालाई कैदको सजाय हुनेमा यो नम्बर बमोजिम दिईने क्षतिपूर्तिको लागि सो कैदको सजायको नगद अड्डा कायम गर्दा ^५एक दिन कैदको सजायको पचास रुपैयाँ कायम गर्नुपर्छ । माथि लेखिए बमोजिम क्षतिपूर्ति दिनु पर्ने व्यक्तिले सो बमोजिम क्षतिपूर्ति नदिएमा सो क्षतिपूर्ति निजको जायजातबाट भराई दिनु पर्छ र जायजातबाट असूल

^१ नवौं संशोधनद्वारा थप ।

^२ दशौं संशोधनद्वारा संशोधित ।

^३ एघारौं संशोधनद्वारा थप ।

^४ अदालत व्यवस्थापन तथा न्याय प्रशासन सम्बन्धी केही नेपाल ऐन संशोधन गर्ने ऐन, २०५८ द्वारा थप ।

^५ दशौं संशोधनद्वारा संशोधित ।

उपर हुन नसकेमा सो वापत कैद गराई पाउँ भनी क्षतिपूर्ति पाउने व्यक्तिले दरखास्त दिएमा मुद्दा हेर्ने अड्डाले भरी भराउ हुन नसकेको क्षतिपूर्तिको अड्डको विचार गरी तीन महीनासम्म कैदको सजाय गर्न सक्नेछ ।

२२ नं. ॥ अड्डाबाट बिगो धरौटो लिई मुद्दा हेर्नु पर्नेमा अड्डामा बिगो दाखिल गराई वा रोक्का गर्नु पर्नेमा रोक्का गरी मुद्दा हेर्नु पर्छ । अड्डामा बिगो दाखिल भएपछि र रोक्का गरेको वा धनजमानी लिएको मितिदेखिको व्याज लाग्दैन ।

२३ नं. ॥ सजाय तोकी फैसला गर्दा सजाय पाउने कसूरदार हाजिर रहेको भए सो फैसला गर्ने अड्डाले नै उसै बखत पत्री फैसलाले लागेको सजाय असूल गर्नु पर्छ । सो गर्दा जरिवाना लागेकोमा बुझाए बुझी वा सो वापत जेथा जमानी लिई छाडी दिनुपर्छ । कैद लागेकोमा पुनरावेदन गर्न अदालती बन्दोबस्तको महलको १९४ नम्बर बमोजिम धरौटो वा जमानत दिएमा सो लिई छाड्नु पर्छ । नबुझाए वा नदिए जरिवाना वापत लाग्ने कैद र फैसलाले भएको कैद समेत असूल गर्न कारागारमा पठाई दिनु पर्छ । सजाय पाउने कसूरदार हाजिर नरहेको भए गिरफ्तार गर्न अड्डाबाटै सम्बन्धित प्रहरी कार्यालयलाई आदेश गरी यसै महलको २५ र २६ नम्बरहरुमा लेखिए बमोजिमको कारवाही समेत चलाउनु पर्छ । सो बमोजिम लेखि आएमा सम्बन्धित प्रहरी कार्यालयले सजाय पाउने कसूरदारलाई खोज तलास गरी पत्री अड्डामा दाखिल गर्नु पर्छ । फैसला बमोजिम लागेको सजायको लगत फैसला गर्ने अड्डाले आफैले कस्तु पर्नेमा आफै कस्तु र अन्य इलाकाको शुरु अड्डामा कस्तु पठाउनु पर्नेमा सो अड्डामा फैसला भएको सातदिन भित्र पठाउनु पर्छ । लगत कस्ता कस्तु पठाउँदा सजाय पाउने कसूरदारलाई फैसला बमोजिम लागेको सजाय र सो असूल गर्न गरेको कारवाही समेत खुलाउनु पर्छ । साधक जाहेर गरेकोमा साधक निकास भई आएपछि सो बमोजिम लगत कस्तु कसाउनु पर्छ ।

२४ नं. ॥ सरकारी बिगो जरिवाना दशौद विशौद समेत इत्यादि लिनु पर्ने कलममा वा सर्वस्व हुने कसूरमा एक पटक सर्वस्व जायजायत भईसकेपछि सो सर्वस्व भएका कसूरमा र जायजात भएका कलमको बाँकी जतिमा देहाय बमोजिम गर्नुपर्छ । सो बाहेक अरु कुराको जायजातबाट उपर नभएको बाँकी बिगो जरिवानाको लगत तुरुन्तै र कैदको हकमा जायजात भएपछि पाँच वर्षदेखि बेपत्ते भए लगत काटी दिनु पर्छ

ज्यान सम्बन्धी मुद्दा, कुनै प्रकारको चोरी मुद्दा वा राजकाज मुद्दाको कसूरदारलाई भएको सजायको बाँकी र सम्बन्धित कर्मचारीले आउनु जित्माको सरकारी वा सरकारी संस्थान वा सरकारद्वारा नियन्त्रित संस्थानको तहविल, धनमाल मासी चोरी नोक्सान पारी खाए खुवाएको वा पेस्की ठेकको वा बाँकी नतिनेको महलको २ नम्बरको बाँकी समेत यति कलमको बाँकीमा जहिले सुकै फेला परे पनि फैसला लगत बमोजिमको सजाय गर्नु पर्छ

गैह्र सरकारी वा देहाय दफा १ मा लेखिएको संस्थानको बिगोमा अपुताली खानेबाट अपुताली खाएजति सम्पत्तिबाट असूल गर्नु पर्छ

बाँकीवाला मरी 'सम्बन्धित गाउँ विकास समिति वा नगरपालिकाको सदस्य समेत पाँचजना स्थानीय भलादमीको मरुवा मुचुल्का भई आए कैद जरिवाना विशौदको लगत काटी दिनु पर्छ

बाँकीवाला मानिस वा निजको घर ठेगान नलागेमा तीन वर्षसम्म वर्षको एक पटक र मानिस घर ठेगान लागे पनि भागी मरे बाँचेको वा यस ठाउँमा छ भन्ने ठेगान नलागेमा पाँच वर्षसम्म वर्षको एक पटक 'सम्बन्धित गाउँ विकास समिति वा नगरपालिकाको सदस्य समेत स्थानीय भलादमी पाँचजनाको बेपत्ते मुचुल्का भई आए जेथा हुनेको जायजात भई सकेको भए देहाय दफा १ मा लेखिएको लगत बाहेक अरु लगत काटी दिनु पर्छ

२६ नं. ॥ ऐन बमोजिम जरिवाना कैद वापत जायजात गर्दा कसूरदारको अंशबाट मात्र पुगेसम्मको असूल गरी लिनुपर्छ । दुनियाँको बिगो वापत जायजात गर्दा त्यो धन खाने बाह्र वर्षदेखि माथिका ऐन बमोजिम मानु नछुट्टी संग बसेका वा त्यो धन खाँदा संग बसेका पछि भिन्न हुनेको अंश समेत र सरकारी बिगोमा जायजात गर्दा सो धन खाँदा संग बस्ने सबै अंशियारको अंश जायजात गर्नुपर्छ । सो बमोजिम जायजात गर्दा स्वास्नी छोरी बुहारीको दाइजो, विवाह नभएका छोराछोरीको विवाह खर्च, दुनियाँको बिगोमा जायजातको दरखास्त नपढे र सरकारी बिगोमा सो बिगो लाग्ने भनी पत्राउ भएका मितिभन्दा अगावै साहूलाई लेखी दिएको अचलको भोग दृष्टि तमसुक बमोजिमको थैली, एक हल गोरु, रोजगार गर्ने एकसरा हतियार, खाने पकाउने एकसरो भाँडा, ओड्ने ओछ्याउने, लाएको कपडा र अन्न रहेछ भने सो जायजात हुनेलाई छ महीनासम्म खान पुग्ने अन्न पर सारी छाडी अरु जायजात गरी पुगेसम्म असूल गर्नुपर्छ । बहता भए फिर्ता दिनु पर्छ । जायजात भएपछि पुगेन भने पनि अरु जहानलाई पक्रन हुँदैन । *तर फरार रहेको कसूरदारको अंश जायजात लिलाम बिक्री गर्दा यो नम्बर बमोजिम कुनै कुरा पर सानु पढैन ।

२७ नं. ॥ सर्वस्व गर्दा अंश नभएका अरु अंशियारको अंश पर सारी र कसूर जाहेर नहुँदै भोग दृष्टि बन्धक लेखिएका तमसुक बमोजिमको साहूको थैली, विवाह नभएका छोरा छोरीको ऐन बमोजिमको विवाह खर्च, स्वास्नी छोरी बुहारीको दाइजो र जुन मुद्दाबाट सर्वस्व हुने भएको हो त्यस मुद्दाबाट भरी पाउने फैसला बमोजिमको दुनियाँको बिगो समेत पर सारी कसूरदारको मात्र सर्वस्व गरी लिनु पर्छ । धितो नलेखिएको अरु साहूको थैली पर सानु पढैन ।

३० नं. ॥ जायजात वा सर्वस्वको सिलसिलामा सम्पत्ति तायदात वा लिलाम बिक्री गर्नु पर्दा समेत भएसम्म उस ठाउँका तालुकदार जिमिदार र निजहरु नभएमा निजहरुको दामकाम गर्ने व्यक्ति, 'सम्बन्धित गाउँ विकास समिति वा

▼ दशौ संशोधनद्वारा संशोधित ।

* सातौ संशोधनद्वारा संशोधित ।

† अदालती कारवाही सम्बन्धी केही नेपाल ऐन (संशोधन) ऐन, २०४७ द्वारा संशोधित ।

+ सातौ संशोधनद्वारा थप ।

† अदालती कारवाही सम्बन्धी केही नेपाल ऐन (संशोधन) ऐन, २०४७ द्वारा संशोधित ।

नगरपालिकाको सदस्य वा प्रतिनिधि, कम्तीमा दुईजना भलादमी समेत साक्षी राखी देहाय बमोजिम गर्नु पर्छ
.....

.....१

जायजात सर्वस्वमा आएका घरजग्गा कानून बमोजिम गरी र सो बाहेक अरु धनमाल लिलाम हुने लिलाम गर्दा सुन, चाँदी, जवाहरात भए दर तौल गरी र अरु वस्तु भए सोभै लिलाम बिक्री गर्नु पर्छ२

सुन, चाँदी, जवाहरात र किमती चीजहरु अड्डैमा ल्याई र सो बाहेक अरु चल धनमाल सरजमीन मै गै लिलाम बिक्री गरे पनि हुन्छ३

तमसूक बहिखाताको लहना तहसील हुने कागजपत्र आएको भए जायजात सर्वस्व गर्ने अड्डैमा लगत गरी ऐन बमोजिम असूल गर्नुपर्छ४

३१ नं. ॥ जरिवाना, कैद, सर्वस्व वा सरकारी विगो वापतमा जायजात हुँदा आएको फूसको घर कानूनको रीत पुऱ्याई लिलाम बिक्री गर्दा कसैले पनि सकार गरेन भने त्यस्तो घरको पञ्चकिर्ती मोलगर्दा एकसय रुपैयाँसम्म जाने ठहरेकोमा सो मोल सरकारी लिनु पर्ने रुपैयाँको जम्मामा मिनाहा दिई घर उसैलाई थामी दिनुपर्छ । एकसय रुपैयाँदेखि बढी मोलिएको घर भने उसैलाई थामिन सक्तैन । श्रेस्तामा चढाई सरकारी काममा लगाई राख्ने वा बहाल बन्दोवस्त हुन सके सो बमोजिम गरी हिफाजतसाथ राख्नु पर्छ । दुनियाँको विगो वापत आएकोमा भने विगो भरी पाउने व्यक्तिले पञ्चकिर्ती मोलमा सकार गरी लिनु पर्छ । सकार गरी नलिए सो घरको पञ्चकिर्ती भरी पाउने विगोमा मिनाहा दिलाई सो घर जसको हो उसैलाई थामी दिनुपर्छ ।

३२ नं. ॥ सरकारी बाँकी वापत जायजात वा सर्वस्व हुने मानिसको जायजात वा सर्वस्व गर्दा देहायमा लेखिए बमोजिम गर्नु पर्छ

जायजात सर्वस्व भई अड्डामा आएको सात दिनभित्र फलानाको जायजात सर्वस्व भई आएकोमा कसैले दबाए छुपाएको कुरा थाहा छ भने आजका तीन महीनाभित्र जायजात सर्वस्व गर्ने अड्डामा जाहेर गर्न आउनु नआए ऐन बमोजिम सजाय समेत हुनेछ भनी लेखी जायजात सर्वस्व हुनेको घरमा सबैले देख्ने ठाउँमा र जायजात सर्वस्व गर्ने अड्डाको ढोकामा समेत म्याद टाँसी दिनुपर्छ१

म्याद टाँस्दा सो जायजात सर्वस्व हुने मानिससंग भोग दृष्टि लेखाई लिएको वा नासो धरौट लिई राखेको चल अचल गैह्र र असामीले तिर्नु पर्ने नतिरी राखेको र जग्गा कमाउने मोही कुरियाले वाली नतिरी बाँकी राखेको समेत जो जो छ सो कुरा जाहेर गर्न आउनु भनी घर खेत जग्गा जमीन दोपाया चौपाया र असामीसम्मको फाँटवारी र अरु मालको गोश्वारा तपसीलमा लेखिएको व्यहोरा समेत जनाई म्याद टाँसी दिनुपर्छ२

सो म्यादभित्र जाहेर नगरी म्याद नाघेपछि जाहेर भयो भने भोग दृष्टिवालाले जाहेर नगरेको भए भोग दृष्टि लिंदा जग्गा जमीन घरखेतमा ऐन बमोजिमको मोलमा सयकडा पाँच र चल वस्तु लिएमा सयकडा वीससम्म नपुग्ने गरी लिएको भए दश रुपैयाँमात्र जरिवाना गर्नुपर्छ.....३

लेखिएदेखि बढ्ता नाफा हुने गरी भोग दृष्टि लिएमा र चल अचल दबाई छुपाई म्यादभित्र जाहेर नगरेमा समेत सोही दबाएको विगो बमोजिम जरिवाना समेत गरी लिनुपर्छ । म्यादभित्र जाहेर गर्न आयो भने भोग दृष्टिमा लेखिएदेखि बढ्ता नाफा हुने गरी लिएको भएपनि वात लाग्दैन४

३८ नं. ॥ जरिवाना वा सरकारी विगो वापत कैद ठेक्नु पर्दा ऐनमा लेखिएको कैदको हदमा नबढ्ने गरी देहाय बमोजिम गर्नुपर्छ

▲कैद वा जरिवाना मध्ये कुनै वा दुवै सजाय भएकोमा नतिरे वापतको कैद ठेक्नु पर्दा चार वर्ष भन्दा बढी अवधिको कैद ठेक्नु हुँदैन । तर नावालकलाई जरिवाना नतिरे वापतको कैद ठेक्नु पर्दा उमेर पुगेको व्यक्तिलाई हुने कैदको आधामा नबढ्ने गरी कैद ठेक्नु पर्छ१

कैद वा जरिवाना मध्ये कुनै वा दुवै सजाय हुन सक्ने अपराधमा जरिवाना मात्रको सजाय भएकोमा सो जरिवाना नतिरे वापतको कैदको सजाय ठेक्नुपर्दा सो अपराधमा हुन सक्ने कैदको उपल्लो हदको आधाभन्दा बढी नहुने अवधिसम्मको मात्र कैद ठेक्नुपर्छ२

जरिवानाको मात्र सजाय हुने अपराधमा जरिवानाको सजाय भएकोमा सो जरिवाना नतिरे वापतको कैदको सजाय ठेक्नु पर्दा दुई वर्षभन्दा बढी नहुने अवधिसम्मको मात्र कैद ठेक्नु पर्छ३

जायजातबाट उपर नभएको सरकारी विगोमा कैद ठेक्नु पर्दा एक हजार रुपैयाँसम्मको विगोमा एक वर्ष, पाँच हजार रुपैयाँसम्मकोमा दुई वर्ष, दश हजार रुपैयाँसम्मकोमा तीन वर्ष र दश हजार रुपैयाँ भन्दा बढीको प्रत्येक दशहजारमा एक वर्ष भन्दा बढी कैद ठेक्नु हुँदैन । सो बमोजिम कैद ठेक्दा दश वर्ष भन्दा बढी हुन आयो भने पनि दश वर्षसम्म मात्र कैद ठेक्नु पर्छ४

३९ नं. ॥ यसै महलको १० नम्बर बमोजिम जरिवानाको सजाय भएकोमा सो तिर्न नसकी कैद हुने भयो भने सबै जरिवानाको कलम देखाई जुन जरिवाना वापत बढी कैद हुन्छ सो जरिवानाको कैद गर्नुपर्छ । तिर्न ल्यायो भने ठेकिए जति कैदको मात्र रुपैयाँ तिरी जान पाउँदैन, त्यसलाई लागेको सबै जरिवानाको जम्मा अड्डामा कैद बसेको जति कट्टा गरी अरु बुभी लिनुपर्छ ।

४० नं. ॥ कैद म्याद ठेक्नुपर्दा देहाय बमोजिम गरी कैद म्याद ठेक्ने गर्नुपर्छ

पहिलो संशोधनद्वारा खारेज ।

▲ gifj+ ;+zfjwgáf/f ;+zfj|wt .

कैदको सजाय तोकिएकोमा कैद ठेक्नुपर्दा जति वर्ष, महीना र दिन तोकिएको छ सो बमोजिमको जम्मैमा कैद ठेक्ने गर्नुपर्छ१

जरिवाना दशौद विशौद बक्सौनी विगो समेत इत्यादी नतिरी त्यस वापतमा कैद ठेक्नु पर्दा हिसाबबाट वर्ष, महीना र दिन वा वर्ष र दिन वा महीना र दिनमा कैद ठेक्नुपर्ने हुन आएमा वर्ष महीना पुगेसम्म कैद ठेकी महीना नपुगेको चानचुन दिन जम्मै छाडिदिनु पर्छ । महीना नपुगेको दिनको मात्र कैद गर्नुपर्ने हुन आएमा भने हिसाबबाट जति दिन कैद गर्नुपर्ने हुन आउँछ उति जम्मैमा कैद ठेक्ने गर्नुपर्छ२

एकै जनालाई एक मुद्दादेखि बढी मुद्दामा जरिवाना दशौद विशौद बक्सौनी इत्यादि गैह्र वापतमा एकै पटक वा ठेकिरहेको कैद माथि थपी कैद गर्नु पर्दा पनि माथि २ दफा बमोजिम महीना नपुगेको छाड्नुपर्ने चानचुन दिन मुद्दै पिच्छे छाडी कैद गर्ने गर्नुपर्छ३

माथि २३ दफामा लेखिए बमोजिम चानचुन दिन छाडी महीना वर्ष पुगेकोमा मात्र कैद ठेकी सकेपछि कैदको रूपैयाँ तिन्र पाउनेमा तिर्छु भने ठेकिएका कैद जतिमा भुक्तान गरेको जति मिनाहा दिई बाँकी कैदको ऐन बमोजिमको रूपैयाँ लिनुपर्छ । छाडिदिएका चानचुन दिनको रूपैयाँ लिनु हुँदैन४

४१ नं. ॥ एकै मानिसलाई एकै वा धेरै मुद्दाको धेरै कलमको कैद ठेक्नु परेमा जुन कलममा कैदको सबभन्दा ठूलो हद छ सो हद ननाघने गरी एकै वा धेरै मुद्दामा एकै वा धेरै कलममा गरी कैद ठेक्नु पर्छ । त्यसरी कैद ठेकिएकोमा कैद भुक्तान हुन नपाउँदै अर्को कलममा कैद ठेक्नु पर्ने भयो र अघि ठेकिएको जम्मा कैदभन्दा पछि ठेक्नुपर्ने कलमको हद बढी छ भने अघि कैद ठेक्दा थुनामा परेको मितिदेखि पछि ठेकिएको कलमको हद ननाघने गरी कैद ठेक्नु पर्छ । अघि ठेकिएको कैद भन्दा पछि ठेक्ने कलमको हद घटी रहेछ भने थप कैद ठेक्नु पर्दैन । फैसला, कैदी पूर्जा, कैद ठेक्ने किताबमासम्म खुलाई दिनु पर्छ र पछि ठेक्ने कलमको हद घटी भए पनि अघि कैद गर्दा ठूलो कलमको हद नपुगेको रहेछ भने सो नपुग दिनसम्म पछिल्लो कलममा कैद गर्नुपर्छ । धेरै कलमको कैदको हद बराबर हुन आयो भने सो मध्ये एक कलमको कैद ठेक्नु पर्छ । अरु कलमका हकमा फैसला, कैदी पूर्जा, कैद ठेक्ने किताबसम्म खुलाउनु पर्छ । तर फैसला भई सकेपछि कैद नबस्दै वा थुना कैद बसेको अवस्थामा वा थुना कैदबाट छुटेको वा भागेको अवस्था अर्को कसूर गरेकोमा सो कसूर वापत कानून बमोजिम थप कैद ठेक्नु पर्छ ।

४४ नं. ॥ म्यादभित्र लिखत रजिष्ट्रेशन गरी नदिएकोले वा दाखिल खारेज नामसारी गरी नदिएकोले नालिस उजूर परी रजिष्ट्रेशन वा दाखिल खारेज नामसारी गरी दिनु पर्ने ठहरी फैसला भएकोमा फैसला गर्ने अड्डाले फैसला बमोजिम पास वा दाखिल खारीज नामसारी गरिदिने अड्डालाई पुनरावेदनको म्याद नाघेपछि पूर्जा गरिदिने भनी चलन चलाई दिनेको लगत कसे सरह लगत किताबमा लेखी राखी पुनरावेदन परेकोमा पुनरावेदन फैसला भई टुङ्गो लागी र पुनरावेदन नपरेकोमा पुनरावेदन दिने हद म्याद नाघी उजूर नलाग्ने भैसकेका मितिले छ महीनाभित्र फैसला बमोजिम गराई माग्ने मानिसले फैसला बमोजिम गराई माग्नालाई फैसला पूर्जा गरिदिने अड्डामा दरखास्त दिनुपर्छ । लेखिएका म्यादभित्र दरखास्त पर्न आएमा दरखास्त दिन आउनेलाई तारीखमा राखी फैसला पूर्जा गरिदिने अड्डाले फैसला उपर पुनरावेदन नलाग्ने भैसकेको छ छैन भनी हेरी बुझी पुनरावेदन उजूर नलाग्ने भैसकेको रहेछ भने दरखास्त परेका मितिले पन्ध्रदिन भित्र पुनरावेदन उजूर नलाग्ने भैसकेको हुनाले फैसला बमोजिम रजिष्ट्रेशन वा दाखिल खारिज नामसारी गरिदिनु भन्ने व्यहोराको पास वा दाखिल खारिज गरिदिने अड्डाका नाउँमा पूर्जा लेखी पठाई दरखास्तवालालाई पनि फैसला बमोजिम गरिदिनु भन्ने फलाना अड्डालाई फलाना मितिमा पूर्जा भैसकेकोछ सो अड्डामा आजका पैतीस दिनभित्र हाजिर भै फैसला बमोजिम गराई माग्नु भन्ने पूर्जा गरिदिई सो पूर्जा बुझिएकाको भरपाई समेत लिई राख्ने गर्नुपर्छ । म्यादभित्र दरखास्त नपरे रजिष्ट्रेशन गर्ने पूर्जा हुन सक्तैन । दाखिल खारिज नामसारीको हकमा सो म्याद नाघेपछि दरखास्त परेको वा पूर्जा बमोजिम हाजिर भएकोमा प्रत्येक वर्षको निमित्त तिरोको चार खण्डको एक खण्ड जरिवाना गरी लेखिए बमोजिम दाखिल खारीज नामसारी गरिदिनु पर्छ । सो बमोजिम जरिवाना गर्दा जतिसुकै वर्ष भए पनि तिरो बमोजिम भन्दा बढी गर्न हुँदैन ।

५३ नं. ॥ सरकारी विगो जरिवाना समेत कुनै सरकारी रकम वापत कैद ठेक्नु पर्दा एक दिनको पच्चीस रूपैयाँको दरले कैद ठेक्नुपर्छ ।

भाग ३

महल १

कागज जाँचको

१ नं. ॥ दुनियाँहरूसंगको र अड्डा अड्डाको गैह्र कागजपत्रमा बन्द गाँसिएकोमा सो कागजको पछाडि प्रत्येक बन्दको जोर्नी जोर्नीमा र पाना राखेकोमा प्रत्येक पानाको शिर पुछ्यरमा अड्डाको भए जुन अड्डाको हो त्यसै अड्डाको हाकिमको समेत वा छाप नभएका अड्डाको भए हाकिमको मात्र छाप लगाउनु वा दस्तखत गर्नुपर्छ । फैसला साधक प्रतिवेदन तोक जाँचु निकास दिनु पर्दा सो कागजको बन्दको जोर्नी जोर्नी वा प्रत्येक पानाको शिर पुछ्यरमा जाँचे निकास दिने अड्डाले पनि अड्डाको छाप र हाकिमको छाप लगाउनुपर्छ वा दस्तखत गर्नु गराउनुपर्छ । दुनियाँदारको अड्डामा परे भएको र घरायसको कागजपत्रको बन्दको जोर्नी वा पानामा भने

* ;ftf} ;+zf]wgáf/f ;+zf]lwt .

▲ gif}+ ;+zf]wgáf/f ;+zf]lwt .

सो कागजमा सहिछाप गर्ने मुख्य कारणीको र अड्डामा गरे भएकोमा सोही अड्डाको र हाकिमको समेत छाप लगाउनु वा दस्तखत गर्नुपर्छ । स्याहा बहीखाता किताबहरुमा भने एक पानाभन्दा बढ्ता पानामा एकै कलमको हिसाब वा व्यहोरा लेखिन गएमा जुन जुन पानामा सो लेखिन गएको छ उसै उसै पानामा उसै कलमका आखिरको पंक्तिको पुछ्यारमा अरु अड्डा अक्षर लेख्न नहुने गरी सो कलममा सहिछाप गर्नेकै र अड्डाको भए पानै पिच्छे सोही अड्डाका हाकिम र तहरीरको समेत छाप लगाउन वा दस्तखत गर्नु गराउनुपर्छ । घरसारको कागजमा लेखिएवमोजिम रीत नपुगेको भए सो कागज गर्ने गराउने मुख्य कारणीलाई जनही बीस रुपैयाँसम्म जरिवाना गरी सो कागजबाट नालिस सुनी इन्साफ गरिदिनु पर्छ ।

२ नं. ॥ ॥ मिनाहा मोजरा वा लिने दिने कुराको निकासालिदादिंदा दर देखिनेमा दर, जम्मा देखिनेमा जम्मा र दर जम्मा दुवै देखिनेमा दुवै खोली अड्डालाई अक्षरले समेत बोलाई लेख्नु लेखाउनुपर्छ । जम्मामा अड्डा अक्षर नलेखिए लिए दिएको निकासालिदादिंदा दर हुँदैन । अर्को निकासालिदादिंदा लिनु दिनुपर्छ ।

३ नं. ॥ ॥ अड्डाबाट लेखाई लिने दिने गैह्र कागजमा नाउँ, थर र जिल्ला, इलाका, प्रगान्ना, मौजा, गाउँ, शहर टोल स्पष्ट खुलेको वतन समेत लेखाई लिनु दिनुपर्छ । अड्डाबाट तमसुक, पट्टा, कबुलियत र धनजमानीपत्र गराउनु पर्दा भने तीन पुस्ते पनि खुलाउनुपर्छ ।

४ नं. ॥ ॥ दुनियाँदारको र अड्डा अड्डाको गैर कागजपत्रमा भरिसक्य नबिराई लेख्नु लेखाउनु पर्छ । विरिन गै सच्याउन परेमा अड्डा अक्षर खुर्कन हुँदैन । लालमोहर हुने कागज बाहेक अरुमा विरिएजति पढिने गरी मसिनो डोरोले केरी थपन परेमा निस्सा राखी त्यसको माथि जे लेख्नुपर्ने लेखी सो केरमेटमा र थपेमा समेत अरु अड्डा अक्षर थपन नहुने गरी दायाँ बायाँमा सो कागजमा सही गर्ने मुख्य कारणीको र अड्डामा गरे भएकोमा सोही अड्डाका हाकिमको समेत र अड्डाको कागज भए हाकिमको मात्र र स्याहा बहीखाता किताबमा भए जुन कलममा जसको सहीछाप पर्ने हो उसैको गर्नु गराउनु पर्छ । थपे ठाउँ भएन वा थपे भ्रान्ति हुने भयो वा धेरै ठाउँमा केन्तु मेटनु थपनु पर्ने भयो भने बन्द फेरी लेख्नुपर्छ । लेखिएवमोजिम रीत नपुगेको केरे मेटे थपिएको र अड्डा अक्षर खुर्केको जति सदर हुँदैन । लालमोहर हुने कागज लेख्दा भने केन्तु मेटनु थपनु खुर्कनु समेत हुँदैन ।

५ नं. ॥ ॥ लेनदेन कारोबार लगायत घरायसमा भएको र अड्डाखानामा भए गरेको समेत कागजहरुमा सहिछाप गर्नुपर्ने कारणीको र साक्षी, समेत गैह्रको सहिछाप गर्दा गराउँदा लेख्न जान्नेले आऽना हस्ताक्षरले सही आऽनो नाउँ थर वतन दर्जा भए दर्जा समेत प्रष्ट बुझ्ने पढ्न सक्ने गरी पूरा लेखी लेखाई र अक्षर नजान्नेको र लेख्न जान्नेको पनि यसै महलको न नम्बरले ल्याप्चे सहिछाप गर्नु गराउनु पर्ने कागजमा ल्याप्चे सहिछाप गर्दा गराउँदा यसै महलको ६ र ७ नम्बर बमोजिम गर्नु गराउनु पर्छ । अड्डाखानामा भए गरेको कागजमा भए हस्ताक्षरको वा ल्याप्चे सही नगरी आऽनो पूरा नाम किटेको छाप मात्र लगाए पनि हुन्छ । रैतीसित तिरो बुझ्न श्री ५ को सरकारबाट मुकरर भएको व्यक्तिले तिरो बुझी दिने रसीदमा आऽनो नामको छाप मात्र लगाए पनि हुन्छ । माथि लेखिए वमोजिम रीत नपुगेको कागजबाट देहायमा लेखिए बाहेक नालिस लाग्न सक्तैन

माथि लेखिए वमोजिम सहिछाप गर्दा गराउँदा नाउँ, थर, वतन र दर्जा भए दर्जा लेख्नु पर्नेमा दर्जा, थर, वतन मध्ये कुनै वा सबै कुरा छुटाएको भए सो छुटाई सहिछाप गर्नेलाई बीस रुपैयाँसम्म जरिवाना गरी सो कागजबाट नालिस सुनी इन्साफ गरिदिनु पर्छ१

सहिछापै नपरेको भएपनि सहिछाप गर्नु पर्ने मुख्य कारणीले आऽना हस्ताक्षरले लेखेको लिखत भए जुनसुकै मितिको भएपनि सो कागजबाट नालिस सुनी इन्साफ गरिदिनुपर्छ२

६ नं. ॥ ॥ ल्याप्चे सहीछाप गर्दा गराउँदा दाहिने हातको बूढी औला नभए वा शंख चक्रको रेखा प्रष्ट नदेखिए बायाँ हातको बूढी औलाको, दुवै हातको बूढी औला नभए वा रेखा प्रष्ट नदेखिए दायाँ बायाँका अरु जुन औलाको रेखा प्रष्ट देखिएको छ त्यस औलाको र दुवै हातका बूढी औलाको सहिछाप गर्नु गराउनु पर्नेमा एक हातका बूढी औला नभए वा रेखा प्रष्ट नदेखिए रेखा प्रष्ट देखिएका बूढी औलाको र बूढी औला नभएका चाहिँ हातको रेखा प्रष्ट देखिएका अरु औलाको, दुवै हातका बूढी औला नभए वा रेखा प्रष्ट नदेखिए रेखा प्रष्ट देखिएका दुवै हातका अरु एक एक औलाको, एक हातमा कुनै औला नभए वा रेखा प्रष्ट नदेखिने भए एकै हातको भए पनि दुई औलाको सहिछाप गराई यस कारणले यस हातको यो औलाको सहिछाप भएको भनी व्यहोरा जनाई राख्ने गर्नुपर्छ ।

७ नं. ॥ ॥ दुवै हातका कुनै औला नभए वा शंख चक्रको रेखा प्रष्ट नदेखिएमा त्यसका एकाघरका जहानमा मुख्यको र त्यस्ता नभए अपुताली खाने हकदारको र त्यस्ता पनि नभए हेरविचार गरी आइरहेका संरक्षकको मेरो रोहवरमा यसले भने मञ्जूर गरे वमोजिम लेखिएको ठीक छ यसो भै कुनै औला नभए वा रेखा प्रष्ट नदेखिंदा सहिछाप नपरेको हो भन्ने शिरमा कैफियत लेखी सहिछाप गर्ने गराउने गर्नु पर्छ । एकाघरका जहान वा अपुताली खाने हकदार वा संरक्षक रोहवरमा नभएका बखत अड्डाबाट कागज गराउनु परेमा कागज भएका बखत रोहवरमा भएका भलादमीको र अड्डाका हाकिमको समेत लेखिए वमोजिम कैफियत लेखी सहिछाप गराउने गर्नु पर्छ । लेखिए वमोजिमको रीत पुगी कागज भएको रहेछ भने कारणीको सहिछाप नपरेको भए पनि सहिछाप परेको सरह सम्झी ऐन वमोजिम हुनेछ ।

८ नं. ॥ ॥ देहाय वमोजिमको कागज गर्दा गराउँदा यसै महलको ५ र ६ नम्बर वमोजिम दुवै हातका बूढी औलाको ल्याप्चे र लेख्न जान्नेको हस्ताक्षरको समेत सहिछाप समेत गर्ने गराउने गर्नुपर्छ । लेख्न जान्नेले रीतपूर्वक हस्ताक्षरको सहिछाप मात्र गरी ल्याप्चे सहिछाप नगरेको वा गरेकोमा प्रष्ट नदेखिने गरी गरेको वा लेख्न जान्नेले हस्ताक्षरको सहिछाप नगरी ल्याप्चे सहिछाप मात्र गरेकोमा मानिस कागज समेत विचार गरी बीस रुपैयाँसम्म जरिवाना गरी सो कागजबाट नालिस सुनी इन्साफ गरी दिनुपर्छ

हकदावी छोडी लिए दिएको दान वकसपत्र, बण्डापत्र, सट्टापत्र, धर्मपुत्र, राजिनामा इत्यादि कागजपत्र
.....१

हक नछोडी भोग, दृष्टिबन्धक लेखी दिएको र कर्जा लेनदेन गरेको कागजपत्र१

कर्जा दिएको बुझी तमसुक कागजको पीठमा दरपीठ नगरी छुट्टै गरिदिएको भरपाई.....१

नासो धरौट लिए दिएको कागज र सो फिर्ता बुझी लिएको भरपाई१

भाखापत्र, जमानीपत्र, कबुलियत१

अख्यारनामा वा इच्छापत्र१

८ क. नं. ॥ कानून बमोजिम संगठित संस्था वा नेपाल अधिराज्य स्थित विदेशी राजदूतावास तर्फबाट अधिकार प्राप्त व्यक्तिले लिखत गर्दा तीनपुस्ते र ल्याप्चे सहिछाप गर्नु अत्यावश्यक हुनेछैन ।

९ नं. ॥ यसै महलको ८ नम्बरमा लेखिएका कागजहरुमा पुछारमा मिति टुङ्गिएको ठाउँमा पनि सोही नम्बरमा लेखिए बमोजिम कारणीको सहिछाप गर्नु गराउनुपर्छ । सो नगराएको भए बीस रुपैयाँसम्म जरिवाना गरी सो कागजबाट नालिस सुनी इन्साफ हुन सक्तछ ।

१० नं. ॥ सरकारी कर्मचारीले सरकारी काममा कानूनले दस्तखत गर्नु पर्ने कागजमा दस्तखत गर्दा यो दर्जाको यो मानिसको दस्तखत रहेछ भनी अक्षर जान्ने जोसुकैले पनि प्रष्ट बुझे गरी देवनागरी अक्षरबाट सो कागजको शिर वा पुछार कुनै एक ठाउँमा पूरा नामको दस्तखत गरी सो बाहेक अरु ठाउँमा छोटकरी नामको दस्तखत गरेपनि हुन्छ ।

११ नं. ॥ अड्डामा र घरायसमा हुने सहिछाप गर्नुपर्ने जुनसुकै कागज लेख्दा र सहिछाप गर्दा गराउँदा नउड्ने पक्का मसीवाट गर्नु गराउनुपर्छ ।

१२ नं. ॥ अन्यथा व्यवस्था भएकोमा बाहेक देहायमा लेखिएका कागजपत्रमा देहायमा लेखिए बमोजिम रीत पुन्याउनु पर्छ१

अड्डाको सोधनीको बाहेक अरु गैह्र लेखोट पूर्जाका कामकाज फाँट बाँडिएका अड्डाको भए सो फाँटमा ठेकिएका मुख्य कारिन्दा र हाकिम, असिष्टेण्ट वा तहरीरमा एकजनाको र ठेकिएका मुख्य कारिन्दा नभएका बखतमा भए हाकिम असिष्टेण्ट वा तहरीरको मात्र किनारामा छाप र अड्डाको छाप लगाउनुपर्छ । फाँट नवाँडी गोस्वारा काम चली आएको अड्डाकोमा हाकिम असिष्टेण्ट वा तहरीरको पुछरे छाप र अड्डाको छाप लगाउनुपर्छ१

सोधनीसम्मको लेखोट पूर्जाका भने हाकिम असिष्टेण्ट वा तहरीरमा एकजनाको पुछरे छाप र अड्डाको छाप लगाउनुपर्छ२

नगदी जिन्सीका रसीद भरपाईमा तहवीलदार भएका अड्डामा भए तहवीलदारको र हाकिम र असिष्टेण्ट वा तहरीरको समेत र तहवीलदार नभएका अड्डामा भए हाकिम र असिष्टेण्ट वा तहरीरको मात्र पुछरे छाप लगाई अड्डाको छाप लगाउनुपर्छ३

अड्डा अड्डाबाट वा भगडिया रकमीले बुझाउन ल्याएको कागजको रसीद भरपाईमा बुझे कारिन्दाको पुछरे सही र असिष्टेण्ट वा तहरीरको सहीछाप र अड्डाको छाप लगाउनुपर्छ४

अड्डा अड्डामा रहेको कागजपत्रको नक्कल दिनु परेमा सक्कल बमोजिम नक्कल दुरुस्त छ भन्ने लेखी रुजु गर्ने कारिन्दाको निशाना र हाकिम असिष्टेण्ट वा तहरीरको सहिछाप र अड्डाको छाप लगाउनुपर्छ५

गैह्र कागजपत्रहरुको अड्डामा नक्कल राख्नु पर्दा सो नक्कलमा सक्कल बमोजिम नक्कल दुरुस्त छ भन्ने लेखी हाकिम, असिष्टेण्ट वा तहरीरको र सो कागज नक्कल सार्ने कारिन्दाले सहिछाप गरी राख्नुपर्छ६

असिष्टेण्ट तहरीरको सहिछाप गर्नु पर्नेमा असिष्टेण्ट वा तहरीरै नभएका अड्डामा भए हाकिमदेखि मुनिका मुख्य कारिन्दाको सहिछाप गर्नुपर्छ७

१३ नं. ॥ एउटाका नाउँमा आदेश पूर्जा गरी दिंदा सो आदेश पूर्जाबाट अरुलाई समेत आदेश पूर्जा गरिदिनु पर्ने भए अरु जस जसलाई जुन व्यहोराको गरिदिनुपर्ने हो सो समेत गरिदिनुपर्छ । सो बमोजिम नगरेकाले सरकारी नोक्सानी वा काम हर्जा भएको भए सो नगर्ने व्यक्तिले सो कुराको जवाफदेही गर्नुपर्छ ।

१४ नं. ॥ कानूनले साक्षी राखी गर्नुपर्ने कागजपत्र र अड्डेबाट गराई लिएको अचल सम्बन्धी लिखत बाहेक अड्डाको र अड्डामा गरे भएका गैह्र कागजातमा र घरायसमा चिट्ठी, पूर्जा, रसीद, भरपाई, हुण्डी, पट्टा, बही, खाता, महाजनी कारोबारको दोहरी लेख्दा लेखाउँदा र तमसुकमा दरपीठ गर्दा साक्षी नराखी गर्न गराउन लेख्न लेखाउन पनि हुन्छ । लेखिए बाहेक अरु कागजपत्रहरु र कानूनले साक्षी राखी गर्नुपर्ने कागजहरु गर्दा गराउँदा र अड्डेबाट गराई लिने अचल सम्पत्ति सम्बन्धी लिखत गराई लिंदा सो कागजमा साक्षीको नाउँ लेखि लेखाई साक्षीको समेत सही छाप गर्नु गराउनु पर्छ । सो बमोजिम साक्षी राख्नुपर्ने कागजमा साक्षी नराखेकोमा वा राखेको साक्षीको सहिछाप नगराएको भए पनि यसै महलका ५ नम्बरले नालिस उजूर लाग्न सक्ने कागज रहेछ भने साक्षी नराखे बापत वा राखेका साक्षीको सहीछाप नगराए बापतको सो कागज गर्ने गराउने मुख्य कारणीलाई जनही बीस रुपैयाँसम्म जरिवाना गरी सो कागजबाट नालिस सुनी इन्साफ गरिदिनु पर्छ ।

१५ नं. ॥ सरकारिया गैह्र कागजपत्रहरु हाल साविक हुँदा तायदाती खडा गरी हालवालालाई बुझाउनुपर्छ । सो बमोजिम नुबभाई हाकिम कारिन्दा लगायत कसैले पनि घरमा लगी राख्न हुँदैन ।

१६ नं. ॥ घरायसमा जुनसुकै कागज गर्दा गराउँदा पनि सो कागजमा व्यहोरा लेखिसकेपछि मिति लेख्नु भन्दा अगाडि कागज जुन ठाउँमा भएको हो सो ठाउँ र सो ठाउँको जिल्ला प्रगन्ना मौजा गाउँ, शहर, टोल समेत लेख्नुपर्छ । नलेखेको कागज गराउनेलाई बीस रुपैयाँसम्म जरिवाना गरी सो कागज प्रमाणमा ल्याउनुपर्छ ।

१७ नं. ॥ अदालती बन्दोबस्तको महलको २११ नम्बर बमोजिम नक्कल पाउने बाहेक अरु अड्डामा रहेको सरकारी कागजहरुको नक्कल माग्न आएमा देहाय बमोजिम गर्नु पर्छ

सरोकार परेका कागजको जोसुकैले पनि नक्कल लिन पाउँछ१

यति दस्तूर लिई यस हिसावसंग नक्कल दिनु भनी किटी कानून भैरहेकोमा सोही बमोजिम गरी र लेखिए बाहेक अरु नक्कल पाउन सक्ने कागजातको नक्कल माग्न आएमा यो कागजको नक्कल यस कारणले मलाई सरोकार परेकोछ आउने तर्फबाट सारी लान वा अड्डैबाट सारी पाऊँ भनी कागज भएका अड्डामा आई दरखास्त दिनुपर्छ । त्यस्तो दरखास्त परेका मितिले तीन दिनभित्र तल ३ दफा बमोजिम गरी नक्कल सार्नु दिनुपर्छ

नक्कल सार्न दिंदा नक्कल सार्नलाई दिएका कागजहरुमा थपघट केरमेट समेत केही कैफियत गर्न नपाउने गरी अड्डाभित्र राखी नक्कल सार्न दिई नक्कल सारी सकेपछि रुजु गरी कानून बमोजिमको रीत पुऱ्याई यसले आउने तर्फबाट वा अड्डाबाट सराई लगेको भन्ने समेत लेख्नु पर्ने कैफियत र नक्कल दिएको मिति समेत जनाई तल ४ दफा बमोजिम लाग्ने दस्तूर लिई सात दिनसम्ममा नक्कल दिनुपर्छ

नक्कल दिंदा प्रत्येक कागज वा कागजको अंशको एकप्रति नक्कलको एक रुपैयाँको दरले दस्तूर लिई नक्कल सार्न दिनुपर्छ । अड्डाबाट सारिदिनेमा सो दस्तूरको दोब्बर दस्तूर लिनुपर्छ

नक्कल दिने कागजमा सक्कल वा नक्कल बमोजिम नक्कल दुरुस्त छ भन्ने लेखी अड्डाको र हाकिम असिष्टेण्ट वा तहरीरको छाप लगाई दिनुपर्छ

यो नम्बर बमोजिम नक्कल दिंदा कुनै सरकारी अड्डामा रहेको कुनै सरकारी कामको सम्बन्धको प्रकाशित नभएको कुनै गोप्य लिखतका हकमा सम्बन्धित विभागीय प्रमुखले इजाजत दिएमा बाहेक त्यस्तो लिखतको नक्कल दिन कर लाग्दैन

*विभागी प्रमुख वा अड्डा प्रमुखले सरकारी अड्डामा रहेको सरकारी कामकाज सम्बन्धी अप्रकाशित गोप्य लिखतको नक्कल दिन वा अड्डामा पेश गर्न कर लाग्ने छैन

महल २

जमानी गर्नेको

१ नं. ॥ जमानी लिंदा जायजातबाट उठ्ने ठहरेका माथवर मानिसलाई जमानी लिनुपर्छ । सो जमानी लेखी लिंदा दिंदा फलानाको फलाना कलमको यो यति अड्डामा जमानी भएँ भनी विषय अड्डा समेत स्पष्ट खोली लेखाई लिनु पर्छ एक कलममा एकजना भन्दा बढी मानिस जमानी लिंदा दिंदा दामासाहीले बुझाउने गरी जमानी लिएकोमा दामासाहीले हुने अड्डा र घटी बढीमा लिए भएको भए जमानी लिएको अड्डा पृथक खोली लेखाई लिनुपर्छ । त्यस्तो नखोली गोश्वारा जमानी बसेकोमा भने घटी बढी भए पनि बाँकी उपर नभएसम्म सबैको जायजातबाट भर्ना गर्नुपर्छ । जमानी भएको रकम असूल भैसकेपछि वा जमानी दिनेलाई नलाग्ने भैसकेपछि सो जमानीपत्र स्वतः बदर हुनेछ । कागजपत्र नगरी मुखले मात्र जमानी लिएको सदर हुँदैन ।

२ नं. ॥ अड्डाबाट जमानी लिनुपर्दा कानून बमोजिम र आवश्यक जाँचबुझ गरी श्री ५ को सरकारलाई नोक्सान नहुने गरी लिनुपर्छ । जानी जानी वा लापरवाही गरी कानूनको रीत नपुऱ्याई वा आवश्यक जाँचबुझ नगरी जमानी लिएवाट श्री ५ को सरकारलाई नोक्सानी भएमा सो जमानी लिने कर्मचारीबाट सो नोक्सानीको विगो असूल उपर गरी लिनेछ । कानून बमोजिमको रीत पुऱ्याई जमानी लिए राखेकोमा पछि देवी परी वा अरु कुनै कारणले जमानी हुने व्यक्ति बेमाथवर हुन गए वा जमानी लिएको जेथा सदर कायम नहुने भयो वा बेकायमी वा बेसाबूद भयो भने असामी र जमानीबाट उपर हुन नसके जति सो जमानी लिने कर्मचारीबाट असूल गरिने छैन ।

३ नं. ॥ कानून बमोजिम जमानी दिन पाउने अवस्थामा जमानी दिंदा जमानी दिन हुने फलानालाई जमानी दिन पाउँ भन्ने व्यहोराको दरखास्त लेखी जमानी र सो दरखास्त जमानी लिने अड्डामा प्रस्तुत गर्नुपर्छ र सो अड्डाले पनि सो जमानी हुन आएको व्यक्ति माथवर हो होइन कानून बमोजिम निजलाई जमानी लिन हुने हो होईन भन्ने कुराको यकिन गरी लिन हुन भए लिई र लिन नहुने भए यस कारणले यो जमानी लाग्न सक्ने कानून बमोजिम दिन हुने अर्को माथवर जमानी ल्याएमा लिइनेछ भन्ने व्यहोरा दरखास्तको पीठमा लेखी हाकिमको सहीछाप लगाई फिर्ता गरिदिनु पर्छ ।

४ नं. ॥ जेथा जमानी लेखाई लिएकोमा सो जेथा जमानी लेखाई दिने अड्डाले फलानाले यो यति वापत जमानी लेखाई दिएको यो यति जेथा भन्ने सबै कुरा खोली सो जेथा कसैलाई बेचबिखन गर्न वा अरु कुनै प्रकारले अरुलाई दिन नपाउने गरी रोक्का राखी लिनको लागि रजिष्ट्रेशन गर्ने, दाखिल खारीज गर्ने, मालपोत तिरो कर असूल गर्ने र त्यस वापत लिलाम बिक्री गर्ने समेत अड्डाहरुलाई रोक्का पूर्जी लेखी पठाउनु पर्छ । सो बमोजिम रोक्का पूर्जी आएमा सो जेथा जमानी जुन कुरा वापत लिएको हो सो कुरा पूरा वा असूल भैसकेकोले रोक्का रहेको जेथा फुकुवा गरी दिनु भन्ने फुकुवा पूर्जी भै नआएसम्म सो लेखिएको जेथा कसैलाई रजिष्ट्रेशन दाखिल खारीज नामसारी हुन नसक्ने गरी रोक्का राखी दिनुपर्छ । तिरो मालपोत वा कर बाँकी राखेकोबाट कानून बमोजिम सो जेथा लिलाम हुने भएमा लिलाम बिक्री नहुँदै जेथा जमानी लिने अड्डालाई जनाउ पठाई दिनुपर्छ । सो बमोजिम जनाउ आउनासाथ जेथा जमानी लिने अड्डाले पनि अर्को जेथा जमानी लेखाई लिनुपर्छ । सो बमोजिम अर्को जेथा जमानी नदिएमा लिलाम बिक्रीबाट आएको मध्ये तिरो मालपोत वा कर वापतको बाँकी असूल गरी बढी भए सो

बढी भए जति जेथा जमानी वापत रोक्का राख्नु पर्छ नपुगे नपुग जतिमा कानून बमोजिम गर्नुपर्छ । जेथा जमानी लेखी दिएकोमा सो लेखी दिने मानिस मरेपनि बाँकी ठहरेजति सो जेथाबाट उपर गरी लिनु पर्छ ।

५ नं. ॥ ॥ हाजिर जमानी लिई छोडेको मानिस भाग्यो भने निजलाई लाग्ने सजाय, बिगो, दशौद विशौद इत्यादि कानून बमोजिम जमानी हुनेवाट असूल उपर गरी लिनु पर्छ । सो भागेको असामी पक्रियो भने जमानीबाट असूल उपर भएजति सो जमानीलाई फिर्ता दिई असामीलाई कानून बमोजिम गर्नुपर्छ ।

६ नं. ॥ ॥ धन जमानी भएको अवस्थामा असामीले तिर्न सकेन भने धन जमानी हुनेको जाय जेथा रोक्का गरी पहिले असामीको जायजात गरी नपुगेकोमा जमानीको जायजातबाट भर्ना गराउनुपर्छ । दुवैको जायजातबाट पुगेन भने जमानीको पेटमा सो बाँकी रहेनछ भने बाँकी लिनु पर्ने जतिमा असामीलाई नै कानून बमोजिम गरी छाडिदिनुपर्छ । जमानीको पेटमा सो बाँकी परेको रहेछ भने जति पेट बाँकी रहेको ठहर्छ उतिमा सो जमानी हुनेलाई असामी सरह कानून बमोजिम गरी असामी छाडिदिनुपर्छ ।

७ नं. ॥ ॥ धन जमानी भएकोमा जमानी दिने मानिस मरेपनि निजबाट उपर गर्नुपर्ने बाँकी ठहरे धनजमानीले तिर्नु पर्छ । धनजमानी हुने मरेपछि भने निजले असामीबाट केही लेखाई लिई भोग गरेको रहेछ वा असूल गरिसकेको रहेछ भने त्यतिमा मात्र सो जमानी हुनेको अपुताली खानेबाट असूल उपर हुन सक्तछ । सो बाहेक अरु अवस्थामा धन जमानी हुने मरिसकेपछि निजको अपुताली खानेबाट असूल उपर हुन सक्तैन । असामी वा असामीको अपुताली खानेबाट असूल उपर गरी लिनुपर्छ । हाजिर जमानी भएकोमा असामी मरेपछि सो जमानी हुने व्यक्तिलाई र सो हाजिर जमानी हुने मानिस मरेपछि सो जमानी हुनेका हकदारलाई पक्राउ गर्न हुँदैन ।

८ नं. ॥ ॥ सोह्र वर्ष नपुगेका मानिसलाई कसैले जमानी लिन हुँदैन ।

९ नं. ॥ ॥ जमानीको कागज लेखाउँदा जमानी दिने र जमानी हुने दुई थर नराखी कागज गराएको सदर हुँदैन ।

१० नं. ॥ ॥ जेथा जमानी लेखाई लिँदा सो जमानी भएको बाँकी उपर हुने अञ्जाम गरी लिनु पर्छ । जेथा जमानीबाट उपर भएन भनी जमानी हुनेको अरु जेथा पक्राउ गर्न हुँदैन ।

११ नं. ॥ ॥ सर्वस्व हुने मानिसको जमानी भएको भए भाग्नेको सर्वस्व गरी जमानीलाई छाडिदिनु पर्छ । जमानीमा छुटेको मानिस जहिलेसुकै पक्रिए पनि जो हुने सजाय उसैलाई नै गर्नुपर्छ । जमानी हुनेले लेखिए बमोजिम रुपैयाँ तिरेको भए मुद्दा छिनिएको तीन वर्षभित्र कैद हुने मानिसको जमानी भएकोमा जमानीमा छुटेको मानिस भागी फेला नपरी जमानीबाट रुपैयाँ असूल भएकोमा भाग्ने मानिस तीन वर्ष भित्र फेला परी कैद परे जमानीबाट असूल भएका रुपैयाँ जमानीलाई फिर्ता दिनुपर्छ । म्याद नाघेपछि फेला परे कैद भएकोमा भने फिर्ता हुन सक्तैन ।

१२ नं. ॥ ॥ यसमा जमानी हुनेलाई सजाय वा सरकारी बिगोमा कैद गर्नु पर्दा छ वर्षभन्दा बढी कैद गर्नु हुँदैन ।

महल ३

कल्याण धनको

१ नं. ॥ ॥ जमीनमा दवेको वा गडेको कुनै धनमाल फेला परेमा जाँचबुझ गर्दा सर्वस्व हुने गरी अड्डाबाट सजायको आदेश भएको व्यक्ति वा सर्वस्व हुने अपराधको अभियुक्तले दबाए वा गाडेको ठहरे जम्मै र जरिवाना कैदको सजाय पाएको वा सरकारी बिगो तिर्नुपर्ने ठहरेको व्यक्तिले दबाएको वा गाडेको ठहरे सो कार्यान्वित गर्न चाहिनेजतिसम्म श्री ५ को सरकारको हुनेछ । साहूको दामासाही गराउने वा गराएको असामीले दबाए वा गाडेको ठहरे फौसलामा लेखिए जतिसम्म साहूको हुन्छ । माथि लेखिए बाहेक अरु कसैले दबाए वा गाडेको ठहरे धनी पत्ता लागे धनीको र निजको मृत्यु भैसकेको भए निजको अपुताली खानेको हुन्छ । धनी पत्ता नलागेकोमा भने सो धनमाल जसको घर जग्गामा फेला परेकोछ उसैको हुन्छ ।

२ नं. ॥ ॥ घर वा जग्गा सुक्रीविक्री गरिसकेपछि वा अरु कुनै व्यहोराले कानून बमोजिम आऽनो हक छोडी अर्काको हक हुने गरी दिई लिई सकेपछि सो घर वा जग्गामा दवे वा गडेको कुनै धनमाल फेला पत्तो भने सो धनमाल सो घर जग्गा खरीद गरी वा अरु व्यहोराले आऽनो हक गराई लिने व्यक्तिको हुन्छ ।

३ नं. ॥ ॥ कल्याण धन फेला परेकोमा यसै महलको १ र २ नम्बर बमोजिम सो धनमाल श्री ५ को सरकारको वा धनीको हुने भै सो धनमाल फेला पार्ने व्यक्तिले नपाउने भएमा निजलाई सो धनमालको सयकडा दश र श्री ५ को सरकारलाई सयकडा दश धनीले दिनुपर्छ । जसले पाउने हो उसैले फेला पारेकोमा भने सयकडा बीस श्री ५ को सरकारको हुन्छ ।

४ नं. ॥ ॥ श्री ५ को सरकार वादी हुनेमा बाहेक यसै महलको कुरामा छ महीनाभित्रमा नालिस नदिए लाग्न सक्तैन ।

महल ७

गुठीको

१ नं. ॥ ॥ नेपाल सरहदभित्र अस्पताल पाठशाला वा सार्वजनिक हित हुने अरु कुनै काम कुरा राख्न वा बनाउन श्री ५ को सरकारसित जग्गा मागेमा अर्काको हकको सन्धी सर्पन नपर्ने सरकारी जग्गा भए दिन हुन्छ ।

२ नं. ॥ ॥ रीत पुऱ्याई राखेको धर्मशाला धर्म कीर्ति कसैले बिगार्न र केही कसूर गरे पनि हर्न हुँदैन । हकवाला कोही नभए सरकारी गुठीमा दर्ता गरी दिनुपर्छ ।

३ नं. ॥ ॥ कुनै व्यहोरासंग गुठी राखेकोमा देहाय बमोजिम हुन्छ.....

गुठियार समेत राखी आऽनो हक छोडी राखेको गुठी सो गुठी राख्ने वा उनका सन्तान हकदारले गुठीको दानपत्र शिलापत्र समेतका लिखत बमोजिमको काम चलाई शेष जगेडा रहने बाहेकको खान पाउने शेष बाँकीसम्म धितो बन्धक राख्नु हुन्छ । लेखिए बाहेक बेच बिखन दान दातव्य गरी वा जम्मै भोग धितो राखी वा लिखत बमोजिमको काम समेत नगरी धर्म लोप गर्न हुँदैन । सन्तान हकदारले लिखत बमोजिमको काम चलाएन वा खान पाउने शेष भोगधितोदेखि बाहेक बेचबिखन दान दातव्य र अरु जम्मै गुठी बेचबिखन दान दातव्य वा भोगधितो समेत गरी धर्म लोप गर्‍यो भने त्यसले सो गुठीको पालो पाउँदैन । शेष बाँकी बण्डा गरी खान पनि पाउँदैन उ देखि पछिको सो गुठीको हकदारले चलाउन पाउँछ । नजानी लिने साहूको थैली कपाली हुन्छ । जानी जानी लिने साहूको थैली भूस हुन्छ.....१

गुठियार नराखी घर गुठी राख्दा त्यसै सालका दर भाउले सयकडा दशभन्दा बढ्ता खान पाउनेगरी राखेको गुठीमा गुठी राख्ने वा उसको सन्तानले गुठीको दानपत्र शिलापत्र समेतको लिखत बमोजिमको काम चलाई आफूले खान पाउने शेष बाँकीसम्म धितो बन्धक राख्नु हुन्छ । खान पाउने शेष बाँकी पनि बेचबिखन दान दातव्य र लेखिए बाहेक अरु गुठीको घर जग्गा धितो बन्धक र बेचबिखन दान दातव्य समेत केही गरी दिन र गुठीको दानपत्र शिलापत्र समेतको लिखत बमोजिमको काम नचलाई धर्मलोप गर्न हुँदैन । धर्मलोप गर्नेले त्यस गुठीको पालो पाउँदैन । उ देखि पछिका हकदारले चलाउन पाउँछ । खान पाउने भएको शेष बाँकी भने धर्मलोप गर्नेले पनि ऐन बमोजिम बण्डा गरी खान पाउँछ । साहूको हकमा माथि १ दफामा लेखिए बमोजिम हुन्छ.....२

माथि १।२ दफामा लेखिए बमोजिम राखेको गुठीमा गुठी राख्ने वा उनका सन्तान हकदारले आफूले खान पाउनेसम्मको शेष बन्धक राखेमा र लिनेले लिएमा समेत गुठीको जग्गामा दैवी परी बाली नआउँदा सो गुठीको चलाउनु पर्ने काम चलाउन र भत्के विप्रेको बनाउनलाई समेत जगेडा राख्ने गरी त्यसैबाट गर्ने र जगेडा नराखी शेष बाँकी खानेमा समेत घरघरानाबाट खर्च गरी समेत चलाउनु पर्ने काम चलाउने र बनाउनु पर्ने बनाउने समेत गुठीको दानपत्र शिलापत्र पन्जिल समेतका लिखत बमोजिम चलाउनु बनाउनु पर्छ । चलाउनु बनाउनु पर्ने काममा गुठीको जग्गामा दैवी परी बाली नआउने भएमा र जगेडा राख्ने नभएको गुठीमा शेष बन्धक राख्नेले घर घरानाबाट खर्च गरी जो चलाउनु बनाउनु पर्ने चलाउनु बनाउनु र बन्धक लिने साहूले पनि गर्न लाउनु पर्छ । उसले चलाएन बनाएन भने मुर्दा गुठी बाहेक अरु गुठीमा बन्धक लिने साहूले आफैले खर्च गरी आफूले गर्न चलाउन हुने जतिमा आफैले र आफूले चलाउन गर्न नहुनेमा दाता वा अरु हकदार माफतबाट समेत गरी चलाउनु बनाउनु पर्छ । लेखिए बमोजिम बन्धक राख्ने दाता वा साहूले समेत चलाएन चलाउन लाएन बनाएन बनाउन लाएन भने सो कसूरबाट पनि धर्मलोप गरेको ठहर्छ । अडकाउ भएको काम माथि १।२ दफामा लेखिए बमोजिमको हकदारले बन्धक लिने साहू बसे उसलाई र उ नबसे अरु चार जना भलादमी राखी चलाउनु बनाउनु गरी सो चलाए बनाएको खर्चमा साहूको वा भलादमीको सहिछाप गराई लिनुपर्छ यति रीत पुऱ्याई गरेको सो खर्च सोही बन्धकी राखेको शेष आयस्ताबाट उपर गरी लिन पाउँछ । सो खर्च उपर भर्ना नहुन्जेल बन्धक लिने साहूले शेष आयस्ता खान पाउँदैन । खर्च उपर गरी लिइसके पछि मात्र लिखत बमोजिम त्यो साहूले शेष आयस्ता खान पाउँछ । बन्धक राखेको जति पालो पाउने र काम चलाउने हकदारले निखनी लिन पाउँछ३

४ नं. ॥ गुठी राख्दा दान गरी दिई राखेको गुठी रहेछ भने पाउने हकदार ठहर्छ । सो पाउने वा त्यसका सन्तानले धर्मलोप गरेछ भने सो गुठी राख्ने वा उसका सन्तानले धर्मलोप गर्नेलाई खारीज गरी त्यसका हकवालामा आफूले रोजेकालाई पजनी गरी दिन पाउँछ । आफैले खान भने पाउँदैन । गुठियारले दान बकस बेचबिखन केही गरिकन पनि अरुलाई दिन हुँदैन ।

५ नं. ॥ एकभन्दा बढी हकवाला भएमा ती सबैले लिखत भए लिखत बमोजिम लिखत रहेनछ भने प्रत्येकले दुई वर्षको पालो गरी गुठी चलाई खान पाउँछन् । हकवाला बाबु जिउँदै भएको अवस्थामा भने छोरा नातिले दैया गर्न पाउँदैनन् । लिखत नभएकोमा आऽनो हक पुगेपछि सोह्र वर्षभित्र नालिस नदिए दुई वर्षको पालो पाउने कुरामा पछि नालिस लाग्न सक्तैन ।

६ नं. ॥ गुठीको चल सम्पत्ति गुठीको कामका लागि चलन व्यवहार गर्दा मनासिब माफिकको खिए घटेकोमा गुठियारलाई वात लाग्दैन । सो बाहेक गुठियारले नासे मासेकोमा धर्म लोप गरेको ठहर्छ । त्यस्तो गुठियारलाई पजनी गर्न हुन्छ ।

७ नं. ॥ श्री ५ को सरकारसित यसै महलको १ नम्बर बमोजिम जग्गा प्राप्त गरी धर्म कीर्ति बनाई राखेको सो गुठी राख्ने वा निजको सन्तान वा हकवालाले जिर्णोद्वार गर्न नसकी अरु कसैले जिर्णोद्वार गरेमा श्री ५ को सरकारबाट प्राप्त गरेको जग्गा सो जिर्णोद्वार गर्ने व्यक्तिले श्री ५ को सरकारबाट तोकिएको सो गुठीको काम चलाई खान पाउँछ ।

८ नं. ॥ लिखतपत्र केही नभै सोह्र वर्षसम्म अर्काको गुठी भोग गरेको रहेछ भने निज जीवित छउन्जेल निजैले भोग गर्न पाउँछ । निजको शेषपछि सो गुठीमा हक पुग्नेले पाउँछ ।

९ नं. ॥ ऋण वा श्री ५ को सरकारको बाँकी लागेपछि गुठी राखेकोमा सो ऋण वा बाँकी नबुझाई सदर हुँदैन । त्यस्तालाई सजाय भने हुँदैन ।

१० नं. ॥ सरकारी मठ पाएका महन्तहरुसंग कसैले जग्गा जमीन, घर, खेत लिंदा सो मठ पाउने महन्तले मठ नपाउँदै अधि आर्जेको जग्गा जमीन, घर खेत र मठ पाएपछि पनि मठ पाउनेले आऽनै जिउले आर्जेको जति जग्गा जमीन, घर, खेत आर्जेको जिउ छउन्जेल निजलेसम्म ऐन बमोजिम बेचबिखन गर्न र लिखत गरी दिन लिन हुन्छ । आर्जन गर्ने महन्तका शेष पछिलाई मठ पाउनुभन्दा अधिको बाँकी रहेको जति र मठ पाएपछि आर्जेको जग्गा, जमीन, घर, खेत समेत हकदारले पाउँदैन मठको हुन्छ । सो बमोजिम मठमा आएको जग्गा जमीन घर खेत पछि कुनै महन्तले ऐन बमोजिम एका मोहीबाट अर्को मोही पजनी गर्न बाहेक अरु केही बेहोरासंग महन्तले दिन र अरुले लिन समेत हुँदैन, लिए दिएको बदर हुन्छ ।

११ नं. ॥ ॥ भेषधारीहरुले गुठी नराखी आऽना नाउँमा दरिएको वा आऽनु हक पुग्ने जग्गाको पोत तिरो तिरी बाँकी रहेको आफूले खान पाउने आयस्ताबाट देव देवताको पूजा आजा धर्म सदावर्त इत्यादि काम चलाउने गरी राखेको वा काम चलाई आएका जग्गा ती गरिसकेपछि तिनका चेलाले लागेको पोत तिरो तिरी बाँकी रहेको आयस्ताबाट साविक बमोजिमको काम चलाई शेष बाँकी रहनेमा सो शेषसम्म खान हुन्छ । त्यस्तो जग्गा बन्धक राख्न वा हक छोडी विक्री दान बकस इत्यादि गरी दिन लिन समेत हुँदैन । मालपोत तिरो बाँकी राखे कानून बमोजिम पजनी हुन्छ ।

१२ नं. ॥ ॥ कुनै मठ स्थानको महन्तको पद रिक्त भएमा शिष्य उपशिष्यले सो महन्त्याई चलाउने लालमोहर भएकोमा सो मठ स्थानको काम राम्रोसंग चलाउन सक्ने नेपाली नागरिक शिष्य उपशिष्यले सो महन्त्याई पाउनेछ ।

१३ नं. ॥ ॥ गुठीमा दाखिल गर्नुपर्ने रकम दबाई छपाई खाएमा सो खानेबाट विगो भराई निजलाई विगो बमोजिम जरिवाना हुन्छ ।

१४ नं. ॥ ॥ आऽनो हक नपुग्ने कुरामा पाउँ भनी उजूर गरी वाली समेत खाएको भए काम चलाई खाएको भए शेष फिर्ता दिलाई त्यसै जग्गाको एक वर्षको धनी बोटीको सयकडा पाँच रुपैयाँ जरिवाना हुन्छ ।

१५ नं. ॥ ॥ त्यसै पत्रेको मात्र रहेछ भने पत्रेका जम्माको धनी बोटीका र अरु मालको दशौँद जरिवाना हुन्छ ।

१६ नं. ॥ ॥ यो महलमा अन्यत्र हद लेखिएको कुरामा र धर्म लोप गरेको वा राख्न नहुने गुठी राखेको बाहेक अरु कुरामा भए गरेका मितिले दुई वर्षभित्र नालिस नदिए लाग्न सक्तैन ।

महल ८

जग्गा आवाद गर्नेको

१ नं. ॥ ॥ आऽनो खर्च वा आँतका बलले जसले कूलो बनाउँछ उसलाई पहिले पानी नभई अरुले पाउँदैन । अधिदेखि भाग बाँडी आएका ठाउँमा भाग बमोजिम पानी नदिई खेत बाँभो गराउन समेत हुँदैन । मुहानका खेतमा पानी पुगेपछि उस मन्तिरकाले लैजान पाउँछ । मुहानका खेतवालाको केही अडकाउ भयो भने उसै मन्तिरकाले पानी लगी रोप्न हुन्छ । पछिबाट मुहानकाले पानी लगी रोप्न हुन्छ । नयाँ कूलो बनाउँदा पुरानो कूलोले पाट्ने खेतमा पानी कम हुँदैन भने माथि नयाँ कूलो बनाउन हुन्छ ।

२ नं. ॥ ॥ कूलो भक्त्यो वा खेतमा खोलो पैहो लाग्यो भने भरसक मोहीहरुले आफै वा दामासाहीले मानिस पठाई बनाई तैयार गर्नु गराउनु पर्छ । मोहीका बल मद्दतले नपुग्ने भयो भने जिमिदार तालुकदारले सबै व्यहोरा खोली खर्चको निकासको निमित्त श्री ५ को सरकारको सम्बन्धित कार्यालयमा जाहेर गरी निकास भए सो बमोजिम बनाउनु पर्छ ।

३ नं. ॥ ॥ जग्गा आवाद गर्नालाई बाँभो वा आवादी जुनसुकै जग्गाबाट जोसुकैले पनि बाँध पै न कूलो बनाई पानी ल्याउनु हुन्छ रोक्न हुँदैन । तिरो पोत नलागेको बाँभो जग्गा बाहेक अरु जग्गाको हकमा जग्गाको धनीलाई बाँध पै न कूलोमा परेको जग्गा जतिको मोल वा जग्गा सट्टा दिनुपर्छ । बाँभो जग्गा आवाद गर्नालाई रैती तर्फबाट खर्च लगाई बनाउँदा बाँध पै न कूलोमा परेको आवादी जग्गाको तिरो पोतभन्दा दोब्बर बढ्ता हाल आवादी हुने पर्ति जग्गाबाट आउने रहेछ भने सो बाँध पै न कूलोमा परेको जति आवादी जग्गाको तिरो पोत मिनाहा दिनुपर्छ ।

४ नं. ॥ ॥ परापूर्वदेखि हिंडी आएको वाटो वा वस्तु भाउ निकासने निकास आऽनो जग्गामा पर्ने भए पनि त्यस्तो जग्गा र वस्तु भाउ खरकाउने चौर, पानी घाट, पोखरीको ढिँक, गौचर, मूलवाटो, सडक, पाटी, पौवा, चिहान र त्यस्तै अरु कुनै सार्वजनिक स्थान र श्री ५ को सरकारबाट कमोट नगर्नु बभ्याउनु भन्ने भएको सरकारी जग्गा कसैले विराउन वा विराउन लाउन हुँदैन ।

५ नं. ॥ ॥ कानून बमोजिम देहायमा लेखिएको कुनै जग्गा आवाद गर्न अनुमति प्राप्त गरेकोमा देहायमा लेखिएको भन्दा घटी माफी लिने गरी आवाद गर्न कबूल गरेकोमा सो कबूल बमोजिम र त्यस्तो कबूल नभएकोमा देहाय बमोजिम हुन्छ अधिको आवादी पछि खस्ती पर्ती रहेको जग्गा आवाद गरेकोमा आवाद गरेकै सालदेखिको तिरो लिनुपर्छ१

कालाबजार, मुद्दती पर्ती, खयर वन, बयर वन, पट बाँभो, बगर समेत आवाद गरेकोमा चार साल माफी दिई पाँचौँ सालदेखि पोत लिनुपर्छ२

आवादी तिरो भरोको पाखोमा कूलो ल्याई खेत विराएमा चार सालसम्म पाखोकै तिरो लिई पाँचौँ सालदेखि खेत सरहको तिरो लिई पाखोको तिरो मिनाहा दिनुपर्छ३

६ नं. ॥ ॥ जग्गा हाल आवादी गर्ने कुराका हकमा जग्गा आवाद गरी सकी दर्ता गराई पाउँ भनी दरखास्त गरेमा त्यस्तो दरखास्त उपर कारवाई गरिने छैन । जग्गा जाँची आवाद गर्न पाउँ भन्ने दरखास्त दिएकोमा जग्गा पहिले नै आवाद गरिसकेकोमा बाहेक कानून बमोजिमको रीत पुन्याई दर्ता गरिदिनु पर्छ । जाँच्दा जग्गा पहिले नै आवाद गरिसकेको देखियो भने देहाय बमोजिम गर्नुपर्छ.....

कसैको हक नलाग्ने कानूनले आवाद गर्न हुने जग्गा रहेछ भने सो आवाद गर्नेले आवाद गरेको सालदेखिको सो जग्गामा लाग्ने तिरो र सो तिरोको विगो बमोजिम जरिवाना निजबाट असूल उपर गरी सो जग्गा लिलाम विक्री गरी आएको रकम श्री ५ को सरकारमा दाखिल गर्नुपर्छ.....१

कसैको हक नलाग्ने कानूनले आवाद गर्न नहुने जग्गा आवाद गरेको रहेछ भने सो आवाद गर्नेले आवाद गरेको सालदेखिको सो जग्गामा लाग्ने तिरोको विगो बमोजिम जरिवाना निजबाट असूल उपर गरी सो जग्गा बभ्याई दिनुपर्छ२

अरुको हकको जग्गा आवाद गरेको रहेछ भने हक बेहकको मुद्दा हेर्ने अड्डाबाट निर्णय गराई आएमा पछि ठहरे बमोजिम हुनेछ भनी दरखास्तवालालाई सुनाई दिनुपर्छ३

७ नं. ॥ ॥ हाल आवाद गर्न पाउँ भनी दरखास्त परेकोमा आवाद गर्न पाउँ भनेको जग्गा कानून बमोजिम आवाद गर्न हुने रहेछ भने सो जग्गाको साँधका जग्गाका धनीहरु वा निजका प्रतिनिधि, सो जग्गाको जिमिदार तालुकदार वा निजका प्रतिनिधि र अरु कम्तीमा चारजना स्थानीय भलादमी समेत राखी सरजमीन बुझी हाल आवादी गर्न हुने ठहरे कानून बमोजिमको रीत पुऱ्याई नम्बरी दर्ता गरी दिनुपर्छ । सो बमोजिमको मानिस नराखी गरे भएको सरजमीन र त्यसबाट भएको हाल आवादी दर्ता सदर हुन सक्तैन ।

८ नं. ॥ ॥ जग्गा नाप्दा सैंतीस फुट लामो सैंतीस फुट चौडा जग्गाको एक मुरी, चार मुरीको एक रोपनी र साढे तेह्र फुट लामो साढे तेह्र फुट चौडा जग्गाको एक धुर, बीस धुरको एक कट्टा र बीस कट्टाको एक बिगाहा कायम गर्नुपर्छ ।

९ नं. ॥ ॥ मुद्दा परी वा अरु केही व्यहोराले जग्गा नापी गर्नु पऱ्यो भने चार किल्ला समेत खोली नापी गर्नुपर्छ ।

१० नं. ॥ ॥ जग्गाको कूत ठेक्नु पर्दा उसै ठाउँमा साँध सधियार र भलादमी राखी अवल, दोयम, सीम, चाहारमा यस किसिमको जग्गा भनी मुचुल्का लिई किसिम छुट्याई आँठा सरह कूत ठेक्नुपर्छ ।

११ नं. ॥ ॥ यसै महलको चार नम्बरमा लेखिए बमोजिमको जग्गा र आफू बसेको घरबारीसंग जोडिएको पर्ती जग्गा बाहेक अरु पर्ती जग्गा सोहानी तिरो भित्रको वा मेरो सन्धी सर्पनको भनी आफूले पनि आवाद नगरी अरुलाई आवाद गर्न पनि नदिई रोक्का गरी राख्न रखाउन समेत हुँदैन ।

१२ नं. ॥ ॥ श्री ५ को सरकारबाट कमोट नगर्नु भनी बभ्याएका जग्गा जानी जानी आवाद गरेमा जग्गा आवाद गरेका सालदेखिको सो जग्गामा लाग्ने तिरो जग्गा आवाद गर्नेबाट असूल गरी जग्गा फेरी बभ्याई दिनुपर्छ । त्यस्तोमा जग्गा आवाद गर्ने गराउनेलाई सो तिरोको बिगोको पाँच गुना जरिवाना समेत हुन्छ । नजानी आवाद गरेकोमा भने आवाद गरेको सालदेखिको तिरोसम्म असूल गरी जग्गा बभ्याई दिनुपर्छ ।

१३ नं. ॥ ॥ बिगो भराउन नपर्ने स्थिति रीतिमा घटी बढी पर्ने कुरा मात्र भएको यो महल बमोजिमको मुद्दामा सजाय गर्नु पर्दा यसै महलका अरु नम्बरमा सजाय तोकिएको कुरामा सोही बमोजिम र नतोकिएकोमा पचास रुपैयाँसम्म जरिवाना हुनेछ ।

*१४ नं. ॥ ॥ आवाद गर्न नहुने जग्गा आवाद वा दर्ता गरे गराएकोमा बाहेक अरु कुरामा थाहा पाएको मितिले छ महीनाभित्र नालिस नदिए लाग्न सक्तैन ।

महल ९

जग्गा पजनीको

१ नं. ॥ ॥ राजगुठी जग्गा र सरकारी लिखत नभएको किपट जग्गा रैकर सरह हुन्छ । सो बाहेक अरु गैह्र जग्गा रैकर ठहर्छ ।

२ नं. ॥ ॥ ऐनले घरसारमा लेनदेन व्यवहार गर्न पाउनेमा सो बमोजिम गर्दा आऽना हक हुन आई दाखिल खारीज गर्नुपर्ने भएको र दर्तावाला मरी हकवालाको नाउँमा सार्नेमा समेत पैतीस दिनभित्र रैतीले तालुकदारकहाँ गै दाखिल खारेज गराई आऽना नाउँमा दर्ता गराउनु पर्छ । सो बमोजिम दाखिल खारेज गराउन आएमा तालुकदारले पनि दाखिल खारीज गरी त्यसको निस्सा रैतीलाई दिनुपर्छ । सो बमोजिम तालुकदारले दाखिल खारीज गरी नदिएमा कलम पिच्छे पाँच रुपैयाँ जरिवाना गरी माल अड्डाले दाखिल खारीज गर्नु गराई दिनुपर्छ ।

३ नं. ॥ ॥ कुनै व्यहोराले जग्गा छोड्न छोडाउन परेमा मधेशको जग्गा फाल्गुण मसान्तदेखि जेष्ठ मसान्तसम्ममा र अन्यत्रको जग्गा पौषदेखि चैत्र मसान्तसम्ममा छोड्न छोडाउन हुन्छ त्यसपछिलाई कुराम ठहर्छ ।

४ नं. ॥ ॥ कुनै रैतीले आऽना नामको दर्ता जग्गा कमाई खान सक्तिन भनी यसै महलको ३ नम्बरको यामपछि छोडछु भन्न आएमा सो छोड्ने सालको तिरो बुझाउँछ भने जिमिदार तालुकदारले निजलाई माल अड्डामा लगी सो अड्डा साक्षी राखी तिरो बुझी राजीनामा गराई लिनुपर्छ । त्यसरी राजीनामा गर्नेले सो गाउँ मौजाको केही जग्गा बाँकी राखी केही जग्गा मात्र छोड्न पाउँदैन ।

५ नं. ॥ ॥ जग्गा पजनी गर्नुपर्ने भएमा त्यस जग्गामा पक्की घर बनाई बसेको भए घर उठाउन हुँदैन । सो घरको र घर बनाउँदा मिचिए जति जग्गाको दामासाहीले तिर्नुपर्ने तिरो तिरी खान पाउँछ । तिरो अड्क्यो भने सो घर लिलाम गरी चाहिने भर्ना लिई बढ्ता त्यही घरका धनीलाई दिनुपर्छ । घरका धनी नभए श्री ५ को सरकारमा दाखिल गर्नुपर्छ ।

६ नं. ॥ ॥ अव उप्रान्त जग्गामा लाएको रकम खारीज गरिएकोछ त्यस्तो जग्गामा पोत तिरो लागेको रहेनछ वा आँठाभन्दा कम लागेको रहेछ भने आँठा सरह पोत ठेकी असूल गर्नुपर्छ ।

७ नं. ॥ ॥ किपट जग्गाको पगरी पाएको मानिस मऱ्यो भाग्यो भने त्यो पगरी हकवालालाई र हकवालाले मन्त्रू नगरेमा वा नभएमा कम गर्न सक्ने हेरी अरुलाई बाँधी दिनुपर्छ । पगरी पाउनेको भिन्न भएका भाइले बेग्लै पगरी लिन चाहेमा पाउँछ । त्यसै जग्गामा कुरिया बाँडी आऽना भागमा लागेको दस्तूर तिरे बेग्लै पगरी दिनुपर्छ । किपटिया पगरी फुटेपछि पनि थरी भने फुटुवा गराउन हुँदैन । उसको सोह्र आनाभित्रको जग्गा फुटुवा पगरीलाई पालो पालो गरी बुझाउनु पर्ने दस्तूर बुझाई

खान हुन्छ नयाँ थरी गराई दिन्छौं भनी थैली लिएको रहेछ भने सो तिर्न नसके कपाली सरह हुन्छ । सो पगरी बाँधी दिंदाको दस्तूर असूल गरी लिनुपर्छ ।

८ नं. ॥ जग्गामा खोलो पैहो लागी जाँचले वा सरकारी आदेशले तिरो घटाई बन्दोबस्त गरेकोमा सो जग्गा साबूद नभै अरुले तिरो बढे पनि पाउँदैन । जग्गा साबूद भएपछि पनि साबूद तिरो बुझाएको रहेनछ भने र नयाँले सकार गर्न आयो भने साबूद तिरो बुझाउने गरी नयाँलाई दिनुपर्छ । सो जग्गा साबूद भएको दुई वर्ष छोडी पाँच वर्षसम्मको तिरो र सो तिरो बमोजिमको जरिवाना पुरानियाँलाई लाग्छ ।

९ नं. ॥ बिना कसूर जिम्मावाली तालुकदारी खोस्न हुँदैन । जिम्मावाली तालुकदारी केही परिवन्दले खाली भएको पाउँ भन्ने निवेदन पर्न आएमा र नयाँ बन्दोबस्त गर्नु परेमा दामकाम नबिग्रने धेरै जना रैतीले रोजेकालाई तिनै रोज्ने रैती जमानी लिई अड्डैबाट ऐनको रीत पुऱ्याई बहाली समेत जो गरिदिनु पर्ने गरी दिनुपर्छ । दर्तावाला तालुकदार जिम्मावाल मरी भागी खाली भएकोमा उसका हकवालालाई दिंदा र बाँकीमा पजनी भएकोमा बाँकी तिरी सकार गर्नेलाई बहाली दिंदा समेत रैती रोजाउनु पर्दैन । दामकाम नबिग्रने गरी दिनुपर्छ । त्यसरी दिंदा तिरो बाँकीमा कैद परेकोलाई भने दिन हुँदैन ।

१० नं. ॥ धेरै ठाउँको जिम्मावाला तालुकदार भइरहेका मानिसले सो जाने केही कसूर गरेकाबाट एक ठाउँको जिम्मावाली तालुकदारी भिकिने भयो भने त्यसका नाउँमा दरिएको अरु ठाउँको समेत जम्मै जिम्मावाली तालुकदारी भिकी ऐन बमोजिम गर्नुपर्छ । जग्गा तिरो दबाएको कसूरमा सजाय मात्र हुने तालुकदारी जिम्मावाली नजाने व्यवस्था भएको ठाउँलाई बाहेक अरुको हकमा एक अड्डाबाट कसूरदार ठहरी फैसला भएपछि त्यसमा रिहाई नभएसम्म त्यस्ता तालुकदार जिम्मावाललाई दामकाम गरिरहन दिन हुँदैन ।

११ नं. ॥ जग्गाको दामकाम गर्ने जिम्मावाल तालुकदार मोही नाइके इत्यादिहरुले आफूले गरेको दामकाम गर्न सकिदैन भनी दशैका टीकादेखि श्री पन्चमीसम्ममा राजीनामा गरी छाड्छु भने छाड्न पाउँछ । अड्डाबाट पनि राजीनामा गराई उसका ठाउँमा काम हर्जा हुन नपाउने गरी कानूनको रीत पुऱ्याई अर्को बन्दोबस्त गर्नुपर्छ । एकै मानिसले धेरै ठाउँको जिम्मावाली तालुकी मोही नाइके इत्यादि लिएकोमा कुनै थामी कुनै राजीनामा गरी छाड्न भने पाउँदैन । राजीनामा गरी छोड्नेसंग श्री ५ को सरकारको लिनुपर्ने बाँकी भए कानून बमोजिम असूल गरी लिनुपर्छ ।

१२ नं. ॥ जाँचबाट एकाका नाउँमा दरिएका घरवारीमा पछि तिनका भाइ छोरा भिन्न भई उसै जग्गामा अरु घर बनाई वसे भने अर्को जाँच नभई धुरी पिच्छे सेर्मा लिन हुँदैन एक सेर्मा मात्र लिनु पर्छ । साउने फागु भने जति धुरी छ उति घरले तिर्न पर्छ ।

१३ नं. ॥ खोस्न नहुने खोसी दिनेलाई र एकाले पाउने अर्कालाई दिनेलाई घरवारी वा तालुकदारी भए बीस रुपैयाँ, खेत भए एक सालका तिरो बमोजिम र हटक मात्र गर्नेलाई अढाई रुपैयाँ जरिवाना हुन्छ । हटक गर्दा बाँफो रहन गयो वा दामकाम बिग्रन गयो भने विगो भराउनु पर्नेमा विगो भराई सो विगोको सयकडा दश जरिवाना गर्नुपर्छ ।

१४ नं. ॥ आफूले नपाउने जग्गा वा तालुकी पाउनु पर्छ भन्नेलाई तालुकी पत्रेकोमा दश रुपैयाँ र जग्गा पत्रेकोमा पत्रेका जग्गाको मोल विगोको सयकडा अढाई रुपैयाँ जरिवाना हुन्छ ।

१५ नं. ॥ जसलाई दिनुपर्ने हो उसलाई नदिई जर्वजस्ती गर्नेलाई घरवारी भए दश रुपैयाँ र जग्गा भए मोल विगोको सयकडा पाँच जरिवाना हुन्छ ।

१६ नं. ॥ जिम्मावारी तालुकदारी बेचबिखन धितो बन्धक समेत गरी लिनु दिनु गरेको सदर हुँदैन । उसै गाउँका रैतीले रोजेकालाई दिनुपर्छ ।

१७ नं. ॥ तालुकदारले खापी खाएका बाहेक एकको हकको जग्गा अर्कोले दर्ता गराएकोमा थाहा पाएको मितिले छ, महीनाभित्र र अरु कुरामा भए गरेको मितिले दुई वर्षभित्र नातिस नदिए लाग्न सक्तैन ।

महल १०

जग्गा मिचनेको

१ नं. ॥ एकाको हकको जग्गा अर्काले चापी मिची घूसी खान र सरकारी जग्गा तिरो नगरी कुनै तवरले दवाई आफूले खान र अर्कालाई खुवाउन समेत हुँदैन ।

२ नं. ॥ एकै जग्गामा माभ्रमा खोलो पसी वारिपारी जग्गा भयो फेरी खोलाले छोड्यो भने त्यो खोलो हिंडेको बगर जसको जग्गा हो उसैको हुन्छ । खोलोले साँधको जग्गामा जतातिर बगर पाऱ्यो उतैतिरकाले आवाद गरी तिरोभरो गरी खान पाउँछ । वारीको बगर पारी तिरकाले पारीको बगर वारी तिरकाले आवाद गर्न पाउँदैन । बगर परे तिरकाले आवाद नगरे अरुले आवाद गरी तिरोभरो गरी खान हुन्छ ।

३ नं. ॥ देहायको अवस्थामा जग्गा दपोट ठहर्छ

रैकर वा अरु सरकारी वा सर्वजनिक जग्गालाई राजगुठी वा अरु जग्गा वा साविकदेखिको मिन्है घडेरी भनी दवाई वा ती जग्गाबाट रैकर वा अरु सरकारी वा सार्वजनिक जग्गालाई चापी घूसी खाएको१

साविकदेखिको मिन्है घडेरी बाहेक कुनै सरकारी वा सार्वजनिक जग्गा दर्ता नगराई खाएको२

एउटा जग्गाको दर्ताको नाताले बेदर्ताको साँधको वा बेगल रहेको जग्गा खाएको.....३

४ नं. ॥ सरकारी जग्गा कृनै व्यहोराले तिरो नतिरी दवाई खाने खुवाउनेलाई तिरो नतिरी दवाई खाए पनि सो वापत यसो गर्नु भन्ने थितिको सरकारी लिखत भइरहेको ठाउँमा सोही बमोजिम हुन्छ । सो नभएको ठाउँमा देहायमा लेखिए बमोजिम हुन्छ

तालुकदार आफैले जानी जानी दवाई घुसाई खाए खुवाएको ऐन बमोजिमको तिरोको विगो लिई त्यसै विगो बमोजिम जरिवाना समेत गरी तालुकदारीबाट बर्खास्त गरिदिनु पर्छ । विगो तालुकदारले नखाएको रैतीले खाएको भए खाने रैतीबाट विगो बुझी लिनुपर्छ । रैतीबाट विगो सबै उपर नभए उपर नभएको जति पनि त्यसै जानी दवाई खुवाउने तालुकदारबाटै र रैतीले दवाई खाएको तालुकदारले थाहा नपाएको भए ऐन बमोजिम लाग्ने र तिरो र सो तिरोको विगो बमोजिम जरिवाना समेत सोही दवाई खानेबाट बुझी लिनुपर्छ

रैतीले धुरी खडा गरी तिरो नतिरी दवाई खाएको तालुकदारलाई थाहा नभए तापनि रेखदेखनगरे वापत तालुकदारलाई धुरी पिच्छे एक रुपैयाँ जरिवाना हुन्छ ...२

आउनुो हक नपुग्ने सरकारी जग्गा दुनियाँको किपट जग्गाले चापी घुसाई खानेलाई उसको सो किपट जग्गाबाट सरकारी जग्गा जति घुसाई चापी खाएको ठहरेकोछ उति उसको सोही किपट जग्गाबाट सरकारी चापेका जग्गाको साँध आँठा मिल्ने गरी एक चकला पारी कट्टा गरी सो कट्टा भई आएको किपट जग्गा र चापी घुसाई खाएको सरकारी जग्गा समेत भिक्की ऐन बमोजिम तिरो ठेकी सरकारी जग्गा लगतमा चढाई यसै महलको ६ नम्बरमा लेखिएको रीतसंग खान पाउनेका नाउँमा दर्ता गरिदिनु पर्छ । जग्गा कट्टा गर्दा चापी खाएको जग्गा जति किपटबाट नपुग्ने हुन आएमा नपुग जति जग्गाको ऐन बमोजिम लाग्ने तिरो लिनुपर्छ । जरिवाना लाग्दैन मोहीले चापेको धनीले थाहा नपाएकोमा र गुठी जग्गाबाट सरकारी जग्गा चापी खाएकोमा समेत जग्गा कट्टा हुँदैन । तिरो लिई मोहीले चापेकोमा एक सालका धनी बोटी बमोजिम जरिवाना गरी र गुठी जग्गाले चापेकोमा चाप्नेबाट सो जग्गाको तिरो र तिरोको विगो बमोजिम जरिवाना गरी साँध सच्याई दिनुपर्छ.....३

५ नं. ॥ सरकारी जग्गा दवाई वा चापी खानेलाई खानेको जिउ छुदै नालिस परी चापी वा दवाई खाएको ठहरेमा सो चापी वा दवाई खाएको जग्गाको तिरोको विगो लिनुपर्दा दश वर्षभन्दा बढी सालको खाएको भए पनि दश वर्षको मात्र र घटी भए जति साल दवाई खाएको ठहरेकोछ उति सालको लिनुपर्छ । चापी वा दवाई खाने मरी उसका छोरा नाति हकदारले मुद्दा सकार गरेमा वा दवाई चापी खाने मरी उसका छोरा नाति हकदार वा जग्गा कमाई खाई रहनेका नाउँमा नालिस परी मुद्दा फैसला भएमा समेत दुई वर्षदेखि बढी दवाई चापी खाएको भए पनि दुई वर्षको मात्र विगो लिनुपर्छ ।

६ नं. ॥ सरकारी जग्गा चापी मिची दवाई खाएको ठहरी किपटबाट कट्टा भई र दवाई चापेको ठहरी भिक्किने र तालुकदारी समेत दिनेमा दवाए तापनि जग्गा तालुकदारी नजाने सरकारी लिखत भइरहेको ठाउँमा सो बमोजिम हुन्छ । सो नभएको ठाउँमा देहायमा लेखिए बमोजिम गरी तिरो ठेकी दर्ता गरी दिनुपर्छ

किपटबाट मिति खाएको ठहरेकोमा सो किपटबाट कट्टा भएको र तिरो भरो नगरी दवाई खाएकोबाट दर्ता हुन आएको जग्गामा अरुले कमाई खाएको जग्गा जति सोही कमाई खानेकै नाममा दर्ता गरी तालुकदारीसम्म जाहेरवालालाई दिनुपर्छ । सो बाहेक मिची दवाई जग्गा खाइरहने आफैले कमाई खाएको जति जग्गाको जम्मा मध्ये किपटबाट कट्टी भै आएजति जम्मै र मिचेको सरकारी जग्गामा आधीसमेत सो मिची खानेका नाममा र सो मिची खाएको सरकारी जग्गा मध्येको आधी र अरु तिरो भरो नगरी दवाई खाएकोबाट दर्ता हुन आएकोमा समेत आधा जाहेरवालाका नाउँमा र आधा सो तिरो भरो नगरी खाइरहनेका नाउँमा र तालुकदारले दवाई खाने खुवाउने कसूर गरेकोमा त्यसको तालुकदारी समेत जाहेरवालाकै नाउँमा दर्ता गरी दिनुपर्छ ।

*१

माथि १ दफामा लेखिए बमोजिम जाहेरवालालाई र जग्गा खाइरहनेलाई समेत गरी जग्गा छुट्याई दिंदा सो जग्गा खाइरहनेले घरवारी गरी खाई आएको रहेछ भने उसले पाउने जग्गा जति त्यसैको घर पायक मिल्ने गरी एकै चकला पर्ने गरी र घरवारी गरी बसेको नभए पनि दुवैलाई एक चकला पर्ने गरी चकला मिलाई छुट्याई दिनुपर्छ.....२

८ नं. ॥ पोल उजूर गरी सावित गराई दिने जाहेरवालालाई ऐनले तालुकी पाउनेमा तालुकदारी दिंदा रैती रोजाई धेरै रैतीले रोजे कानून बमोजिम कबुलियत गराई दामकाम नबिग्रने गरी तालुकदारी दिनु पर्छ । रैती रोजाउँदा कसैले पनि रोजेन वा रोज्ने भन्दा नरोज्ने धेरै भयो भने तालुकदारी पाउँदैन । दण्ड सजायको महलको ५० नम्बर बमोजिम हुन्छ ।

९ नं. ॥ कानून बमोजिम रोक्का भएको जग्गा फुकुवा नभै आउनुो हक पुग्ने भए पनि अर्कालाई केही व्यहोराले दिन र लिनेले पनि जानी जानी लिन हुँदैन । दिए लिएको भए बदर हुन्छ ।

१० नं. ॥ सरकारी जग्गा वा तिरो दवाई खायो खुवायो भन्ने समेत नालेस परेमा र दुनियाँ दुनियाँको जग्गामा तेरो मेरो भन्ने नालेस उजूर परी भ्रगडा परेमा समेत सो मामला नछिनी सो भ्रगडा परेको जग्गाको बाली कसैलाई खान दिन भराउन समेत हुँदैन । मुद्दा नछिनुन्ज्याल साल सालको बाली देहायमा लेखिए बमोजिमको हिसाबसंग रोक्का गरी इन्साफ गर्नुपर्छ । मुद्दा छिनिपछि हक पुग्नेलाई फुकुवा र अड्डामा धरौटी रहेको दिनुपर्ने समेत ऐन बमोजिम जो गर्नुपर्ने ठहर्छ सो बमोजिम गरी दिनुपर्छ

माथि लेखिए बमोजिम नालेस उजूर पर्न आएपछि प्रतिवादी पर्ने अवस्थासम्ममा सो जग्गाको बाली पाकी तयार नहुने भएमा प्रतिवादी परेपछि र प्रतिवादी पर्ने अवस्थादेखि अगावै बाली पाकी तयार हुने अवस्था भएमा प्रतिवादी नपर्दैमा भए पनि तुरुन्त सो ठाउँका 'गाउँ विकास समिति वा नगरपालिका, जिमिदार, तालुकदार जो छन् उनका नाउँमा वादी प्रतिवादी दुवै थर

* ;ftf)+ ;+zf]wgâf/f l'lsPsf] .

' cbfntL sf/jfxL ;DaGwL s]xL g]kfn P]g -;+zf]wg_ P]g, @)\$& âf/f ;+zf]lwt .

भए दुबै थरलाई र दुबै थर नभएमा पनि उनका एकाघरका सोह्र वर्ष नाघेका जहान हकदारहरु समेत र उनीहरु पनि कोही नभए नआएमा साँध संधियार भलादमी समेत राखी काटी भाँची चुटी माडी जोख तौल माना पाथि समेत जो गर्नुपर्छ गरी दुबै थर भगडियाले पत्याएकोमा उसैको र त्यस्तो नभएमा आफूले पत्याएको माथवर मानिसको जिम्मा लगाई ऐन बमोजिम रीतपूर्वकको सहिछाप परेको तीन प्रति कागज खडा गरी एक प्रति अड्डामा पठाई दिनु एक प्रति रोक्का राख्नेसंग एक प्रति जिम्मा लिनेसंग राख्नु चैत्र पन्ध्र गते सम्ममा पनि फुकुवाको जनाउ आएन भने बसे दुबै थर भगडिया समेत राखी र नबसेमा अरु भलादमी राखी गाउँ बजारमा चलेको दर भाउले विक्री गरी नगदी पारी सो जग्गामा लागेको तिरो बुझाउनु पर्ने समेत भए सो ठाउँमा बुझाई बाँकी अड्डामा दाखिल गर्न ल्याउनु भनी रोक्का गर्ने पूर्जा पठाउनु पर्छ । सो पूर्जा बुझिलिनेले पनि लेखिए बमोजिम रोक्का गरी अड्डामा बुझाई भरपाई लिनु पर्छ१

माथि १ दफामा लेखिए बमोजिम गरी रोक्का गर्दा रैकर जग्गा वा तिरो दवाई घुसाई खायो खुवायो भन्ने नालिस पर्न आएकोमा तिरो ठेकिएको भए सो तिरो बमोजिम र तिरो ठेकिएकोमा पनि केही कारणले मिनाहा मोजरा हुने भएकोमा र तिरो नठेकिएकोमा समेत उठ्ती उब्जनीको आधा र पाखामा भए सेरमाबाट गाउँ बजारमा चलेका दरले खरीद गर्न पाउने जति बाली र जग्गाको धनी धनीको भगडा परेमा धनी बोटी र मोहीको भगडा परेमा मोही बोटी समेतमा वादी प्रतिवादीमा एक जनाले वा उनाउ वा तालुकदारले समेत जसले कमाएकोछ उसलाई आधार बाली छुट्याई दिई आधा बालीसम्म रोक्का राख्नुपर्छ.....२

मुद्दा परेको जग्गाको नालिस परेका सालको बाली भगडियाले नै लगाएकोमा यसले बाली लगाएको हो भनी छुट्टिन नसकी बाली लगाएकै कुरामा दुई थर भगडियाको कुरा नमिली बाभिन आयो भने सो सालको जम्मे बाली रोक्का गरी फैसला हुँदा जसले बाली लगाएको ठहर्छ उसैलाई आधा बाली दिलाई दी बाँकी आधा जित्नेलाई फुकुवा गर्नु वा भराउनु पर्छ३

माथि लेखिए बमोजिम मुद्दा परेमा सो जग्गा कमाउनलाई वादी प्रतिवादीमा जसले कमाउन रोच्च उसैलाई र दुबैले रोजेमा मुद्दा परेको साल जसले कमाएकोछ उसैलाई र दुबैले कबूल नगरेकोमा उनाउ मानिसलाई भए पनि सो ठाउँका रोक्का जिम्मा लिनेले बन्दोबस्त गरी मुद्दा फैसला नभएसम्म जग्गा कमाउन लाउनु पर्छ । सो बमोजिम नगरी जग्गा बाँभो रह्यो भने त्यसै रोक्का जिम्मा लिनेले तिर्नुपर्छ४

माथि दफामा लेखिए बमोजिम रोक्का भएको जग्गाको मुद्दा आखिरी टुङ्गो लागि फैसला भएपछि रोक्का गर्ने अड्डाले हक पुग्नेलाई सरकारी असूल गर्नुपर्ने भए असूल गरी बाँकी सो रोक्का बाली बुझाई दिन र दिन लाउनु पर्छ.....५

रोक्का गर्नु पर्नेमा मुद्दा परेका अड्डाबाट माथि लेखिए बमोजिम रोक्काको पूर्जा गरी पठाए पछि सो पूर्जा बुझिलिने समेतले रोक्का नगर्दा हक नपुग्नेले बाली खाएकोमा हक पुग्नेले सो बाली खानेबाट ऐन बमोजिम गरी लिंदा उपर भएन भने सो उपर नभएको जति रोक्का जिम्मा लिनेले तिर्नुपर्छ.....६

अड्डाबाट रोक्का गर्ने पूर्जा पनि गरी दिएको र सो पूर्जा बुझिलिनेले पनि रोक्का गरी जिम्मा पनि लगाएको जिम्मावारी लिनेले मात्र मासी खाएकोमा दुबै थर भगडियाले पत्याएको मानिसको जिम्मा लगाएको त्यसैले मासी खाएको रहेछ भने त्यसैबाट ऐन बमोजिम गरी बिगो भराई बिगोको सयकडा वीसका दरले जरिवाना समेत गर्नुपर्छ । त्यस्तामा उपर नभएकोमा जिम्मा लाउनेसंग दावा गरी लिन पाउँदैन । दुबै थरले नरोजेको मानिस जिम्मा लगाएको र त्यसैले मासी खाएकोमा सो मासी खानेबाट ऐन बमोजिम ^१भरी भराउ गरी लिनुपर्छ । सो बमोजिम भरिभराउ गराउँदा पुगेन भने र निजलाई जिम्मा लगाउँदा सो जिम्मा लगाउनेले बदनियतकासाथ जिम्मा लगाएको ठहर्यो भने सो नपुग जति सो जिम्मा लगाउनेबाट असूल उपर गरी लिनुपर्छ७

यो नम्बर बमोजिम रोक्का जिम्मा रहेकोमा रोक्का जिम्मा लिनेले दाखिल गरेको आयस्ता उठ्तीको सयकडा पाँचका दरले निजले पारिश्रमिकको रुपमा खान पाउँछ । सो कटाई बाँकी दाखिल गर्नुपर्छ८

११ नं. ॥ जग्गामा मुद्दा परी रोक्का भएको बाली हक पुग्नेलाई फुकुवा गरी दिंदा वा नगद पारी अड्डैमा रहेको दिंदा समेत दशौद लाग्दैन ।

१२ नं. ॥ एकाले खनजोत गरेको जग्गामा होस् बीज लगाई सकेकोमा होस् अर्काको बीज उल्टाई खनजोत गर्न पनि हुँदैन । बीज मिसामिस गर्न पनि हुँदैन । अर्काले लाएको बाली लुटी जबरजस्ती गरी लिन पनि हुँदैन । नालिस गरी हक र बेहक छुट्याई मात्र लिन हुन्छ ।

१३ नं. ॥ जग्गाको बाली भराउनु पर्दा स्थानीय भलादमी र संधियार बुझी मुचुल्का लिई त्यस जग्गाको उब्जनी बाँधी बाली भराउनु पर्छ ।

१४ नं. ॥ आऒनो हक नपुग्ने जग्गालाई मेरो भनी पक्रनेलाई वा अर्काको जग्गालाई जबरजस्ती गरी कब्जा गर्नेलाई जग्गाको मोल बिगोको सयकडा अढाई रुपैयाँको दरले जरिवाना गर्नुपर्छ ।

१५ नं. ॥ आऒनो हक नपुग्ने जग्गामा केही कुरा गरी बाली बिगारिदिन हुँदैन ।

१६ नं. ॥ बालीमा दैवी परेमा सो जग्गाको तिरो बुझाउनु पर्ने ठाउँमा कानूनका म्यादभिन्न दरखास्त उजूर गरी जाँच गराउनु पर्छ । सो बमोजिम नगरी बाली काटेको भए दैवी पत्थो भनी कृत तिरो मिनाहा पाउन सक्दैन ।

१७ नं. ॥ जग्गामा दैवी परी कृत तिरो साबूद नउठ्ने भयो भन्न आयो भने बिग्रीएका जग्गाको साबूद कृत तिरो बुझाउनै पर्छ भन्न हुँदैन । मिनाहा दिई वा अधिया गरी लिनुपर्छ ।

*१८ नं. ॥ ॥ रोक्का भएको जग्गा लिए दिएको र जग्गा दपोट वा तिरो दपोट गरेको कुरामा बाहेक अरु जग्गाको कुरामा थाहा पाएको मितिले छ, महीनाभित्र कृत वालीको कुरामा तीन वर्षभित्र र जग्गाको भुगडा परेको वालीको हकमा जग्गाको हक छुट्टिई अन्तिम किनारा भएको मितिले एक वर्षभित्र नालेश नदिए लाग्न सक्तैन ।

महल १३

अंश बण्डाको

*१ नं. ॥ ॥ यो नम्बर प्रारम्भ भएपछि अंशबण्डा गर्दा यस महलका अन्य नम्बरहरुको अधीनमा रही बाबु, आमा, लोग्ने, स्वास्नी, छोरा, छोरीहरुको जीयजियैको अंश गर्नु पर्छ ।

२ नं. ॥ ॥ यस महलमा अन्यथा लेखिएमा बाहेक यसै महलको १ नम्बर बमोजिम अंशबण्डा गर्दा अंश पाउने सबैको बराबर अंश गर्नुपर्छ ।

*३ नं. ॥ ॥ संग बसेका दाजुभाइका छोराछोरीहरुमा आऽनो आऽनो बाबुको मात्र अंश हुन्छ ।

४ नं. ॥ ॥ कसैका सौता सौता स्वास्नीमात्र रहेछन् भने सबै सौताले आऽना लोग्नेका अंशमा ऐन बमोजिम बाँडी खान पाउँछन् ।

*५ नं. ॥ ॥ अंश नहुँदै लोग्ने वा बाबु मरेमा निजले पाउने अंश स्वास्नी वा छोराछोरीले पाउँछन् ।

७ नं. ॥ ॥ कुनै खास लोग्ने नतुल्याई बसेकी स्वास्नीबाट जन्मेका सन्तानले बाबुको ठेगान नलागेमा आमाको सम्पत्ति मात्र अंश पाउँछन् ।

८ नं. ॥ ॥ प्रकाश नगरी बाहिर राखेका स्वास्नीले वा उसवाट जन्मेका *छोराछोरीले लोग्ने वा बाबु मरेपछि अंशमा दवा गर्न पाउँदैन ।

९ नं. ॥ ॥ मुडिई विजयाहोम गर्नेले अंशमा दावा गर्न पाउँदैन ।

*१० नं. ॥ ॥ बाबु आमाको जीउ छुउञ्जेल अंश दिन छोराछोरीले बाबु आमालाई वाध्य गराउन सक्ने छैनन् । म अहिले छुट्टिन भन्ने छोराछोरीलाई बाबुआमाले कर लगाई छुट्टयाउन पनि हुँदैन । स्वास्नीले पनि लोग्नेको जीउ छुउञ्जेल लोग्नेको मन्जुरी विना अंश लिई छुट्टिन पाउँदैन । लोग्ने वा बाबु आमाले स्वास्नी वा छोराछोरीलाई इज्जत आमद अनुसार खान, लाउन र आवश्यकतानुसार उचित शिक्षा दिक्षा र स्वास्थ्य उपचारको व्यवस्था गर्नु पर्छ । सो नगरे अंश दिनु पर्छ लोग्ने स्वास्नीको ४ नम्बरमा लेखिएको कुरामा भने सोही बमोजिम हुन्छ ।

*१०ख. नं. ॥ ॥ ऐन बमोजिम बाबु आमा *छोराछोरीहरुको अंशबण्डा गर्दा बाबु आमा कुनै छोरा वा छोरीसंग बस्न चाहेमा सो कुरा बण्डापत्रमा नै खुलाउनु पर्छ र त्यस्तो छोरा वा छोरीले बाबु आमालाई संग राखी हेरचाह गर्नुपर्छ । बूढ बाबु आमाको आऽनो आयस्ताले नै खान लाउन नपुगे वा हेरचाह गर्न संग बसेका छोरा वा छोरी वा छोराको छोरा कोही नभए भिन्न बसेका छोरा वा छोरीले पनि आऽनो इज्जत आमद अनुसार खान लाउन दिई हेरचाह गरी राख्नु पर्छ ।

*१०ग. नं. ॥ ॥ फैसला बमोजिम अंश, रकम वा खर्च पाउने भएकी स्वास्नी मानिसले अंश, रकम वा खर्च नपाएमा सो व्यहोरा खुलाई मुद्दा छिन्ने अड्डामा दरखास्त दिएमा पक्षहरु उही रहेछन् भने अड्डाले अंश, रकम वा खर्च नदिनेलाई पाँच हजार रुपैयाँसम्म जरिवाना वा एक महिनासम्म कैद वा दुवै सजाय गरी फैसला बमोजिम यथाशक्य छिटो अंश, रकम वा खर्च दिलाई दिनु पर्छ ।

११ नं. ॥ ॥ अंश लिई बेग्लै भएपछि आऽनो र कोही स्वास्नी छोरा *छोरीको अंश समेत मिसाई संग राखेको रहेछ भने पछि अरु स्वास्नी ल्यायो वा छोरा *छोरी जन्मे भने संग बसेकाहरुको अंश जिउनी जम्मा गरी संग बसेका र पछि ल्याए जन्मेका स्वास्नी छोरा *छोरीलाई ऐन बमोजिम अंश गरी दिनुपर्छ । आऽनो अंश लिई बेग्लै भएपछि अर्को स्वास्नी ल्यायो वा छोरा *छोरी जन्मे भने पछि ल्याए जन्मेकोले लोग्ने वा बाबुको अंश जिउनी सबै खान पाउँछन् । पछि ल्याए जन्मेकाले अघि अंश लिई पर सरेकोसंग अंशमा दैया गर्न पाउँदैन ।

*१२ नं. ॥ ॥ विधवा स्वास्नी मानिसले चाहेमा आऽनो अंश लिई भिन्न हुन पाउँछे । सन्तान नभएका विधवा वा विधुरले अर्को विवाह गरेमा निजले आऽनो अंश आफूखुस गर्न पाउँछन् । सन्तान भएका विधवा वा विधुरले अर्को विवाह गरेमा सन्तान नाबालक भएसम्म त्यस्ता सन्तानको पालनपोषण र शिक्षादिक्षाको व्यवस्था सोही सम्पत्तिबाट गर्नु पर्छ । सो काममा बाहेक त्यस्तो सम्पत्ति बण्डा र बेचबिखन गर्न पाँदैनन् । सन्तान साबालक भएपछि आऽनो अंशभाग आफूखुस गर्न पाउँछन् । त्यस्ती विधवाले अर्को विवाह गरी कुनै सन्तान नभएमा निजको शेषपछि निजले पाएको त्यस्तो सम्पत्ति अधिल्लो लोग्नेपट्टिका कुनै सन्तान भए त्यस्ता सन्तानले र त्यस्ता सन्तान नभए अधिल्लो लोग्नेपट्टिको हकवालाले पाउँछ ।

१३ नं. ॥ ॥ हकवालाले ऐन बमोजिम रीतसंग राखेकी अंश नलिएकी विधवा स्वास्नीमानिस आऽना घर नबसी अन्यत्रै गै बस्दा यस्ती विधवाले लाएको ऋण अपुताली खानेले तिरिदिनु पर्दैन ।

* ;ftf} ;+zf]wgâf/f ;+zf]lwt .

* P3f/f}+ ;+zf]wgâf/f ;+zf]lwt .

∞ 5}+7f}+ ;+zf]wgâf/f yk .

∞ klxnf] ;+zf]wgâf/f yk .

१४ नं. ॥ ॥ बाबु लोगनेका शेषपछि अंश गर्दा उसको काजक्रिया गरी बाँकी रहेको संग बसेका समेत सबै [♥]छोराछोरी स्वास्नीसितका बाबु बाजे लोगनेका आर्जनको ऋण धनमा सबै स्वास्नी [♥]छोराछोरीहरुलाई ऐन बमोजिम बाँडिदिनु पर्छ । बाबुका शेषपछि पनि कोही [♥]छोराछोरी आमासित संग बसेका रहेछन् वा कोही पनि संग बसेका रहेनछन् आ[○]नो चित्त बुझी अंश नखोजी बेग्ला बेग्लै बसेका रहेछन् र आमा मरेपछि अंश गर्न पत्न्यो भने पनि आमाको काज क्रिया गरी बाँकी रहेको सबैसितका बाबु बाजेका आर्जनका ऋण धनमा ऐन बमोजिम सबै [♥]छोराछोरीलाई बाँडिदिनु पर्छ । मानो छुट्टेपछिको ऋण धनमा ऐन बमोजिम गर्नु पर्छ ।

१५ नं. ॥ ॥ अंश बण्डामा घटी बढी गरी लिनु दिनुलाई जिउनी भन्दछन् । जिउनी दिंदा उसले पाउने अंशभन्दा सयकडा पाँचसम्म बढ्ता दिएको सदर हुन्छ । जिउनी लिई दिइसकेपछि अंशै गरीपाउँ भनी यसै महलका ३२ नम्बरका म्यादभित्र उजुर गरे सो जिउनी समेत मिसाई ऐन बमोजिम अंश गरी दिनुपर्छ ।

१६ नं. ॥ ॥ यस महलको अन्य नम्बरहरुमा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि अंश लिइसकेकी छोरीको विवाह भएमा निजले खाईलाई बाँकी रहेको सम्पत्ति निजका माइतीपट्टिका हकवालाको हुन्छ ।

१७ नं. ॥ ॥ विवाह नभएका छोरा छोरीको विवाह खर्च पर सार्दा विवाह नभएका छोराछोरी धेरै भएपनि थोरै भए पनि जम्मा धन सम्पत्ति दुई हजारदेखि बढ्ता ठहरे सयकडा पाँच, दुई हजारदेखि मुनि एक हजारसम्म धन सम्पत्ति ठहरे सयकडा दश, एक हजारदेखि घटी धन सम्पत्ति ठहरे सयकडा बीसका दरले विवाह खर्च पर सारी जस्तो हिसाबको अंश पाउँछ, सोही हिसाबसित दामासाही गरी विवाह खर्च पनि बाँडिदिनु पर्छ, लेखिए बमोजिम बण्डा गर्दा विवाह खर्च पाउने एक जवान मात्र र अंश पाउने अंशियार धेरै जवान भई अंशियारले पाउने अंश भन्दा विवाह खर्च धेरै पाउने भएमा अंशियार एक जनाले पाउने अंशको चार खण्डको तिन खण्ड सम्म विवाह खर्च पाउँछ, बढी पाउँदैन भाइ भाइको अंश गर्दामा भए भाइ भाइको छोरा छोरीहरुलाई विवाह खर्च पर सार्नु पर्दैन ।

१८ नं. ॥ ॥ मानो नछुट्टिई संग बसेका अंशियार छुन् भने जुनसुकै अंशियारले सगोलको सम्पत्तिबाट वा सगोलको खेती, उद्योग, व्यापार व्यवसायबाट बढे बढाएको सगोलको आर्जन र लेनदेन व्यवहारको महलको ८ नम्बर बमोजिम लगाएको ऋण सबै अंशियारलाई भाग लाग्छ । सो बाहेक कुनै अंशियारले आ[○]नो ज्ञान वा शीप वा प्रयासबाट निजी आर्जन गरेको वा कसैबाट निजी तवरले दान वा बकस पाएको वा कसैको अपुताली परेको वा स्त्री अंश धनको महलको ५ नम्बर बमोजिम पाएकोमा त्यस्तो आर्जन वा पाएको सम्पत्ति सो आर्जन गर्न वा पाउने अंशियारको निजी ठहरी आफू खुशी गर्न पाउँछ । बण्डा गर्न कर लाग्दैन । अंश नभए पनि मानो छुट्टिई भिन्न बसेका वा रजिष्ट्रेशन नगरी खती उपति आ[○]नो आ[○]नो गरी आ[○]नो हिस्सासंग मात्र राखी खानु पिउनु गरेकोमा एकै ठाउँमा भएपनि मानो छुट्टिई भिन्न भएको ठहर्छ । त्यस्तो कमाएको धन लाएको ऋण आ[○]नो आ[○]नो हुन्छ ।

१९ नं. ॥ ॥ अंश नलिएका स्वास्नी, छोरा [☺]अविवाहित छोरी वा विधवा बूहारी हुने मानिसको चल अचल सम्पत्तिमा देहायमा लेखिए बमोजिम हुन्छ

पिता पुर्खाका पालाको चल अचल गैह्र सम्पत्तिको हकमा चलमा सबै र अचलमा आधीसम्म व्यवहार चलाउनलाई स्वास्नी, छोरा [☺]अविवाहित छोरी वा विधवा बूहारीको मन्जूरी नभए पनि आफू खुश गर्न पाउँछ । अचलमा आधीभन्दा बढी भने व्यवहार चलाउने परे पनि एक्काईस वर्ष नाघेका स्वास्नी, छोरा [☺]अविवाहित छोरी र विधवा बूहारीहरुको मन्जूरी लिई मात्र खर्च गर्न हुन्छ । मन्जूरी नलिई गरेको सदर हुँदैन

आ[○]ना पालामा आर्जेको चल अचल सबै एक स्वास्नी वा एक स्वास्नीपट्टिका छोरा [☺]अविवाहित छोरी मात्र भएकाले वा अरु छोरा [☺]अविवाहित छोरी स्वास्नी मरी त्यस्तो अवस्था हुन आएकाले पनि आ[○]नो खुश गर्न पाउँछ । एकदेखि बढ्ता स्वास्नी वा एक स्वास्नीदेखि बढ्ता स्वास्नीपट्टिको छोरा [☺]अविवाहित छोरी वा एउटा स्वास्नी र अर्को स्वास्नीपट्टिका छोरा [☺]अविवाहित छोरी भएकाले सो भएका अवस्थामा भने मनपरेका स्वास्नी छोरा [☺]अविवाहिता छोरीलाई दिन बाहेक आ[○]नो खुशी गर्न पाउँछ । मन परेका कोही स्वास्नी छोरा [☺]अविवाहित छोरीलाई मात्र बकस समेत केही व्यहोरा गरिदिन भने हुँदैन । सबै स्वास्नी छोरा [☺]अविवाहित छोरीलाई ऐनले पाउने भाग बमोजिम दिएको भए मात्र सदर हुन्छ

माथि दफा दफामा लेखिए बमोजिम आफू खुशी गर्न पाउनेमा स्वास्नी, छोरा [☺]अविवाहित छोरी र विधवा बूहारीको मन्जूरी नभए पनि र खुश गर्न नपाउनेमा अंश नलिएका एक्काईस वर्ष नाघेका स्वास्नी, छोरा [☺]अविवाहित छोरी र विधवा बूहारीहरुको मन्जूरी भए मात्र पिता पुर्खाका पालाको आर्जनको समेत चल अचल गैह्र सम्पत्ति मन परेका स्वास्नी, छोरा [☺]अविवाहित छोरी वा बूहारीलाई दिन समेत आफू खुशी गरेको सदर हुन्छ

माथि दफा दफामा लेखिए बमोजिम आफू खुशी गर्न नपाउने अवस्थामा पनि आ[○]नो हकको अंश जति भने आफू खुशी गर्न पाउँछ

माथि लेखिए बमोजिम दिन पाउने जति अंश बण्डा नहुँदै कुनै स्वास्नी छोरा [☺]अविवाहित छोरी वा बूहारीलाई लिखत गरिदिएको जति पछि अंश बण्डा गर्दा बण्डा गर्नु पर्दैन । जसले पाएको हो उसले एकलौटी गरी खान पाउँछ । दिन नपाउने दिएको रहेछ भने पछि बण्डा गर्दा सो समेत सबै सम्पत्तिमा मिसाई बण्डा गरिदिनु पर्छ

♥ P3f/f)+ ;+zf]wgâf/f ;+zf]lwt .
 ☺ ;ftf} ;+zf]wgâf/f ;+zf]lwt .
 ☺ P3f/f)+ ;+zf]wgâf/f yk .

२० नं. ॥ अंशको नालिस परी आएकोमा अंश बण्डा गरिदिनुपर्ने देखिन आएपछि मुद्दा फैसला नगर्दै घरको लेनदेन कामकाज गर्ने जानकारसंग यसै महलका २३ नम्बर बमोजिम अंशबण्डा गर्नु पर्ने चल अचल धन र ऋण समेत गैह्र श्री सम्पत्ति यत्तिकै हो, दवाए छपाएको छैन भन्ने धर्म भर्काई फाँट लिई बण्डा गरिदिनु पर्छ । फाँट दिनु पर्नेले फाँट नदि अडियो भने त्यस्तालाई फाँटवारी नदिएसम्म यसै महलका २१ नम्बर बमोजिम छ महीनासम्म थुनी राख्नु पर्छ । फाँट दिएपछि थुनाबाट छाडी कानून बमोजिम बण्डा गरिदिनु पर्छ ।

२१ नं. ॥ अंशबण्डा गर्नालाई ऐनले फाँट दिनुपर्नेले फाँट नदि धिड्याई गरी बस्दा थुनिएकोमा थुनेका मितिले दुई महिनामा फाँट देउ भने र अंश पाउँ भन्नेहरुलाई पनि तिमीहरुले पनि अंश बण्डा गर्नुपर्ने जो छ सो सबै घटी बढी नपारी फाँटवारी कागज लेखी ल्याउ भनी पूर्जा दिई भरपाई लिनुपर्छ । थुनेका मितिले छ महिनाभित्र थुनिएकाले फाँट दिए लिई ऐन बमोजिम बण्डा गरिदिनु पर्छ । छ महिनाभित्र फाँट दिएन भने सोही म्यादभित्र अंश पाउँ भन्नेले दिएको फाँटवारी कागज लिई थुनिएकालाई छाडी अंश पाउँ भन्नेले एकलौटी खानाका लागि नदेखाएको वा नभएको धनमाल लेखिदिएको वा घटी बढी पारी लेखिदिएको छ भने आजका पैतीस दिनभित्र जाहेर गर्नु म्यादभित्र जाहेर नगरे पछि तिम्रो अंशियारले एकलौटी खानेछ तिम्रो उजूर लाग्ने छैन भन्ने सो धिड्याई गर्नेलाई पूर्जा दिई भरपाई लिई सो म्यादभित्र जाहेर गरे ऐन बमोजिम बण्डा गरिदिनु पर्छ । नआए अंश पाउँ भन्नेको हाम्रो सम्पत्ति अंश लाग्ने मैले थाहा पाएको यत्तिकै हो मैले ढाँटी घटी बढी पारी नभएको माल लेखी दिएको ठहरे ऐन बमोजिम सजाय समेत गर्नु भन्ने मुचुल्का लेखाई लिई सो मुचुल्का बमोजिमको चल अचल जो छ सबै ऐन बमोजिम लिई अंश बण्डा गरिदिनु पर्छ । दवाएकोमा नदवाउनेले ऐन बमोजिम खान पाउँछ । त्यस्तो धिड्याई गर्ने चाहिँको उजूर लाग्दैन ।

२२ नं. ॥ अंश मुद्दामा फाँट दिनुपर्ने भगडिया हाजिर नभई म्याद तारीख गुजारी बसेकोमा निजलाई तदारुखसाथ पक्राउ गरी फाँट लिनुपर्छ । बाटाका म्याद बाहेक एक महीनासम्म खोजतालास गर्दा पनि पत्ता नलागेमा वा पक्राउ भई ऐनका म्यादसम्म थुन्दा पनि फाँट नदिएमा अंश पाउँ भन्नेबाट फाँट लिई फाँट दिनुपर्ने मानिस हाजिर रहेको भए यसै महलका २१ नम्बर बमोजिम गरी र हाजिर नरहेको भए अंश पाउँ भन्नेले एकलौटी खानाका लागि नदेखाएकोछ भने बाटाका म्याद बाहेक पैतीस दिनभित्र हाजिर भई जाहेर गर्नु म्यादभित्र जाहेर नगरेपछि तिम्रो अंशियारले एकलौटी खानेछ भनी सो फाँटको एकप्रति नक्कल समेत पठाई म्याद टाँसी दिनुपर्छ । सो बमोजिम म्याद टाँसिएकोमा हाजिर भई जाहेर गरेमा र नगरेमा समेत सोही २१ नम्बर बमोजिम बण्डा गरिदिनुपर्छ । अंशको फाँट दिनुपर्नेले फाँट नदिई वा पक्राउ भई नआई अंश पाउनेबाट सो २१ नम्बर बमोजिम फाँट लिनु पर्ने भएमा सो अंशको दावा गर्नेले पनि केही कारणले फाँट दिन सक्तिन भन्यो भने त्यसको सोही व्यहोराको कागज गराई जुन बखत फाँट तयार गरी ल्याउँछ उसै बखत बुझी ऐन बमोजिम बाँकी कारवाही गर्ने भनी फैसला गरिदिनु पर्छ । त्यस्तो फैसला भएकोमा पछि फाँट तयार गरी दरखास्त दिन आयो भने सो दरखास्त बुझी सो मिसिलबाट अधि गरी नसकेको गर्नुपर्ने बाँकी कारवाही जे जति छ ऐन बमोजिम गरी भरी भराई जो गर्नुपर्ने गर्नुपर्छ ।

२३ नं. ॥ बण्डा गर्नुपर्ने जग्गा, घर, धनमाल समेतको फाँटवारी खुलाई दिंदा जग्गाको चौतर्फी किल्ला रोपनी बिगाहा मुरी र तिरो लागेकोमा सो समेत जे जे लागेकोछ सो पनि र सो नलागेकोमा उब्जनी र घरको कवल नाल तला चार किल्ला कच्ची पक्की र अन्दाजी मोल समेत र घरजग्गा बाहेक अरु थान गन्ती नाप तौल मुरी गजका दरले विक्री हुने जिन्सी माल भए रहेको थान गन्ती नाप तौलको तायदात खोलाई त्यसको गाउँ बजारमा चलेको विक्री दरले हुने नगदी अड्डा समेत खुल्ल जानेमा सो पनि खुलाई खुल्ल नसक्ने जतिमा अन्दाजी मोल बिगो खुलाई दिने लिने गर्नुपर्छ । बढी पारी मोल बिगो कसैको भन्ने उजूर परेमा साहू महाजन भलादमी समेत जसबाट मोल तौल गर्नुपर्छ गराई बिगो कायम गर्नुपर्छ ।

२४ नं. ॥ फाँट दिनुपर्नेसंग भएको ढुकुटीको साँचो सो फाँट दिनुपर्ने ठहरेको भगडिया म्याद तारीख गुजारी बसेको वा हाजिरै रहेकोमा पनि फाँट नदिंदा अंश पाउनेबाट फाँट दिने लिने भएमा त्यस्तो ढुकुटी खुलाई तायदाती खडा गराई पाउँ भनी उजूर गन्यो भने अड्डाले सो साँचो लिने भगडिया भए त्यसलाई समेत र सो नभएमा एक थरी मात्र भए पनि भगडिया र 'सम्बन्धित गाउँ विकास समिति वा नगरपालिकाको सदस्य वा प्रतिनिधि र कम्तीमा अरु दुई जना भलादमी समेत राखी ताल्चा खोली भएको तायदाती गरी बण्डा गरिदिनु पर्छ ।

२५ नं. ॥ आऒनो बण्डामा परी बण्डा उठाई लिइसकेपछि पछिबाट बिग्रे नासिएको रहेछ अर्को सद्दा गरिपाउँ भन्ने उजूर लाग्न सक्तैन ।

२६ नं. ॥ अंश मुद्दामा फाँट दिनुपर्नेले फाँट नदिई अरुले दिएका फाँटबाट बण्डा भयो भने सो फाँट नदिनेलाई फाँट नदिए वापत अरु ऐनले हुने सजायमा फाँट नदिएका जम्माको सयकडा पाँच रुपैयाँका दरले थप जरिवाना गर्नुपर्छ ।

२७ नं. ॥ दवाए छपाएको छैन भनी कागज गरिसकेपछि दवाए छपाएको ठहर्न्यो भने त्यो धनमाल दवाउनेले पाउँदैन । नदवाउने अरु अंशियारले ऐन बमोजिम अंश गरी खान पाउँछन् । दवाए वापतको सजाय हुँदैन ।

२८ नं. ॥ अंशबण्डा गर्दा असल कमसल मिलाई दिने लिनेका मन्जुरी भएकोमा मन्जुरी बमोजिम र मन्जुरी नभएकोमा गोला राखी बण्डा गरिदिनु पर्छ ।

२९ नं. ॥ अंशबण्डा भएका मितिले तीन वर्षभित्र आऒना अंश भागमा परेको चल अचल अर्काको हकको ठहरिएको वा सो तीन वर्षभित्र नालिस परेकोबाट अर्काको हकको ठहरिन गएको भए अंश खाने सबैबाट दामासाहीले सद्दा भर्ना लिन पाउँछ ।

३० नं. ॥ अंशवण्डा गर्दा साक्षी राखी कानून बमोजिम वण्डा छुट्याई वण्डापत्रको कागज खडा गरी लिने दिनेको र साक्षीको समेत सहिछाप गरी रजिष्ट्रेशन गर्नु पर्नेमा सो गरी राख्नुपर्छ । सो बमोजिम नभएको वण्डा सदर हुँदैन । तर यो ऐन प्रारम्भ हुँदा सम्ममा वण्डापत्र खडा गरी वा नगरी घरसारमा नरम गरम मिलाई अचल अंशवण्डा गरी छुट्टिई आऽनो आऽनो हिसाब भाग शान्ति बमोजिम लिई पाई दाखिल खारेज समेत गराई सकेको वा वण्डा बमोजिम आऽनो आऽनो भागको अचल छुट्टाछुट्टै भोग विक्री व्यवहार गरेकोमा व्यवहार प्रमाणवाट वण्डा भइसकेको ठहरेमा पछि वण्डापत्र रजिष्ट्रेशन भएको छैन वा वण्डा घटीवढी असल कमसल भयो भन्न पाउँदैन । रजिष्ट्रेशन नभए पनि वण्डा भएको सदर हुन्छ । पाउने अंश भन्दा घटी अंश जिउनी लिएकोमा र अंश छोडपत्र गरेकोमा भने रजिष्ट्रेशन भएको हुनुपर्छ ।

३१ नं. ॥ अंश भाग छुट्याई पाउँ भन्ने नालिस परेकोमा अंश दिनुपर्ने भनी सावित भएको वा प्रमाणवाट पाउने देखिए अंशको फाँट दाखिल भैसकेपछि मेरो अंश हिस्सामा आउने जतिको आयस्ता रोक्का गरी पाउँ भनी वादीले दरखास्त दिए उसले पाउने भाग जतिको आयस्ता [√]जग्गा मिच्नेको महलको १० नम्बर बमोजिमको रीत पुन्याई वण्डा नहुन्ज्यालसम्म रोक्का गरी वण्डा भैसकेपछि फुकुवा गरिदिनु पर्छ ।

३२ नं. ॥ अंशवण्डा गर्दा ऐन बमोजिम गरिदिनु पर्छ । घटी वढी गर्न हुँदैन । अंशमा चित्त नबुझे सोह्र वर्ष नाघेकाले वण्डापत्रको कागज भएका मितिले र सोह्र वर्ष मुनिकाले सोह्र वर्ष नाघेका मितिले तीन महीनाभित्र नालिस नगरे लाग्न सक्नेत । *अंश मूढामा वादीले तारीख गुजारे पनि मूढा डिस्मिस नगरी ठहरे बमोजिम फैसला गर्नुपर्छ ।

३३ नं. ॥ एकाघरसंग छँदा अंश बाँड्नु पर्ने साभ्ना जग्गा जमीन घर खेत गैह्र श्री ५ को सरकार लागेको वा श्री ५ को सरकारवाट कानून बमोजिम रोक्का भएको वा निकाशा नभै रहेको तलब भत्ता समेतको पारिश्रमिक गैह्र भिन्न भएपछि कुनै अंशियारले फिर्ता गरायो वा निकासा गराई ल्यायो भने निकासा गरी ल्याए यति वा यति सम्म दिने लिने भनी लिखत भएकोमा सोही लिखत बमोजिम र लिखत नभएकोमा श्री ५ को सरकारवाट फिर्ता गराउनेले सो फिर्ता भएको मितिदेखि तीन वर्षसम्म अचलको हकमा एकलौटी भोग गरी खाई चौथा सालदेखि सबै अंशियारले बाँडी खान पाउँछन् र चलको हकमा निकासा गराउने अंशियारले दशौँदसम्म बढ्ता लिई अरु सबै अंशियारले बाँडी खान पाउँछन् । श्री ५ को सरकार वाहेक अरुले खाई राखेकोमा कुनै अंशियारले फिर्ता गराई ल्याएको पनि माथि लेखिए बमोजिम हुन्छ ।

३४ नं. ॥ अंश नपाउनेले पाउँ भनी नालिस गरे पत्रेको विगो मिसिलवाट देखिएमा विगोको हिसाबले नपाउने पत्रेमा हुने ऐन बमोजिम र विगो नदेखिएकोमा औकात हेरी दुई सय रुपैयाँसम्म जरिवाना गर्नुपर्छ ।

३५ नं. ॥ अंशवण्डा नै नभएको वा वण्डा हुँदा अंशवण्डा गोश्वाराको लिखत भएको र लिखत नभएपनि हिसाब शान्ति दुबै थरको भोग भएकोमा जहिलेसुकै पनि र लिखत र भोगै नभएकोमा अधि वण्डा भै बाँकी रहेको वा दबाए छुपाएको पाउँ भन्न आएमा भिन्न भिन्न जिउसम्म मात्र नालिस लाग्छ, [∞]अवण्डा गोश्वाराको लिखत भएकोमा आ-आऽनो अंश हक लाग्ने जति अवण्डा आ-आऽनो खुश हुन्छ ।

महल १४

स्त्री अंश धनको

१ नं. ॥ कन्या, सधवा वा विधवा स्वास्नीमानिसले आऽनो आर्जनको चल अचल आऽनो खुश गर्न पाउँछन् ।

२ नं. ॥ भिन्न भएको कन्या, सधवा वा विधवा स्वास्नीमानिसले आऽनो अंशहकको चलमा सबै र अचलमा आधासम्म कसैको मन्जूर नभए पनि आऽनो खुश गर्न पाउँछन् । कन्याले [♥]बाबू आमा भए बाबू आमाको सधवा वा विधवाले उमेर पुगेका [♥]छोरा तथा अविवाहित छोरी भए त्यस्ता छोराछोरीको मन्जुरी लिई अचल पनि सबै आऽनो खुश गर्न पाउँछन् ।

३ नं. ॥ यसै महलको २ नम्बर बमोजिम आऽनो खुश गर्न नपाउने अचल सम्पत्तिवाट त्यस्ता स्वास्नीमानिसले लगाएको कपाली साहूको थैली भरी भराउ हुन सक्नेत ।

४ नं. ॥ स्वास्नीमानिसलाई माइती मावलीपट्टिका नातेदार इष्टमित्रहरुले दिएको चल अचल र त्यसवाट बढे बढाएको सम्पत्ति दाइजो ठहर्छ । लोग्ने वा लोग्नेपट्टिका अंशियारले सबै अंशियारहरुको मन्जुरीको लिखत गरी दिएको र लोग्नेपट्टिका अरु नातेदार वा इष्टमित्रले दिएकोमा चल अचल र त्यसवाट बढे बढाएको सम्पत्ति पेवा ठहर्छ ।

५ नं. ॥ स्वास्नी मानिसले आऽनो दाइजो पेवा आफूखुस गर्न पाउँछन् । ऊ मरेपछि यसले खानु भनी लिखत गरी दिएको रहेछ भने लिखतै बमोजिम हुन्छ । लिखत रहेनछ भने संग बसेका छोराछोरी भए त्यस्ता छोराछोरीले, त्यस्ता छोरोछोरी नभए भिन्न बसेका छोराछोरीले, त्यस्ता छोराछोरी पनि नभए लोग्नेले, लोग्ने पनि नभए विवाह भएकी छोरीले, उ पनि नभए छोराका छोरा वा अविवाहिता छोरीले र निजहरु पनि नभए हकवालाले पाउँछन् ।

- * सातौ संशोधनद्वारा संशोधित ।
- √ पहिलो संशोधनद्वारा संशोधित ।
- + सातौ संशोधनद्वारा थप ।
- ∞ छैठौ संशोधनद्वारा थप ।
- छैठौ संशोधनद्वारा संशोधित ।
- ♥ एघारौ संशोधनद्वारा संशोधित ।

७ नं. ॥ ॥ स्वास्नीमानिसले दाइजो पेवा बाहेक आऽनो हक पुग्ने अरु सम्पत्ति कसैलाई अधिवाट दान बकस विक्री समेत केही व्यहोरासंग दिइन्छ र जसलाई दान बकस विक्री गरिदिएको हो उसै सित विवाह गरिन्छ भने सो दिई लिएको सदर हुँदैन । हक पुग्नेले फिर्ता गरिलिन पाउँछ ।

८ नं. ॥ ॥ यसै महलको ७ नम्बरमा लेखिएको कुरामा अर्को विवाह भएको मितिले र अरुमा भए गरेका मितिले दुई वर्षभित्र नालिस नदिए लाग्न सक्तैन ।

महल १५

धर्म पुत्रको

२ नं. ॥ ॥ छोरा छोरी हुने लोग्ने मानिस र लोग्ने जीवित हुने वा आऽनो वा आऽनो सौता जोकुनै पट्टी भए पनि छोराछोरी हुने स्वास्नी मानिस बाहेक अन्यले लिखत गरी धर्मपुत्र वा धर्मपुत्री राख्न हुन्छ ।

३ नं. ॥ ॥ धर्मपुत्र राख्न पाउनेले सन्तान छोरा नहुँदा ऐन बमोजिम राख्न हुनेलाई रीतपुर्वकको लिखत गरी धर्मपुत्र राखिसकेपछि सन्तान छोरा जन्म्यो भने पनि अधि धर्मपुत्र राखेको बदर हुन सक्तैन । भाइ सरहको अंश पाउँछ ।

१९ख.नं. ॥ ॥ धर्मपुत्र वा धर्मपुत्री हुने र राख्ने उमेर कम्तीमा तीस वर्ष फरक हुनु पर्छ ।

१९ग.नं. ॥ ॥ धर्मपुत्र वा धर्मपुत्रीको हक छोराछोरी सरह हुन्छ । धर्मपुत्र वा धर्मपुत्रीले आफूलाई जन्माउने बाबुपट्टिको अंशमा दावी गर्न पाउँदैनन् ।

१९घ. नं. ॥ ॥ धर्मपुत्री राख्न पाउनेले धर्मपुत्री राखी सकेपछि छोरी जन्म्यो भने पनि अधि राखेको धर्मपुत्री बदर हुन सक्तैन । छोरी सरह नै हुन्छ ।

१० नं. ॥ ॥ बालबालिका फाल्ने पत्ता लाग्यो भने बाबु आमा दुबैका सल्लाहले फालेको भए दुबैको अंश र त्यस बालबालिकाको समेत त्यही पाल्नेलाई दिलाई पाल्न लाउनु पर्छ । एकजनाको मात्र मतलब रहेछ भने जसले फालेकोछ उसैको र बालबालिकाको अंश दिलाई दिनु पर्छ । १०.....।

११ नं. ॥ ॥ ऐनको रीत पुन्याई धर्मपुत्र वा धर्मपुत्री राखिसकेपछि कुनै खास कारण नभई बदर गर्नु हुँदैन । धर्मपुत्र वा धर्मपुत्री बस्नेले धर्मपुत्र वा धर्मपुत्री राख्नेलाई खान लाउन नदिने, घरको सम्पत्तिको हेरचाह नगरी दुरुपयोग गर्ने, शारीरिक वा मानसिक यातना दिने जस्ता कार्य गरेमा धर्मपुत्र वा धर्मपुत्री राख्नेले त्यस्ता धर्मपुत्र वा धर्मपुत्री बदर गर्न पाउँछन् । बदर हुने धर्मपुत्र वा धर्मपुत्रीले जन्माउने बाबुपट्टिको अंश पाउँछन् । लेखिएका कारण नभई धर्मपुत्र वा धर्मपुत्री राख्नेले खान लाउन नदिई घरबाट निकाला गरेमा वा शिक्षा, स्वास्थ्योपचारको व्यवस्था गरेन भने त्यस्तो धर्मपुत्र वा धर्मपुत्रीले धर्मपुत्र वा धर्मपुत्री राख्नेसंग छोराछोरी सरह अंश गरी लिन पाउँछन् ।

१२ नं. ॥ ॥ एउटा मात्र छोरा वा छोरी हुनेले धर्मपुत्र वा धर्मपुत्री दिन हुँदैन । दिएको भए पनि बदर हुन्छ ।

१३ नं. ॥ ॥ ऐनले राख्न नहुने धर्मपुत्र वा धर्मपुत्री राखेको कुरामा थाहा पाएका दुई वर्षभित्र नालिस नदिए लाग्न सक्तैन ।

महल १६

अपुतालीको

१ नं. ॥ ॥ हकवाला भनेको सात पुस्तासम्मको पुरुषतर्फको हांगामा सबैभन्दा नजिकको अशियार हुन्छ । सात पुस्ता नाघेको टाढाको दाजुभाइ हुन्छ । नजिक र टाढाको हकवालामा छुट्याउँदा जो मरी अपुताली परेको हो उसको आऽनै पुरुषतर्फको हांगामा सन्तान भए मर्नेको मूल पुरुषको अरु हांगामाको हकवाला नजिकको ठहर्दैन ।

२ नं. ॥ ॥ यस महलको अन्य नम्बरहरूको अधीनमा रही अपुताली पर्दा मर्नेको लोग्ने, स्वास्नी, छोरा, अविवाहिता छोरी, छोराको छोरा वा निजको अविवाहिता छोरी भएसम्म अरुले अपुताली पाउँदैन । मर्नेको छोरा नभई विधवा बहारी भएमा निजले छोरा सरह अपुताली पाउँछे । त्यस्ता कोही नभएमा विवाहिता छोरी, विवाहिता छोरी पनि नभए निजका छोरा वा अविवाहिता छोरी र निजहरू पनि नभए त्यस्तो अपुताली ऐन बमोजिमको हकवालाले पाउँछन् ।

३ नं. ॥ ॥ भिन्न भै बसेका लोग्ने, स्वास्नी, छोरा, अविवाहिता छोरी, छोराका छोरा वा निजको अविवाहिता छोरीले हेरचाह नगरी विवाहिता छोरी वा छोरी ज्वाइँ वा त्यस्ता छोरी ज्वाइँका छोरा वा अविवाहिता छोरीले स्याहार सम्भार गरी पालेको रहेछ भने त्यसरी पालेको बाबु, आमा, सासु, ससुरा वा बाजे, बज्यैको अपुताली पाल्ने विवाहिता छोरी, छोरी-ज्वाइँ वा नाति नातिनाले पाउँछन् । अरु हकवालाले पाउँदैनन् ।

४ नं. ॥ ॥

१० छैठौँ संशोधनद्वारा थप ।

११ एघारौँ संशोधनद्वारा भिकिएको ।

१२ एघारौँ संशोधनद्वारा संशोधित ।

१३ एघारौँ संशोधनद्वारा खारेज ।

२०६५ नं. ॥ ॥

६ नं. ॥ ॥ एकै स्वास्नीपट्टि वा एक देखि बढी स्वास्नीपट्टिका सन्तान हुने बाबु आमाले आफू र सबै स्वास्नी छोरा अविवाहिता छोरी बुहारीहरुलाई समेत ऐन बमोजिम अंशवण्डा गरी दी लिई कोही स्वास्नी छोरा अविवाहिता छोरी बुहारीसंग आऽनो अंश मिसाई बसेकोमा बाबु आमा मरी अपुताली पत्न्यो भने त्यो अपुतालीसंग बसेका स्वास्नी छोरा अविवाहिता छोरी बुहारीले मात्र पाउँछन् । लिखत भए लिखत बमोजिम हुन्छ ।

७ नं. ॥ ॥ भिन्न भै बसेका लोग्ने, स्वास्नी, छोरा, अविवाहिता छोरी वा छोराका छोरा वा अविवाहिता छोरीले हेरचाह नगरी एकै बाबुवाट जन्मिएका दाजुभाई वा दिदीबहिनीले स्याहार सम्भार गरी पालेका रहेछन् भने त्यसरी पालेका दाजुभाई वा दिदीबहिनीको अपुताली पाल्ने दिदीबहिनी वा दाजुभाइले पाउँछन् । अरु हकवालाले पाउँदैनन् ।

२०६८ नं. ॥ ॥

९ नं. ॥ ॥ एकै स्वास्नीपट्टिका छोरा अविवाहिता छोरी रहेछन् ऐन बमोजिम अंशवण्डा गरी लिई दिई अरु छोरा अविवाहिता छोरी बेलै बसेछन्, एक छोरा अविवाहिता छोरी बुहारीपट्टि आफू बसेको रहेछ र संग बस्ने छोरा अविवाहिता छोरी बुहारीले स्याहार संभार नगर्दा आऽनो जो भएको अंश जिउनी लिई अर्को छोरा अविवाहिता छोरी बुहारीसंग बस्न गएको मत्न्यो भनेपछि संग बस्न गएकाले खान पाउँछन् । अंश जिउनी लिई बस्न गएको रहेनछ, केही कारणले केही दिन बस्न गएकोमा मरेको भए त्यो अपुताली केही दिन बस्न गएको छोरा अविवाहिता छोरी बुहारी हकवालाले पाउँदैनन् ।

१० नं. ॥ ॥ एकै आमापट्टिका छोरा अविवाहिता छोरी मात्र छन् ऐन बमोजिम अंशवण्डा भएपछि बाबु आमा मात्र बग्लै बसेका रहेछन् वा कुनै छोरा अविवाहिता छोरी सित बसेका रहेछन् भने लोग्ने मरेको भए लोग्नेको अंश जिउनी स्वास्नीको हुन्छ । स्वास्नी मरी भने लोग्नेको हुन्छ । अंश लिई छुट्टिएकी स्वास्नी मरी भने छोरा अविवाहिता छोरी भए छोरा अविवाहिता छोरीले र छोरा अविवाहिता छोरी नभए लोग्नेले पाउँछ । यी नभए सौतीनी छोरा अविवाहिता छोरीले पाउँछ ।

११ नं. ॥ ॥ यस महलको अन्य नम्बरहरुमा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि अपुताली पर्दा मर्नेको स्याहार सम्भार नजिकको हकवालाले नगरी अन्य व्यक्तिले गरेको रहेछ भने त्यस्तो व्यक्तिको अपुतालीको चलमा सबै र अचलमा आधासम्म स्याहार सम्भार गर्नेले र बाँकी आधा ऐन बमोजिम हकवालाले पाउँछ ।

१२ नं. ॥ ॥ कुनै भाइ वा अविवाहिता बहिनी अंश ली भिन्न बसेको र कुनै भाइ वा अविवाहिता बहिनीसंग बसेकोमा संग बसेका भाइ वा अविवाहिता बहिनीमा कुनै भाइ वा अविवाहिता बहिनी मरी अपुताली पत्न्यो भने भिन्न भएको भाइ वा अविवाहिता बहिनीले पाउँदैन । विमातृक भए पनि संग बसेकाले मात्र पाउँछ । संग बसे पनि खानु पिउनु आऽना अंशवाट आऽना हिस्सा बमोजिम राखी खाएका रहेछन् भने संग बसेको भएपनि त्यस्तोमा र भिन्न बसेका भाइ वा अविवाहिता बहिनी भाइ वा अविवाहिता बहिनीको अपुतालीमा समेत मर्ने भाइ वा अविवाहिता बहिनीको सहोदर भाइ वा अविवाहिता बहिनीहरुले पाउँछन् । विमातृक पट्टिकाले पाउँदैनन् ।

१२क नं. ॥ ॥ यस महलको अन्यत्र जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि अपुताली पाएकी अविवाहिता छोरीको विवाह भएमा निजले खाईलाई बाँकी रहेको अपुताली सम्पत्ति निजका माइतीपट्टिका हकवालाको हुनेछ ।

२०७३ नं. ॥ ॥

२०७४ नं. ॥ ॥

१५ नं. ॥ ॥ अपुताली खान पाउनेले अपुताली खान्न भने कर लाग्दैन । अपुताली खाए पनि नखाए पनि मर्नेको सदगत भने गर्नु गराउनु पर्छ ।

१६ नं. ॥ ॥ हकवालाले अपुताली नखाएमा मर्नेको सदगत गरी बाँकी रहको सम्पत्ति साहु भए साहुले दामासाहीले पाउँछन् । साहु नै नभए सबै र साहु तिरी बढ्ता भए सो बढ्ता भए जति सम्पत्ति श्री ५ को सरकारको हुन्छ ।

१७ नं. ॥ ॥ कुनै गृहस्थी नेपाल सरहदभित्र मत्न्यो र सो ठाउँमा निजको हकदार कोही रहेनछ र सम्पत्ति रहेछ भने सो ठाउँको जिमिदार तालुकदार र निजहरु नभए निजहरुको दाम काम गर्ने व्यक्तिले सो कुराको सूचना 'सम्बन्धित गाउँ विकास समिति वा नगरपालिकालाई दिनुपर्छ र गाउँ विकास समिति वा नगरपालिकाले पनि त्यस्तो जिमिदार तालुकदार वा दामकाम गर्ने व्यक्ति र कम्तीमा दुई जना स्थानीय भलादमी साक्षी राखी सो मर्नेको धनमाल तायदात गरी सो तायदातीको एक प्रति मुचुल्का सहित सो कुराको जाहेरी नजिकको 'जिल्ला कार्यालयमा पठाउनु पर्छ । सो बमोजिमको जाहेरी आएमा जिल्ला कार्यालयले पनि सो मर्ने मानिस फलाना ठाउँको हो भन्ने पत्ता लागे मर्नेका हकवालाका नाउँमा ऐन बमोजिम तीन महीने म्याद पठाउनु पर्छ । म्यादभित्र हकवाला आए दशौंदि लिई ऐनको रीत पुऱ्याई निजलाई बुझाई दिनु पर्छ । म्यादभित्र हकवाला कोही आएन वा पत्ता लागेन भने त्यो अपुताली श्री ५ को सरकारको हुन्छ ।

१८ नं. ॥ ॥ कुनै भेषधारी नेपाल अधिराज्यभित्र मत्न्यो भने त्यसको धनमाल जो छ उसको वारिस भए उसलाई दिनुपर्छ, नभए जुन भेषको अपुताली जुन भेषको महन्तले लिनु भन्ने कानूनी व्यवस्था भएको छ उसले ती मर्नेको भेष अनुसार

एघारौं संशोधनद्वारा थप ।

P3f/fj+ ;+zfwgáf/f ;+zflwt .

एघारौं संशोधनद्वारा खारेज ।

अदालती कारवाही सम्बन्धी केही नेपाल ऐन (संशोधन) ऐन, २०४७ द्वारा संशोधित ।

सदगत गरी खान पाउँछन् । सो मर्नेको धन सम्पत्ति नभए पनि जुन भेषको हो उसै भेषको अपुताली खानेले सदगत गराउनु पर्छ ।

१९ नं. ॥ कसैले कुनै रिस इवीले कसैलाई मारेमा सो मर्ने वा निजका सन्तानले सो मर्ने वा निजको सन्तानको अपुताली खान पाउँदैन ।

२० नं. ॥ यस महलमा अन्यत्र हद म्याद लेखिएको कुरामा बाहेक अपुताली परेको तीन वर्षभित्र नालिस नदिए लाग्न सक्तैन ।

महल १७

लेनदेन व्यवहारको

१ नं. ॥ कानून बमोजिम लिखत नगरी लेनदेन व्यवहार गरेकोमा नालिस लाग्न सक्तैन । रजिष्ट्रेशन पास भै राखेकोमा बाहेक अरु कुनै लिखत दैवी परेमा सो परेको मितिले बाटाका म्याद बाहेक सात दिनभित्र दुई प्रति दरखास्त लेखी आऽनु सहिछाप गरी आऽना नजीकको प्रहरी कार्यालयमा दिनुपर्छ । त्यस्तो दरखास्त पर्न आएमा एक प्रति अड्डाको सेस्तामा दर्ता गरी अर्को प्रतिमा अड्डाको छाप र आऽनो दस्तखत गरी दरखास्तवालाई फिर्ता दिनुपर्छ । दैवी परेको पन्ध्र दिनभित्र असामीले वा निज मरिसकेको भए त्यसको अपुताली खाने हकदारले दैवी परेको व्यहोरा जनाई अर्को लिखत गरी नदिए सो म्याद नाघेको पैतीस दिनभित्र अघि लिखत भैरहेको र दैवी परेको पक्का प्रमाण देखाई नालिस दिई आऽनु हक कायम गराई राख्नुपर्छ । सो बमोजिम गराई नराखेमा नालिस लाग्न सक्तैन ।

२ नं. ॥ तमसुक भएका मितिले दश वर्षभित्र केही व्याज असूल पनि नभएको भाखापत्र पनि नगराएकोमा सो म्यादपछि नालिस लाग्न सक्तैन । दश वर्षको बीचमा भाखापत्र गराएको वा केही व्याज असूल गरेको रहेछ भने सो मितिले फेरी दश वर्षको म्याद पाउँछ । भोग वा दृष्टि बन्धकको हकमा यसै महलको ३ नम्बर बमोजिम हुन्छ ।

३ नं. ॥ भोग वा दृष्टिबन्धक लेखाई लिएकोमा भोगबन्धकको हकमा लिखत भएको मितिले र दृष्टिबन्धकको हकमा भाखा नाघेका मितिले दुई वर्षभित्र बन्धक लिएको अचल सम्पत्ति साहूले वा निजका तर्फबाट चलन गर्नुपर्छ वा चलन गर्न नदिए चलन चलाई माग्न नालिस दिनुपर्छ । सो म्यादभित्र नालिस नदिएमा बन्धकी लिखत कपाली सरह हुन्छ ।

६ नं. ॥ कर्जा लेनदेन भएकोमा व्याजको व्याज लिन हुँदैन, लिइसकेको भए पनि फिर्ता गर्नुपर्छ । लिखतमा व्याज नलेखिएकोमा व्याज पाउँदैन । वर्ष एकको साँवाको सयकडा दशभन्दा घटी व्याज लेखिएकोमा लिखत बमोजिम नै हुन्छ । लिखतमा व्याज लिने दिने कुरा लेखी व्याजको अड्डा नकिटिएकोमा वा वर्ष एकको साँवाको सयकडा दशभन्दा बढी व्याजको अड्डा लेखिएकोमा वा ऐन बमोजिम व्याज भराउनु पर्ने अरु अवस्थामा साहूलाई असामीबाट व्याज भराउँदा वर्ष एकको साँवाको सयकडा दशभन्दा बढी भराउनु हुँदैन । व्याज नलेखी मुनाफा लिने दिने कुरा लेखिएकोमा पनि व्याज सरह नै हुन्छ ।

७ नं. ॥ व्याज भराई लिनु पर्दा साँवामध्ये केही पनि असूल नभएको भए त्यस साँवाको र केही असूल भएको रहेछ भने बाँकी साँवाको बराबर भन्दा बढी भराइने छैन ।

९ नं. ॥ यसै महलको ८ नम्बर बमोजिम मुख्य भै कामकाज गरेकोमा बाहेक अरु अवस्थामा बाबु वा लोग्नेको लिखत नभै छोरा, अविवाहिता छोरी वा स्वास्नीले कुनै व्यवहार गरेको रहेछ भने बाबु वा लोग्नेको धनमा त्यस्ता छोरा, अविवाहिता छोरी वा स्वास्नीको हक नपुगेसम्म साहूले सो धनमा समाउन पाउँदैन । छोरा, अविवाहिता छोरी वा स्वास्नीले आफै आर्जन गरेको वा आफूखुशी गर्न पाउने सम्पत्तिबाट र बाबु वा लोग्नेले आफूखुशीले तिरिदिए जति मात्र लिन पाउँछ । त्यस्ता छोरा, अविवाहिता छोरी वा स्वास्नीको आऽनो आर्जनको वा आफूखुशी गर्न पाउने सम्पत्ति रहेनछ भने त्यस्तालाई बाबु वा लोग्नेको धनमा हक नपुगेसम्म घर पकड गर्न पनि हुँदैन । यस्तोमा दश वर्षभित्र नालिस गरी आऽनो हक कायम गराई राखे मात्र सो धनमा त्यस्ता छोरा, अविवाहिता छोरी वा स्वास्नीको हक पुगेपछि साहूले ऐन बमोजिम गरी लिन पाउँछ । त्यस्तोमा असामीको हक पुगेका मितिले दण्ड सजायको महलको ४२ नम्बर बमोजिमको भरी भराउको दरखास्त दिने म्याद शुरु हुन्छ ।

१० नं. ॥ अंश नभएका अंशियारले सगोलको अचल सम्पत्ति बेचबिखन गर्दा वा कुनै किसिमले हक छाडी दिँदा ऐनले आफूखुशी गर्न पाउने अरुको मन्जूरी लिनु नपर्नेमा बाहेक अरुमा एकाघरसंगका अंशियार सबै साक्षी बसेको वा निजहरुले मन्जूरीको लिखत गरी दिएको भए मात्र पक्का ठहर्छ । साक्षी पनि नबसेको र मन्जूरीको लिखत पनि नभए मन्जूर नहुनेले रजिष्ट्रेशन भएको मितिले एक वर्षसम्ममा थाहा पाएको पैतीस दिनभित्र उजुर गयो र निजको मन्जूरी ठहरिएन भने निजको हक जति सो सम्पत्ति निजलाई फिर्ता गराई दिनुपर्छ । सो बमोजिम फिर्ता भएकोमा साहूको थैली परेको भए फिर्ता भए जतिको थैली र ऐन बमोजिमको व्याज लिखत रजिष्ट्रेशन दस्तूर समेत सो सम्पत्ति बेचबिखन गरी वा अरु कुनै किसिमले हक छाडी दिनेबाट साहूले कपाली सरह असूल गरी लिन पाउँछ । आऽनो निजी आर्जनको भए संग बस्नेको मन्जूरी लिनु पर्दैन । बेचबिखन समेत गैह गर्न हुन्छ ।

* एघारौँ संशोधनद्वारा संशोधित ।
* P3f/f)+ ;+zf]wgá/f ;+zf]lwt .
* ;fff} ;+zf]wgá/f ;+zf]lwt .

*११ नं. ॥ ॥ कसैले आऒनो हक पुग्ने अचल बिक्री गरेकोमा यसै महलको १० नम्बर बमोजिम साक्षी बस्ने, मन्जूरी दिने बाहेक सो बिक्री भएको सम्पत्ति सन्धिसर्पन परेको निजको ऐन बमोजिमको कुनै हकवालाले निखनी लिन चाहेमा सो किने बेचेको लिखत रजिष्ट्रेशन भएको मितिले छ महीनासम्ममा थाहा पाएको पैतीस दिनभित्र निखनी लिन पाउँछ । सो म्याद नाघेपछि किने बेचेको पक्का हुन्छ । एकाघर सगोलमा उमेर पुगेको कसैले थाहा पाएकोमा सगोलमा भएका मुख्य समेत सबै हकवालाले थाहा पाएको ठहर्छ । सन्धिसर्पन पर्ने धेरै हकवालाले निखन्न चाहेमा सो मध्ये सबैभन्दा नजिकको हकवालाले निखन्न पाउँछ । नजिकको हकवालाले किनेकोमा सन्धि सर्पन पर्ने भए पनि टाढाको हकवालाले निखन्न पाउँदैन ।

*१२ नं. ॥ ॥ सन्धिसर्पन पर्ने हकवाला नभए वा भएपनि निजले ननिखनेमा यसै महलको ११ नम्बरको म्यादभित्र निखन्न पाउँ भनी उजूर गरे देहायकोले निखन्न पाउँछ

जग्गा भए सो जग्गाको मोही१

तर घर बारीको लागि जग्गा किनेकोमा दुई रोपनी वा तीन कठ्ठासम्म जग्गा सन्धि सर्पन पर्ने हकवाला बाहेक अरुले निखन्न पाउँदैन ।

घर भए२

एउटै घरको भिन्न भिन्न हिस्साको भिन्न भिन्न धनी भएको अवस्थामा घरको कुनै हिस्साको धनीले आऒनो हिस्सा जति बिक्री गरी दिएकोमा सो घरको अर्को हिस्साको धनीले निखन्न खोजेकोमा निजले निखन्न पाउँछ । त्यस्तो निखन्न पाउने व्यक्ति धेरै भएमा ती मध्ये सबैभन्दा मर्का पर्ने व्यक्तिले निखनी लिन पाउँछ

माथि देहाय दफा १ बमोजिम निखन्न पाउने व्यक्तिले निखनी नलिएमा र मोहियानी हकको जग्गामा मोहीले घर बनाएको भए जग्गावालाले निखन्न पाउँछ

१५ नं. ॥ ॥ दृष्टिबन्धक दिंदा लिंदा पाँच वर्षभन्दा बढीको भाखा राख्न हुँदैन सो भाखा नपुगी साहूले थैलीमा टण्टा गर्न वा धितो चलन गर्न पाउँदैन ।

*१६ नं. ॥ ॥ थैली तिरी निखनी लिन पाउने गैह कुरामा निखनाई पाउँ भनी अड्डामा उजूर गर्न आउँदा थैली थाहा भएकोमा थैली र रजिष्ट्रेशन गराउँदा तिरेको दस्तूर समेत ल्याई धरौट राख्नुपर्छ । थैली थाहा नहुने मनासिब कारण परी थाहा नभएकोमा प्रतिउत्तर परेको पैतीस दिनभित्र र थैलीमा मुख नमिलेकोमा मुख मिले जति उजूर गर्दा नै र नमिले जतिमा पनि बुझाउनु पर्ने ठहरे सो ठहरी पहिलो फैसला भएको पैतीस दिनभित्र सो तिनुपर्ने थैली दस्तूर समेत अड्डामा ल्याई धरौट राख्नुपर्छ । सो म्यादभित्र थैली धरौट राख्न ल्याएन भने निखनी लिन पाउँदैन लिए दिएको पक्का हुन्छ । असामीले नै बन्धकी निखनी लिने कुरामा पनि सोही नालिस फैसलाबाट निखनाई दिनु पर्दैन । असामीले पछि निखन्न चाहेमा साहूले नबुझे थैली र दस्तूर समेत धरौट राखी उजूर गरेमा निखनाई दिनुपर्छ ।

१७ नं. ॥ ॥ थैली र रजिष्ट्रेशन दस्तूर बुभ्नु पर्ने बुभी नलिएको ठहर्यो भने अड्डामा धरौट राखेको मितिदेखिको व्याज वाली वा बाल र लिखतमा लेखिएको कुरा समेतमा साहूको हक पुग्दैन ।

१८ नं. ॥ ॥ सोह्र वर्ष नपुगेका नाबालकले गरेको लेनदेन व्यवहार सदर ठहर्दैन । त्यसको धनको हिफाजत गर्ने मानिस समेतको सहिछाप गराएको रहेछ भने मात्र सदर ठहर्छ । त्यसले पनि सो नाबालकको धन विगानका लागि बेइमानी गरेको रहेछ भने निजबाट त्यसको विगो भराई सो विगोको सयकडा पच्चीस जरिवाना गर्नुपर्छ ।

१९ नं. ॥ ॥ साहूको विगो वापत असामीको जायजात गरी भराउँदा उपर हुन नसकेकोमा देहाय बमोजिम हुन्छ

व्यापारलाई कर्जा लिए दिएकोमा सो कर्जा लिने वा कर्जा लिदा शरीक भई काम गर्न वा सो लिखतमा मन्जूर भई सहीछाप गर्ने एकाघर संगका अंशियारहरुका नाउँमा नालिस परेमा मुख्यले नोक्सानीको फाँट दिनुपर्छ । सो नोक्सानीको फाँट दिंदा चोरी आगलागीमा परेको पानीमा डुवी वेपत्ता भएको र लहना परेको मिनाहा दिंदा नोक्सानीको फाँट पुग्यो भने सो असामीले बेइमानी गरेको ठहर्दैन कैद पनि हुँदैन । लेखिएदेखि बाहेक अरु कुरा भै नोक्सान परेको भनेको र लेखिए बमोजिम नोक्सानी भएको भनेमा पनि नोक्सानीको सबूद गुजार्न नसकी जायजात गराई साहूको धन नपुग्ने भएमा साहूको धनमा बेइमानी गरेको ठहर्छ । त्यस्तामा कैद गरी पाउँ भनी दण्ड सजायको महलको ४२ नम्बर बमोजिम साहूले दरखास्त दियो भने एक दिनको पच्चीस रुपैयाँको दरले बढीमा एक वर्षसम्म कैद गरी दिनुपर्छ । लेखिए बाहेक अरु उसका एकाघरसंगका अंशियार वा अपुतालीखानेहरु समेतका नाउँमा नालिस गरेकोमा भने जायजात गरी भराउँदा नपुगेकोमा यिनीहरुले नोक्सानीको फाँट दिनुपर्दैन कैद पनि हुन सक्दैन

माथि १ दफामा लेखिए बमोजिम व्यापारलाई बाहेक अरु वापतमा कर्जा लिए दिएकोमा जायजात गरी भराउँदा नपुग भएमा नोक्सानीको फाँट दिनु पर्दैन । जायजात भई नपुगेकोमा कैद गराई पाउँ भनी साहूले दण्ड सजायको महलको ४२ नम्बर बमोजिम दरखास्त दियो भने कर्जा लिने र सो लिखतमा मन्जूरी भई सहिछाप गर्ने एकाघरका हकदार अंशियारहरुका नाउँमा नालिस गरेकोमा भए माथि १ दफामा लेखिए बमोजिम गरी कैद गरी दिनुपर्छ । कर्जा लिने वा कर्जा लिंदाको लिखतमा मन्जूरी भई सहिछाप नगर्ने एकाघरसंगका अंशियार हकदार वा अपुताली खानेहरुका नाउँमा नालिस परेकोमा जायजात भई नपुग भएमा कैद हुन सक्दैन

* ;ftf} ;+zf]wgáf/f ;+zf]lwt .
 ^ gif}+ ;+zf]wgáf/f ;+zf]lwt .

माथि १।२ दफामा लेखिए बमोजिम असामीको जायजात गरी साहूलाई भराई दिंदा साहूको जम्मा उपर हुन नसकेको जतिमा ऐनले कैद गराउन पाउनेमा दरखास्त दिई कैद गराए पछि र कैद गराउन नपाउनेमा पनि सो जायजात हुँदाको मौका सम्मको दबाए छुपाएको भए ऐनले उजूर गर्न पाउने बाहेक एक पटक जायजात गराई लिइसकेपछि नपुग भएको भनी फेरी असामीलाई पत्नी लिन पाउँदैन । तमसुक खाता बही समेतको लिखतपत्र जे छ फट्टा गराई दिनुपर्छ ३

२१ नं. ॥ अंशबण्डा गर्दा साहूको मन्जूरी लिई बण्डा गरेको भए सो मन्जूरी बमोजिम जुन हिसाबसंग बण्डा गरेकोछ सोही बमोजिम साहू असामीले लिनु दिनुपर्छ । साहूको मन्जूरी नली बण्डा गरेकोमा एकै साहू पनि जति बण्डा लाग्छ कलमपिच्छे बण्डा गर्नु पर्छ । साहूको जीउ जीउ पर्ने गरी बण्डा गरेको सदर हुँदैन ।

२२ नं. ॥ अपुताली नखानेलाई साहूले पक्रन हुँदैन । अपुताली खाए पछि साहू तिर्दिन भन्न पनि हुँदैन । जुन हिसाबको अंश अपुताली पाउँछ सोही हिसाबसंग साहू पनि तिर्नुपर्छ । स्त्री अंश धनको महलको ३ नम्बर बमोजिमको अचल सम्पत्ति मात्र खाएकोमा भने त्यस्ताको साहु तिर्न कर लाग्दैन ।

२३ नं. ॥ चल अचल गैब राजीनामा दृष्टि भोगबन्धक लिई भोग गरेपछि थोरै वा घटिया रहेछ भनी वा बिग्रे नासिएमा समेत थैलीमा टण्टा गर्न हुँदैन । भोग गर्न नपाउने केही कुराले लेखिएको कुरा कच्चा ठहर्न गयो भने लिखत भए लिखत बमोजिम हुन्छ । लिखत नभए पनि साँवा र ऐन बमोजिम व्याज समेतमा साहूले दावी गरी लिन पाउँछ ।

२४ नं. ॥ आफूले बन्धकी लिई भोग गरेको घर साहूकै चलनमा बिग्न्यो वा पाताल भयो भने असामी भए असामी र निज नभए वा बस्न मन्जूर नगरेमा 'सम्बन्धित गाउँ विकास समिति वा नगरपालिकाको सदस्य वा प्रतिनिधि र कम्तीमा दुईजना भलादमी साक्षी राखी खर्च गरी बनाउनु पर्छ । घर निखन्न आउँदा त्यसरी साक्षी राखी बनाएको खर्च समेत थैलीमा गाभी हिसाब गरी लिनु दिनुपर्छ । असामी वा 'सम्बन्धित गाउँ विकास समिति वा नगरपालिकाको सदस्य वा प्रतिनिधि र कम्तीमा दुई जना भलादमी नराखी बनाएको खर्च लिन पाउँदैन । पाताल समेत भएछ भने आषाढदेखि आश्विनतक वर्षा चार महीना बाहेक भत्केको मितिले नक्सा पास गर्नु पर्नेमा पैतीस दिनभित्र दरखास्त दिई पास भएका नक्सा बमोजिमको बनाउने म्यादाभित्र र नक्सा पास गर्न नपर्नेमा एक वर्षभित्र बनाई तयार नगरे साहूको थैली भूस हुन्छ । पाताल जग्गा असामीको हुन्छ । घरवारी भोग बन्धकी लिएकोमा घर भत्की पाताल भयो भने पाताल भएको घरको र जग्गाको दामासाहीको हिसाबले जग्गाको मात्र रुपैयाँ लिन पाउँछ ।

२५ नं. ॥ एकालाई लिखत गरिदिएको अचल दोहोरो पारी अरुलाई कुनै व्यहोराले लेखिदिनु हुँदैन । जानी जानी दोहोरी पारी लिनेको थैली परेको भए भूस हुन्छ । नजानी लिएकोमा यसै महलको २६ नम्बर बमोजिम लिन मन्जूर नगरे पछिल्लाको थैली कपाली हुन्छ । त्यस्तो दोहोरो परेकोमा जसको लिखतको मिति अधिको छ उसैको सदर हुन्छ । म्याद नाघेपछिलाई ऐन बमोजिम हुन्छ ।

२६ नं. ॥ यसै महलको २५ नम्बर बमोजिम दोहोरा लिखत भएकोमा हक छाडी लिनु दिनु भएकोमा बन्धकवाला साहूले हक छाडी लिने चाहिँको थैली तिर्न पाउँदैन । अधि लेखाई लिनेले बन्धकी र पछिल्लाले हक छुटाई लिएको रहेछ भने अधिल्लाको थैली तिरी आऽना लिखत बमोजिम भोग गर्न पाउँ भनेमा पाउँछ, अधिल्लाले हक छुटाई लिएकोमा भने पछिल्लाको थैली तिर्न कर लाग्दैन । बन्धक लिएको सदर हुने वा नहुने साहूले सो बन्धक लिएका अरु साहूको थैली तिरी आऽना थैलीमा समेत सो बन्धक परेको अचल भोग चलन गर्न पाउँ भन्छ भने भोग चलन गर्न पाउँछ । सदर हुने साहूले लिएसम्म अरुले लिन पाउँदैन । पछिल्ला साहू धेरै जना भएकोमा भने अधिल्ला लिखतवालाले कबूल गरेको भन्दा धेरै जना साहूको थैली पछिल्ला लिखतवालाले तिर्न कबूल गरेमा पछिल्लोले नै पाउँछ । बराबर तिर्न कबूल गरेमा भने जसको लिखतको मिति अगाडिको छ उसैले पाउँछ । रुपैयाँ तिर्न पाउनेले अड्डाबाट अन्तिम फैसला भएका मितिले पैतीस दिनभित्र तिर्नु पर्छ । सो म्यादाभित्र थैली तिर्न नसक्नेले पाउँदैन ।

२७ नं. ॥ दोहोरो लिखत भएकोमा पछिल्ला लिखतवालाले भोग गरेको मितिले अधिल्लाले भोगबन्धकीमा लिएको भए दुई वर्षभित्र र दृष्टिवन्धक भए भोग गर्न पाउने अवस्था भएका दुई वर्षभित्र उजूर गरे अधिल्लो लिखतवालाले पाउँछ । म्याद नाघेपछि अचल समाउन पाउँदैन । थैली कपाली हुन्छ । अधिल्लाले हक टुटाई लिएको भए पछिल्लाले जुनसुकै व्यहोराले लिएको भएपनि अधिल्लाले नै पाउँछ ।

२८ नं. ॥ दोहोरा पारी लिखत गरिदिनेलाई पछिल्ला लिखतमा बिगो देखिए सोही बमोजिम र सो नदेखिए अधिल्ला लिखतको बिगो बमोजिम र सो लिखतहरूमा बिगो नदेखिएमा पाँचसय रुपैयाँसम्म जरिवाना गर्नुपर्छ ।

२९ नं. ॥ चल अचल भोग बन्धक वा दृष्टिवन्धक लिई राखेले तमसुक बमोजिमको वा त्यसभन्दा घटी लिई लख बन्धक राखी थैली लिन हुन्छ । बढ्ता लिई सार्नु हुँदैन । लखबन्धक परेको चल अचल अधि भोग दृष्टिवन्धक राखेले रुपैयाँ तिरी निखन्न जाँदा घटी लिई लख सारेकोमा आफूले बन्धक दिएका ठाउँमा तह तहसंग गै निखन्न जानु पर्छ । पूरा लिई लख सारेकोमा पछिल्ला साहूकहाँ निखन्न गए पनि हुन्छ । पछि लिनेले अधिको भन्दा बढ्ता थैली लिएको र करार लेखेको सदर हुँदैन ।

३० नं. ॥ चल माल धितो राखी कर्जा लिंदा दिंदा तमसुकमा मालको मोल तौल चढाई लिनेदिने गर्नुपर्छ । असामीले रुपैयाँ तिरी माल निखन्न आउँदा साहूले जस्ताको तस्तो माल फिर्ता दियो भने साहूको साउँ र हिसाब बमोजिम दशौद व्याज समेत भराई दिनु पर्छ । साहूले धितोबन्धक राखेको माल फिर्ता गरिदिन सकेन खर्च गरेछ भने त्यस्ता साहूले रुपैयाँको व्याज

पाउंदैन । हिसाबमा असामीको फाजिल पर्ने रहेछ भने तमसुकका मितिदेखिको हिसाब गरी व्याज समेत फाजिल रुपैयाँ असामीलाई फिर्ता गरिदिनु पर्छ ।

३१ नं. ॥ चल् अचल सम्पत्ति गैह्र लेखी कर्जा लिदां दिंदा यति नाघेपछि राजीनामा सुक्री विक्रीगरी लिनु वा राजीनामा गरी दिउँला वा राजीनामा भयो भन्ने बोली लेखिएको भए पनि सदर हुँदैन । सो लिखत धितो बन्धक सरहनै हुन्छ ।

३२ नं. ॥ ऐनले लिन दिन गर्न हुने सबै तरहको चल अचल बन्धक धितो लिंदा तमसुकमा लेखिए बमोजिमको व्यहोरा पुऱ्याई तमसुक लेख्ने मानिसकै हस्ताक्षरले दोहरी कागज लेखी तमसुकमा लेखिएकै साक्षीहरु राखी साहूले सहिछाप गरी असामीलाई दिने समेत गर्नु पर्छ । सो बमोजिम रीत नपुऱ्याई बन्धक लिनु दिनु गरेकोमा साहूलाई तमसुकमा लेखिएका विगोको दोहोरी नै गरी नदिएको भए सयकडा पाँच र लेखक वा साक्षी फरक पारेको मात्र भए सयकडा एक जरिवाना गरी सो कागजबाट नालिस उजूर सुनी इन्साफ गरिदिनु पर्छ ।

३३ नं. ॥ विदेशी नागरिकसंग विदेशमा लेनदेन व्यवहार भएकोमा नेपाल सरहदभित्र बुभाउने व्यहोराको साहूले असामीसंग नेपालको कानूनको रीत पुगेको लिखत गराई लिएको रहेछ र सो असामी नेपाली नागरिक रहेछ भने नेपालका सम्बन्धित अड्डाबाट कानून बमोजिम हेरिनेछ । सो बाहेक विदेशका नागरिकसित विदेशमा भएको लेनदेन व्यवहारको नालिस नेपालका अड्डाबाट हेरिने छैन ।

३४ नं. ॥ विदेशमा लेनदेन व्यवहार भएकोमा सो लिने दिने दुवै थर नेपाली नागरिक रहेछन् र नेपालको कानूनको रीत पुगेको लिखत रहेछ भने नेपालका सम्बन्धित अड्डाबाट नालिस सुनी इन्साफ गरिदिनु हुन्छ ।

३५ नं. ॥ साविक जिमिदारी साथमा रहेको र पछि कुनै व्यहोराले जिमिदारी साथैमा रहन आएको समेत जिमिदारी साथको जोत जिरायत जग्गा जिमिदारीसाथ दिन बाहेक जोत जिरायत छुटाई जिमिदारी मात्र वा जिमिदारीबाट छुटाई जोत जिरायत मात्र भए पनि धितो बन्धक राख्न र कुनै व्यहोरासंग हक छुटाई दिन लिन समेत हुँदैन । दिए लिएमा बदर हुन्छ । सो दिए लिएको जिमिदारी मै थामी जानी जानी थैली हालि लिएको भए परेको थैली अड्डाबाट भरीभराउ हुन सक्तैन । जानी जानी लिनेलाई पचास रुपैयाँ जरिवाना गर्नु पर्छ । नजानी लिनेलाई बात लाग्दैन नजानी लिने साहूको थैली कपाली हुन्छ । जिमिदारी साथमा रहेको जोत जिरायत छुटाई दिए वापत दिनेलाई रुपैयाँ लिई दिएको भए लिएको रुपैयाँको सयकडा दशका दरले र रुपैयाँ नलिई त्यसै दिए लिएको भए फि विगाह दश रुपैयाँका दरले जरिवाना गर्नु पर्छ । आफूले आर्जेको नम्बरी बाँकी नलाग्दै अधिबाट लिए दिएको सदर हुन्छ ।

३६ नं. ॥ चल् अचल सम्पत्ति गैह्र सट्टा पट्टा गर्दा घरका मुख्य मालिकलाई राजी गराई सट्टापट्टा गर्नु पर्छ । सट्टा पट्टा गरेका पैतीस दिनभित्र चित्त नबुभनेले फिर्ता लिन दिन हुन्छ । मुख्य मालिकलाई राजी नगराई अरुसंग सट्टा पट्टा गरेकोमा सो गरेको मितिले चलमा भए पैतीस दिनभित्र र अचलमा भए छ महीनाभित्र सम्ममा थाहा पाएको पैतीस दिनभित्र नालिस नपरे लाग्न सक्तैन ।

३७ नं. ॥ दिनुपर्ने दिन जाँदा बुभिदिएन वा निखन्न जाँदा निखन्न दिएन भने उजूर परेकोमा सो कुरा ठहरे बुभी नलिएको अड्डको र बुभाउने नलगेको वा बुभाउने नपाउने भुट्टा उजूर गरेको ठहरे भुट्टा उजूर गर्नेलाई भुट्टा ठहरेको अड्ड जतिको घटी बढी भने पक्केको ठहरे घटी बढी भनेको पक्केको अड्ड जतिको सयकडा अढाई जरिवाना गर्नुपर्छ । लेखिए बमोजिम बुभाउने चाहिँको उजूर परी भराई दिए जति विगोको दशौँद लाग्दैन ।

४० नं. ॥ यस्तो व्यवहार गरेको सदर हुँदैन भनेको, नालिस सुनिने छैन भनेको, नावालकको धन विगारनलाई बेइमानी गरेको, व्याजको व्याज खाएको, व्याजमा दशौँद देखि बढ्ता लेखाएको वा लखबन्धक लिंदा बढ्ता लिएको बढ्ता करार लेखाएको यति कुरामा हदम्याद लाग्दैन । यस महलमा अन्यत्र हदम्याद लेखिएको वा हदम्याद लाग्दैन भनेको कुरामा बाहेक अरुमा भए गरेको मितिले दुई वर्षभित्र नालिस नदिए लाग्न सक्तैन ।

महल १९

दान बकसको

१ नं. ॥ आऒनो हक पुग्ने सम्पत्ति दान वा बकस गरी दिन हुन्छ । सो बमोजिम दान वा बकस गरिदिदा हकवालालाई बकस भनी र अरुलाई दान वा बकस जुन व्यहोराले दिए पनि हुन्छ । आऒनो खुश गर्न पाउने बाहेक अरुमा अंशियार र हक पुग्नेहरुको मन्जुरीको लिखत नलिई वा साक्षी नराखी दान बकस गरिदिन हुँदैन ।

२ नं. ॥ दिनेको शेषपछि खान पाउने कुराको लिखत गरी दिएकोमा सो लिखत गरी दिनेको चित्त नबुभनी बदर गर्छु भन्छ भने जहिलेसुकै बदर गर्न पाउँछ । सो लिखत बदर गर्नालाई लिखत रजिष्ट्रेशन भएको वा आऒना इलाकाको रजिष्ट्रेशन गर्ने अड्डामा गै दरखास्त दिई बदर गराउनु पर्छ । त्यस्तो दरखास्त पर्न आएमा रजिष्ट्रेशन गर्ने अड्डाले पनि उजुरी दरखास्त बमोजिम शेषपछिको जतिलाई बदर भएकोछ भन्ने व्यहोराको तुरुन्त पूर्जा लेखी अड्डाको छाप र हाकिम तहरीरको सहिछाप लगाई सो बदर गर्न आउनेलाई दिई सो पूर्जा दिएको मितिले बाटाको म्याद बाहेक सात दिनभित्र लिखत गरिपाउनेलाई उसले पाएको लिखत बदर भएको जनाउ पठाई दिने गर्नु पर्छ । सो दरखास्तको पाँच रुपैयाँ दस्तूर लिनु पर्छ ।

३ नं. ॥ कसैले केही व्यहोरासंग आऒनो हक छाडी अरुको हक लाग्ने गरी एकै घरमा आधा वा केहीखण्ड सो घर वा घरले चर्चेको जमीन दान बकस गरी दिई पाएको रहेछ र पाउनेले आफूले पाएको वा दिनेले आफूले दिएदेखि बाँकी अर्कालाई दिए भने अधि दिने वा अधिबाट दिनेका सोही ठाउँमा बस्ने हकवालाले र दिनेले बाँकी अर्कालाई दान बकस गरिदिए भने पाउने वा सोही ठाउँमा बस्ने उसका हकवालाले लिखत रजिष्ट्रेशन भएको मितिले छ महीना सम्ममा थाहा पाएको पैतीस दिनभित्र मोल अड्ड देखिनेमा सो बमोजिम र अड्ड नदेखिनेमा पन्चकृति मोल दिई लिन पाउँछन् ।

४ नं. ॥ ॥ एउटालाई दान बकस दिइसकेको चल अचल अर्कालाई दोहोरो पारी दानबकस गरिदिनेलाई मुद्दा हेरी पाँचसय रुपैयाँसम्म जरिवाना हुन्छ ।

५ नं. ॥ ॥ आफूले दान बकस पाएको कुरामा आऽनो हक पुगेको मितिले र दिन नहुने दान बकस दिएकोमा पाउनेको हक पुगी भोग चलन गरेको मितिले दुई वर्षभित्र नालिस नदिए लाग्न सक्तैन ।

महल २१ रजिष्ट्रेशनको

१ नं. ॥ ॥ धर्मपुत्रको लिखत अचल सम्पत्ति भएकाको मानु छुट्टिएको वा मानु जोरिएको लिखत र अरु गैह्र अचल सम्पत्तिको देहायमा लेखिए बमोजिमको लिखत गर्दा गराउँदा रजिष्ट्रेशन गराउनु पर्छ

बिक्री गरी वा अरु कुनै किसिमले आऽनो हक छोडिदिएको लिखत१

जुनसुकै किसिमको बन्धकी तमसुक१

भोग वा दृष्टिवन्धकको लख सारेको तमसुक१

शेष पछिको बकसपत्र१

सट्टा पट्टाको लिखत१

अंशवण्डाको लिखत१

२ नं. ॥ ॥*

३ नं. ॥ ॥ यसै महलको १ नम्बर बमोजिम रजिष्ट्रेशन गराईरहनु नपर्ने लिखत पनि रजिष्ट्रेशन गराउन हुन्छ । सो बमोजिम कसैले रजिष्ट्रेशन गराउन आएमा रजिष्ट्रेशन गर्ने अड्डाले पनि यसै महल बमोजिमको रीत पुऱ्याई रजिष्ट्रेशन गरिदिनुपर्छ ।

४ नं. ॥ ॥ ऐनले रजिष्ट्रेशन गर्नु पर्ने लिखत गर्दा अड्डैवाट होस् भनी अड्डैमा कागज गरीदिने लिने दुबैथरी आई लेखाउनु वा पहिले घरायसमा ऐन बमोजिम सहिछाप समेत गराई लिखत गरी सो लिखत ली लिखत भएका मितिले छ महिनाभित्र रजिष्ट्रेशन गरी दिने अड्डामा आई रजिष्ट्रेशन गराउन वा रीत बमोजिम घरायसमा कागज लेखी सहिछाप गराउन मात्र बाँकी राखी सो कागज ली रजिष्ट्रेशन गरिदिने अड्डामा आई रजिष्ट्रेशन गराउन पनि हुन्छ । अड्डैवाट गरिपाउँ भनेकोमा अड्डैवाट लेखी दी र घरायसमा सहिछाप समेत गराई ल्याएको र सहिछाप गर्न बाँकी राखी ल्याएकोमा समेत रीत पुगे नपुगेको जाँची रीत नपुगेकोमा अर्को लेखी दि रीत पुगेकोमा त्यसै कागजमा अड्डैको सामून्ने लिने दिनेको र सनाखत गर्ने साक्षी समेतको सहिछाप गराई रजिष्ट्रेशन गरिदिनु पर्छ ।

५ नं. ॥ ॥ रजिष्ट्रेशन गराउनु पर्ने घरसारको लिखत ऐनका म्यादभित्र लिने दिने दुबैथरी अड्डामा गै रजिष्ट्रेशन गराउनु पर्छ । **

६ नं. ॥ ॥ रजिष्ट्रेशन गराउनु पर्ने घरायसको लिखत यसै महलको ५ नम्बर बमोजिम रजिष्ट्रेशन गराई लिन सकेको रहेनछ भने त्यस्तो लिखतवाट कुनै अचल सम्पत्ति पत्री दावी गरेको नालिस लाग्न सक्तैन । थैली परेकोमा सो थैली र लिखत बमोजिमको सम्पत्ति भोग गर्न नपाएकोमा भोग गर्न नपाए जतिको कानून बमोजिमको व्याज समेत साहूले कपाली सरह भराई लिन पाउँछ ।

७ नं. ॥ ॥*

८ नं. ॥ ॥ रजिष्ट्रेशन गराउनुपर्ने घरसारको लिखत सो लिखत गरी दिने मरी म्यादभित्र रजिष्ट्रेशन हुन नसकेकोमा ऊ मुनीका हकदारले रजिष्ट्रेशन गरी दिने म्याद पैतीस दिनभन्दा बढी बाँकी छँदै मरेकोमा बाँकी म्यादभित्र र पैतीस दिनभन्दा घटी बाँकी छँदै मरेमा मरेका मितिले पैतीस दिनभित्रै रजिष्ट्रेशन गराई लिन दिनुपर्छ । लेखिएका म्यादभित्र मर्नेपट्टिका मुख्य हकदार जो हो उसलाई ल्याई रजिष्ट्रेशन गराउन आएमा लिखत सकारी रजिष्ट्रेशन गरी दिन मन्जूर गरे सो लिखतको शिरमा व्यहोरा जनाई सहिछाप गराई ऐन बमोजिमको रीत पुऱ्याई रजिष्ट्रेशन गरिदिनु पर्छ ।

९ नं. ॥ ॥ रजिष्ट्रेशन गराउनुपर्ने घरसारमा भएको लिखत रजिष्ट्रेशन हुन नपाउँदै सो लिखत गरिदिने मानिस मऱ्यो त्यसको ऐनले अपुताली खाने हकदार कोही छैन रजिष्ट्रेशन गरी पाउँ भनी लिखत गराई लिनेले ऐनका म्यादभित्र दरखास्त दिन आएमा यस्तो व्यहोराको लिखत घरायसमा गरिदिई मरेको हो होइन मर्नेका अपुताली खाने हकदार कोही छै भने वाटाका म्याद बाहेक पन्ध्र दिनभित्र हाजिर भै जाहेर गर्न आउनु लेखिएका म्यादभित्र मर्नेको अपुताली खान पाउने हकदार हाजिर हुन नआए रजिष्ट्रेशन भै जानेछ भन्ने समेत व्यहोराको म्याद सो लिखत गरी दी मर्नेको गाउँ शहर टोलमा १ घरमा १ रजिष्ट्रेशन गरिदिने अड्डाको ढोकामा १ र सबैले देखे

* सातौं संशोधनद्वारा संशोधित ।

* सातौं संशोधनद्वारा खारेज ।

* सातौं संशोधनद्वारा भिकिएको । यो संशोधन प्रारम्भ हुँदाका बखत घरसारमा भइसकेको लिखत वा घरसारमा लिखत भई रजिष्ट्रेशन गराउन नालिस परी जुनसुकै तहमा भएको लिखतको हकमा यो संशोधन लागू हुनेछैन ।

* सातौं संशोधनद्वारा खारेज ।

ठाउँमा १ समेत टाँसिदिनु पर्छ । सो म्यादभित्र मर्नेका अपुताली खाने हकदारको वा श्री ५ को सरकारमा आउने अपुताली भए जोसुकैको लिखत गरी दिएको वा मरेको छैन भन्ने उजुर नपरे म्याद नाघेको मितिले सात दिनभित्र लिखत गरी दी मरेको जान्ने भनी दरखास्तवालाले लेखिदिएको मानिस र सो लिखतमा लेखिएका साक्षीहरु बुभी बुभिएसम्मका प्रमाणबाट लिखत गरिदिसकेपछि मरेको ठहर्ने र त्यसको अपुताली खाने हकदार पत्ता लागेन भने सोही व्यहोरा जनाई कानून बमोजिमको रीत पुर्‍याई रजिष्ट्रेशन गरिदिनुपर्छ । जिउँदोलाई मर्ने भनी वा लिखत गरी नदिएकोमा गरिदिएकोछ भनी वा अपुताली खाने हकदार भएको जानी जानी थाहा पाई छैन भनी ढाँटी दरखास्त दी रजिष्ट्रेशन गराएको ठहरे रजिष्ट्रेशन बदर गरी ऐन बमोजिम सजाय समेत गर्नुपर्छ ।

१० नं. ॥ रजिष्ट्रेशन हुने लिखतमा लिने दिने दुवैथरीको देहायमा लेखिए बमोजिमको व्यहोरा पारी लेख्नुपर्छ । सो लिखत घरायसमा भएको र अड्डैमा भएको जे छ खुलाई सो लिखतको शिरमा लेखी हाकिम, तहरीर र फाँटवालाले सहिछाप गर्नुपर्छ । डोर मार्फत भै आएकोमा डोरमा खटी गएकाले समेत सहिछाप गर्नुपर्छ

लिखत गरी दिने खूद महजुद भई गरी दिएकोमा अरु कसैको हक नलाग्ने मेरो हकको कसैलाई अन्त बन्धकी वा हक छोडी लेखी नदिएको यस्तो किसिमको मेरो सम्पत्ति यो व्यहोरासंग लेखी दिएँ भन्ने व्यहोरा लेखाउनु पर्छ

लेखी दिने मरी त्यसको हकदारले रजिष्ट्रेशन गरी दिनेमा फलानाले फलाना मितिमा यस व्यहोरासंग फलानालाई लेखी दिई राखेको हुनाले सो बमोजिम रजिष्ट्रेशन गरी दियौँ भन्ने व्यहोरा लेखाउनु पर्छ

रुपैयाँ लिने दिने लिखत भएकोमा भए रुपैयाँ घरसारमै वा अड्डैमा लिई लेखी दिएको भन्ने व्यहोरा लेखाउनु पर्छ

लेनदेनमा अधिको तमसुकी रुपैयाँनै वा त्यसमा केही थप गरी वा न्हेडिक तिरी ल्याएको भए सो व्यहोरा लेखाउनु पर्छ

दिनेको हकको प्रमाण भए यो यो प्रमाण छ भन्ने लेखाउनु पर्छ

११ नं. ॥ रजिष्ट्रेशन गराउनु पर्ने लिखत रजिष्ट्रेशन गराउन अड्डामा नआई अड्डाबाट डोर खटाई घरमै रजिष्ट्रेशन गराई पाउन कसैले दरखास्त दिएमा सो रजिष्ट्रेशन गर्ने अड्डाको इलाकाभित्रको रहेछ भने हाकिम वा कारिन्दा सो दरखास्त बमोजिम घरमै गै ऐनको रीत पुर्‍याई रजिष्ट्रेशन गरिदिनुपर्छ । लिखत गरी दिने व्यक्ति मात्र अड्डामा हाजिर भै कागज गराई लिने व्यक्ति हाजिर नभएकोमा लिखत गरी लिनेले आऽनो छाप र आवश्यक लेखोट समेत दी मानिस पठाएमा पनि रजिष्ट्रेशन गरिदिनु पर्छ ।

*११क. नं. ॥ आऽनो हक पुग्ने अचल गैह्र बेचबिखन गर्दा र रजिष्ट्रेशन हुनुपर्ने लिखत गरी दिने व्यक्ति अड्डामा हाजिर हुन नसक्ने मनासिव कारण देखाई आफूले बेचबिखन गर्नुपर्ने अचल सम्पत्ति किटान गरी ऐनले वारिस दिन हुने जुनसुकै व्यक्तिलाई आऽनो तर्फबाट हक छोडी बेचबिखन गर्न सक्ने गरी अख्तियारनामा लेखी अदालती बन्दोबस्तको महलको ७१ख. नम्बरको रीत पुर्‍याई अधिकृत वारिस मुकरर गर्न हुन्छ । त्यस्तो अधिकृत वारिसले आफूले पाएको अख्तियारनामाभित्र रही वारिस दिनेको हकमा अधिकृत वारिसले नै रजिष्ट्रेशन गर्न हुन्छ ।

१२ नं. ॥ यसै महलका ११ नम्बर बमोजिम घरसारमा लिखत गराउनलाई खटी जानेले ऐन बमोजिमको रीत पुर्‍याई सेस्ता मिलाउना निमित्त लिखतहरु लिई आउँदा र दस्तूर बुभी लिंगा भरपाई नदी त्यसै ल्याउन हुँदैन । जससंग लिएकोछ उसलाई आऽनो भरपाई दी बुभी ल्याई अड्डामा सेस्ता मिलाई सकेपछि आफूले बुभी ल्याएको लिखत फिर्ता र दस्तूर बुभाएको अधकट्टै समेत बुभाई दी आफूले अध गरी दिएको भरपाई खिची लिने गर्नुपर्छ ।

१३. नं. ॥ यसै महलको ११ नम्बर बमोजिम घरायसमा लिखत गराउनलाई रजिष्ट्रेशन गर्ने अड्डाका हाकिम कारिन्दा बोलाउन जाँदा अड्डाका हाकिम कारिन्दा आउना साथ लिखत गर्नालाई हर्जा नहुने गरी मानिस कागजपत्र समेत सवै ठीक गराई मात्र बोलाउन जाने गर्नुपर्छ । लेखिए बमोजिम नभएकोबाट लिखत गर्नालाई अड्डाउ परेमा पाँच रुपैयाँ जरिवाना गरी लिई अड्डाको स्याहामा आम्दान्नी बाँध्नुपर्छ र रजिष्ट्रेशन गर्ने कुराको हकमा यथासम्भव चाँडो रजिष्ट्रेशन गरी फर्कनुपर्छ ।

१४ नं. ॥ लिनु दिनु गर्दा रुपैयाँ अड्डैका सामुन्नेमा गनाई लिन दिन हुन्छ । घरसारमा लिनुदिनु भएकोमा अड्डामा रुपैयाँ नल्याए पनि हुन्छ ।

१५ नं. ॥ अचल सम्पत्ति सम्बन्धी कुनै लिखत गर्दा गराउँदा सो सम्पत्तिको कुनै कागज सेस्तामा किल्ला किटिएको भए सोही किल्ला र नकिटिएको भए जुन किल्ला हो फरक नपारी छुट्टा छुट्टै किताको छुट्टाछुट्टै किल्ला लेख्नु लेखाई लिनुपर्छ ।

१६ नं. ॥ लिखत गर्दा सो लिखत गरी दिनेले घर जग्गाको किल्ला लेखाएकोमा पछि सो किल्ला ठीक छैन भन्ने उजुर परेमा प्रमाणबाट ठहरे बमोजिम हुन्छ । लिखतमा लेखिएकोले मात्र किल्ला कायम हुन सक्तैन ।

१७ नं. ॥ जग्गा जमीनको रजिष्ट्रेशन गर्दा जुन जग्गाको लिखत रजिष्ट्रेशन हुने हो सो जग्गामा दिनेको हक पुगेको प्रमाण वा तिरो तिरेको रसीद बेगर रजिष्ट्रेशन गर्न गराउन हुँदैन । दाखिल भएको प्रमाण वा रसीद समेत राखी रजिष्ट्रेशन गरी दी प्रमाण वा रसीद लिखत गराई लिनेलाई सौपी दिनुपर्छ । धेरै जग्गाको एउटै प्रमाण वा रसीद भएमा अड्डाबाटै त्यसको रीतपूर्वकको नक्कल लिखत गराई लिनेलाई दिलाई सककल जसको हो उसैलाई फिर्ता दिनुपर्छ ।

१८ नं. ॥ लिनु दिनु भई लिखत गर्दा गराउँदा सो दिनेको हकको प्रमाणको कागज समेत दाखिल गरेको भए सो कागज साहूलाई सौपनु पर्नेमा सौपी लिखतमा समेत सो व्यहोरा पार्नुपर्छ । जग्गा जमीनको हकमा यसै महलको १७ नम्बर बमोजिम हुन्छ ।

* :ftf} ;+zf]wgáf/f ;+zf]lwt .
* :ftf} ;+zf]wgáf/f yk .

१९ नं. ॥ ॥ रुपैयाँ लिनु दिनुभन्दा अधिको तमसुकी रुपैयाँ नै वा केही थपी वा न्हेडिक तिरी ल्याएको भए सोही बोली पारी लिखत गरी दिनुपर्छ ।

२० नं. ॥ ॥ न्हेडिक तिरेकोमा निस्सा अड्डामा देखाउनु पर्छ । न्हेडिक तिरिसकेको नभई तिनुपने बाँकी भए सो रुपैयाँ तिरेको न्हेडिकको फट्टा वा निस्सा ल्याएपछि मात्र रजिष्ट्रेशन गर्ने अड्डाले लिखत गराई दिन हुन्छ ।

२१ नं. ॥ ॥ रजिष्ट्रेशन गरी दिंदा लिने दिने मानिसलाई चिन्ने जान्ने जहाँसुकैको भए पनि दुईजनामा नघटाई साक्षी राखी लिने दिने मानिस यी हुन थिनको नाउँ बतन लेखिएको ठीक छ भनी लेखी सहिछाप गराउनु पर्छ ।

२२ नं. ॥ ॥ अड्डाबाट लिखतमा सहिछाप गराउँदा लिनेदिने दुवै थरलाई सो लिखत स्पष्ट गरी पढी सुनाई यो लिखतबाट यस्तो हुन्छ भन्ने मतलब समेत सम्झाई मात्र ऐन बमोजिम सहिछाप गराउनु पर्छ ।

२३ नं. ॥ ॥ रजिष्ट्रेशन गरिदिनु पर्ने लिखतमा रुपैयाँ लिनु दिनु पर्नेमा अड्डैमा लिनुदिनु गरेको वा घरायसमा भएकोमा दिनेका हकको प्रमाण दाखिल गरेकोमा भए सो समेत खोली मेरै सामुनेमा यो यो कारवाई भएको हो भन्ने व्यहोरा रजिष्ट्रेशन हुने लिखतको शिरमा लेखी अड्डाको छाप र हाकिम तहरीर फाँटवालाको समेत सहिछाप गरी रजिष्ट्रेशनको लिखत रजिष्ट्रेशन गराई मानेलाई दी ऐनले दोहरी दिनुपर्नेमा लिखत गरी दिनेलाई दोहरी सौपिदिई अड्डामा रहने चाहि लिखतको किनारामा दोहरी बुझी लिएँ भनी लेखी दोहरी पाउनेको सहिछाप समेत गराउनु पर्छ ।

२४ नं. ॥ ॥ केही कारण परी अड्डामा हाकिम नभएमा तहरीरले आऽनो र आफूमनिका फाँटवालाको र तहरीर नभएमा हाकिमले आऽनो र तहरीरदेखि मुनिका फाँटवालाको सहिछाप गर्नु गराउनु पर्छ । सो गर्दा हाकिम वा तहरीर नभएको कारण समेत लेख्नु पर्छ ।

२५ नं. ॥ ॥ रजिष्ट्रेशन हुने लिखत घरायसमा वा अड्डामा लेख्दा समेत दोहरी दिनुपर्नेमा तीनप्रति र अरुमा दुईप्रति समेत एकै मिलासंग लेखी सो सबै प्रतिमा कारणी र त्यसमा बसेका साक्षीको समेत रीतपूर्वक सहिछाप गर्नु गराउनु पर्छ घरायसमा भएका लिखतमा बस्ने साक्षीलाई अड्डामा ल्याउनु पर्दैन । सनाखत गर्ने साक्षीलाई भने अड्डैका रोहवरमा सबै प्रतिमा सहिछाप गराई नम्बर चढाई यस महलको रीत पुत्याई रजिष्ट्रेशन गरी एकप्रति अड्डामा राखी एक प्रति लिखत गराई लिनेलाई र दोहरी दिनुपर्नेमा एकप्रति लिखत गरी दिनेलाई समेत दिनुपर्छ । *यसै महलको ९ नं. बमोजिम नालेस परी फैसला बमोजिम रजिष्ट्रेशन गरिदिनु पर्ने भएमा नालिस परी सदर भई आएको लिखतको शिरमा सो व्यहोरा जनाई यसै महलको २३ नम्बर बमोजिम रजिष्ट्रेशन गरी माथि लेखिए बमोजिम सहिछाप गराई सो लिखतको नक्कल लेखी सक्कल बमोजिम नक्कल दुरुस्त छ सक्कल बुझीलिएँ भनी रजिष्ट्रेशन गर्न आउनेको र नक्कल दुरुस्त छ भनी रजिष्ट्रेशन *..... गरी दिनेको समेत सहिछाप गराई राख्नुपर्छ ।

२६ नं. ॥ ॥ रजिष्ट्रेशन गर्न आउँदा वा अधिपछि जोसुकैले पनि अरुलाई लेखिएको छ छैन भनी रजिष्ट्रेशन भएको लिखत हेर्न वा नक्कल लिनलाई आएमा हेर्न वा नक्कल दिनुपर्छ ।

२७ नं. ॥ ॥ रजिष्ट्रेशन भैरहेको लिखत बमोजिम बुझाउनु पर्ने नगदी, जिन्सी भिन्न भै धेरैजनाले भाग शान्ति तिनुपने हुन आएकोमा सबैले एकैचोटी बुझाउन नल्याई कुनै कुनैले मात्र आफूले तिनुपने जति बुझाउन ल्याए तिन आउनेको भागको जति बुझी लिई लिखतका पीठमा व्यहोरा जनाई दरपीठ गरी बुझाउन ल्याउनेलाई पनि बुझाएको निस्सा निमित्त यति मध्ये यसले बुझाउनुपर्ने यति बुझी लिएँ भन्ने भरपाई गराई लिई दिई आफूले तिनुपने जति सबै बुझाइसकेपछि यसै महलको ३७ नम्बर बमोजिम रजिष्ट्रेशन गर्ने अड्डामा रहेका नक्कलमा दरपीठ गराउन आएमा वा अड्डैमा बुझाएमा समेत असूल जनाई राखी लिखत बमोजिम तिनुपने जति सबै बुझाईसकेपछि लिखतको पीठमा अड्डाको छाप लगाई फिर्ता दिने लिने गर्नुपर्छ । बुझाउनु पर्ने जम्मै नबुझाई बुझी लिन्न दरपीठ गरी दिन्न धितो छोडदिन भन्न पाउँदैन ।

२८ नं. ॥ ॥ कानून बमोजिमको लिखत रजिष्ट्रेशन गराई माग्न आएमा जुनसुकै इलाकाको रजिष्ट्रेशन गर्ने अड्डाबाट गरी दिनुपर्छ ।

२९ नं. ॥ ॥ आर्का इलाकाको अचल सम्पत्तिको लिखत रजिष्ट्रेशन भएकोमा रजिष्ट्रेशन गर्ने अड्डाले सो घर जग्गा भएका इलाकाको रजिष्ट्रेशन गर्ने अड्डामा एकप्रति नक्कल पठाई दिनुपर्छ । सो अड्डाले पनि सिलसिलेवार नम्बर चढाई नक्कल किताबमा शामिल राख्नुपर्छ ।

३० नं. ॥ ॥ रजिष्ट्रेशन भएको लिखतबाट आऽना अड्डामा रहेको सेस्तामा दाखिल खारेज गर्नुपर्ने कुरा भए दाखिल खारीज गरिदिनु पर्छ । अन्यत्र रहेको सेस्तामा दाखिल खारेज गर्नुपर्ने भए लिखत गराई लिने मानिसलाई फलाना ठाउँमा पैतीस दिनभित्र दाखिल खारेज गराउन जानु भनी सुनाई दिई सो दालिख खारेज गर्नुपर्ने ठाउँमा पनि फलानाको यो यति घर वा जग्गा फलानाका नाउँमा दाखिल खारेज गरिदिनु भनी सात दिनभित्र लेखी पठाउनु पर्छ । सो दाखिल खारेज गरी दिनेले पनि कानून बमोजिम दाखिल खारेज गरी दिनुपर्छ ।

३१ नं. ॥ ॥ रजिष्ट्रेशन हुने गैह्र लिखतमा गर्ने गराई लिने दुवै थरको आऽनो आऽनो बाबु र बाजेको नाम खोली लेखिएको हुनुपर्छ । संगठित संस्थाहरुको हकमा भने सो संस्थाको नामसम्म लेखे पुग्छ ।

३२ नं. ॥ ॥ शेषपछि हक पुग्ने गरी लिखत गरी दिने मानिस मरी लिखत गराई पाउनेको हक पुग्न आएपछि हक पुग्नेले हक पुगेका दाखिल खारेज गर्नुपर्ने जति कलम आऽना नाउँमा दाखिल खारेज गराई माग्नलाई सो लिखत गरिदिने मानिस मरेको मितिले पैतीस दिनभित्र रजिष्ट्रेशन गर्ने अड्डामा दरखास्त दिनुपर्छ । सो बमोजिम दरखास्त परेकोमा रजिष्ट्रेशन

* सातौ संशोधनद्वारा संशोधित ।

* सातौ संशोधनद्वारा भिकिएको ।

गर्ने अड्डाले पनि आफूकहाँ रहेको लिखत हेरी सो लिखत गरिदिने मानिस मरेको हो होइन र लिखत गरी दी सकेपछि फेरि बदर गराई सकेको छ, छैन भन्ने समेत जो बुझ्नुपर्ने बुझी लिखत गरिदिने मरी हक पुगिसकेको र लेखी दिएको लिखत बदर गराई सकेको नभै कायमै रहेको ठहरे यसै महलको ३० नम्बर बमोजिम दाखिल खारीज गर्नु गर्न लाउनु पर्छ ।

३२क नं. ॥ यस महलको ३० नम्बर र ३२ नम्बरमा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि कसैले सो नम्बरहरुमा लेखिएको म्याद गुजारी दाखिल खारेज गराउन दरखास्त दिएमा जतिसुकै अवधि व्यतित भए पनि दश रुपैयाँ दस्तूर लिई नाउँसारी दाखिल खारेज गरिदिनु पर्छ । यो ऐन लागु हुनुभन्दा अगावै त्यस्तो म्याद गुजिसकेकोमा पनि सो बमोजिम दस्तूर लिई नामसारी दाखिल खारेज गरिदिनु पर्छ ।

३३ नं. ॥ रजिष्ट्रेशन गराउनु पर्ने लिखत पहिले घरायसमा लेखी पछि रजिष्ट्रेशन गराएकोमा उजूर गर्ने हदम्याद कायम गर्दा रजिष्ट्रेशन भएकै मिति कायम गर्नुपर्छ ।

३४ नं. ॥ दोहोरो लिखत भएकोमा पहिले रजिष्ट्रेशन भएकै लिखत जेठो ठहर्छ ।

३५ नं. ॥ लेनदेन व्यवहारको महल बमोजिम अचल सम्पत्ति निखन्दा देहाय बमोजिम गर्नुपर्छ

निखन्न पाउने व्यक्तिले निखन्न चाहेको अचल सम्पत्ति लिने साहूका साथमा रजिष्ट्रेशन गर्ने अड्डामा गै लिनु दिनु गरी भरपाई गराई रजिष्ट्रेशन भएको लिखत साहूबाट दरपीठ गराई वा लिखत नभए त्यसको कारण खोलाई लिनुपर्छ । फैसला बमोजिम निखन्नु पर्दा दरखास्त साथ फैसलाको रीतपूर्वकको नक्कल पेश गर्नुपर्छ । यस्तो निखन्न पाउने कलममा अरुका नाउँमा दाखिल खारीज भैसकेको भए पनि निखन्न आउने हक पुगेको व्यक्तिका नाउँमा दाखिल खारीज गरी दिनुपर्छ र सो कुरा अड्डामा रहेको तमसुक र सेस्तामा समेत जनाई राख्नुपर्छ१

निखन्न पाउने व्यक्तिले निखन्न खोज्दा निखन्न दिनुपर्ने व्यक्तिले बाधा अड्डाउ उपस्थित गरेमा निजलाई बुझाउनु पर्ने थैली निखन्न पाउने व्यक्तिले लिखत रजिष्ट्रेशन भएको वा साहू रहेको इलाकाको रजिष्ट्रेशन गर्ने अड्डामा धरौट राखी निखनाई पाउन दरखास्त दिन हुन्छ र सो बमोजिम दरखास्त परेमा निजलाई तारीखमा राखी निखन्न दिनुपर्ने व्यक्तिलाई *..... बाटाका म्याद बाहेक सात दिनभित्र सक्कलै लिखत ली आउनु भनी म्याद पठाउनु पर्छ । सो म्यादमा हाजिर भै निखन्न दिन मन्जूर गरे माथि १ दफा बमोजिम थैली साहूलाई बुझाई साहूको भरपाई गराई भरपाई र रजिष्ट्रेशन भएको लिखत समेत असामीलाई बुझाई दिनुपर्छ । हाजिर नभएमा म्याद नाघेपछि पर्चा खडा गरी सो निखनी पाउने अचल सम्पत्ति चलन गर्नु भनी निखन्न पाउनेलाई चलन पूर्वी दिई सो पूर्वी भएको व्यहोरा र धरौट रहेको रुपैयाँ तीन वर्षभित्र लिन नआए पछि पाउने छैनौ भन्ने समेत कुराको सूचना साहूलाई पठाई दिनु पर्छ । हाजिर भै निखन्न दिन मन्जूर नगरे दरखास्तवालाले दावी लिएको सम्पत्ति रजिष्ट्रेशन भएको लिखत वा अड्डामा रहेका सेस्तावाटै निखन्न दिनुपर्नेमा निखन्न दिन इन्कार गरेको देखिन आए रजिष्ट्रेशन गर्ने अड्डावाटै निखनाई दिने फैसला गरी पुनरावेदन लाग्ने अवस्था नाघेपछि निखन्न पाउनेलाई चलन पूर्वी गरी दिनुपर्छ । निखन्न दिनुपर्नेले दिनु नपर्ने कारण देखाएकोमा प्रमाण बुझी इन्साफ दिनुपर्ने कुरा देखिन आए पैतीस दिनभित्र नालिस गर्नु भनी सुनाई दिनुपर्छ । म्यादमा नालिस नपरे वा परेपनि निखन्न नपाउने ठहरी फैसला भएकोमा धरौट रहेको थैली कानून बमोजिम म्यादभित्र लिन आए दरखास्तवालालाई दिनुपर्छ । साहू वा असामीले धरौट रहेको थैली फिर्ता लिनुपर्नेमा म्यादभित्र नलिएमा सो थैली श्री ५ को सरकारको हुनेछ२

माथि २ दफा बमोजिम निखन्न धरौट राखी दरखास्त गरेको व्यक्तिले पछि कुनै कारणले निखन्न नचाहेमा वा तारेख छोडेमा वा म्यादभित्र नालिस नगरेमा निजलाई थैलीको सयकडा अढाई रुपैयाँ जरिवाना गरी सो जरिवानाको रकम कट्टा गरी बाँकी थैली फिर्ता दिनुपर्छ.....३

निखन्न पाउने र निखन्न दिनेले मिलापत्र गर्न चाहेमा रजिष्ट्रेशन गर्ने अड्डैवाट मिलापत्र गराई दिनुहुन्छ । सो मिलापत्र बापत बक्सौनी लिंदा थैलीको सयकडा एक रुपैयाँको दरले लिनुपर्छ...४

३६ नं. ॥ म्यादभित्र रजिष्ट्रेशन गरी नदिएकोले नालिस परी रजिष्ट्रेशन हुनेगरी फैसला भएकोमा दण्ड सजायको महलको ४४ नम्बर बमोजिम फैसला गर्ने अड्डावाट रजिष्ट्रेशन गर्ने अड्डाका नाउँमा पूर्वी गराई लिनुपर्छ । सो पूर्वी पाएका मितिले पैतीस दिनभित्र आफूले पाएको पूर्वी, फैसलाको नक्कल र रजिष्ट्रेशन गर्नुपर्ने लिखत समेत ली रजिष्ट्रेशन गर्ने अड्डामा दरखास्त दिन आफै जान वा वारिस पठाउन पर्छ । लेखिए बमोजिम दरखास्त दिन आएमा रजिष्ट्रेशन गरी दिने अड्डावाट पनि म्यादभित्र दरखास्त दिन आएको रहेछ भने फैसला पूर्वी बमोजिम कानूनको रीत पुन्याई रजिष्ट्रेशन गरी दिई फैसलाको नक्कलको शिरमा फलाना मितिमा रजिष्ट्रेशन भयो भनी लेखी अड्डाको र हाकिमको समेत छाप लगाई फिर्ता दिनुपर्छ । लेखिएको म्यादभित्र दरखास्त नगरे म्याद नाघेपछि रजिष्ट्रेशन हुन सक्तैन ।

३७ नं. ॥ रजिष्ट्रेशन भएको लिखतको रुपैयाँ धनीलाई बुझाउँदा घरसारैमा बुझाई कागज फट्टा गरी लिन दिन पनि हुन्छ । अड्डैमा आई बुझाए पनि हुन्छ । घरसारैमा लिनु दिनु गरेकोमा बुझाउने कागजको पीठमा यस मितिमा यति रुपैयाँ बुझी लिए भन्ने व्यहोरा लेखी बुझी लिने धनीको ऐन बमोजिमको रीत पुन्याई सहिछाप गराई फट्टा लिई सो लिएको मितिले पन्ध्र दिनभित्र आफै हाजिर भई वा वारिस गरी वा लेखोटसाथ छाप पठाई अड्डामा रहेको कागज सेस्तामा जनाई माग्न आएमा वा अड्डैका रोहवरमा बुझी लिएमा समेत अड्डामा रहेको लिखतका पीठमा र पन्जिकामा समेत सो व्यहोरा जनाई लेखी फट्टाका पीठमा समेत अड्डाको छाप लगाई फिर्ता दिनुपर्छ ।

& तेस्रो संशोधनद्वारा थप ।

* ;ftf)+ ;+zf]wgáf/f l'lsPsf] .

३८ नं. ॥ रजिष्ट्रेशन भएको लिखत बमोजिम तिर्नु पर्ने नगद जिन्सी धनीले साक्षी राखी लेखी पठाएको इच्छापत्र लिई आउने इच्छापत्रवालालाई बुझाए पनि हुन्छ । लेखिए बमोजिम घरसारमा इच्छापत्रवालालाई बुझाई दरपीठ गराई फट्टा लिखत र इच्छापत्र लिई यसै महलको ३७ नम्बर बमोजिम म्यादभित्र अड्डामा रहेका नक्कल पन्जिकामा जनाई माग्न वा अड्डैमा इच्छापत्रवालालाई बुझाउन आएमा दिई इच्छापत्रवालालाई बुझाएको व्यहोरा समेत खोली अड्डामा रहेका नक्कल पन्जिकामा जनाई फिर्ता दिने गर्नुपर्छ ।

३९ नं. ॥ कसैले अड्डामा रहेको रजिष्ट्रेशन भएको कुनै लिखतको नक्कल लिन वा हेर्न आएमा दिनुपर्छ । सो बमोजिम नक्कल लिएकोमा फी थान दुई रुपैयाँ र हेरेकोमा फी थान एक रुपैयाँ दस्तूर लाग्छ ।

४० नं. ॥ कानूनले तोकेको रजिष्ट्रेशन दस्तूर देहायका अवस्थामा देहायका व्यक्तिबाट लिनुपर्छ

राजीनामा बन्धकी समेत लेनदेनको लिखत भएकोमा धनीबाट१

बण्डापत्र वा मानु छुट्टिएको वा मानु जोरिएको लिखतमा दामासाहीले सबै अंशियारबाट...१

अरु लिखत भएकोमा लिने पाउनेबाट१

४१ नं. ॥ रजिष्ट्रेशन भएको लिखतमा सो रजिष्ट्रेशन गरी लिने दिने साहूले नै वा उनीहरुका हकदारले थप ली दी गरे भएको लिखत रजिष्ट्रेशन गराउँदा अधि लिए दिएको दस्तूर लाग्दैन । थप लेनदेन गरे जति अड्डको मात्र कानून बमोजिमको दस्तूर लाग्छ ।

४२ नं. ॥ जग्गा घरको लेनदेनमा सो घर जग्गाको मोल अड्ड देखिए पनि रुपैयाँ लिनु दिनु गरी लिखत भएकोमा लिनु दिनु गरेको रुपैयाँको विगो कायम गरी रजिष्ट्रेशन दस्तूर लिनुपर्छ ।

४३ नं. ॥ लिखतको रजिष्ट्रेशन गराउनु पर्ने म्याद गुज्रेमा थामिन सक्तैन ।

४४ नं. ॥ यसै महलका ३७ नम्बरमा लेखिएको काम सोही नम्बरमा लेखिएको म्यादभित्र नगरी सो म्याद नाघेको एक वर्षसम्ममा गर्न आएको भए म्याद नघाई आए वापत सो आउनेलाई एकसय रुपैयाँमा पच्चीस पैसा र एक वर्षभन्दा बढी म्याद नघाई आएको भए एकसय रुपैयाँमा पचास पैसा जरिवाना गरी सो नम्बरमा लेखिए बमोजिम काम गरी दिनुपर्छ ।

महल २२

बाँकी नतिर्नेको

१ नं. ॥ दण्ड सजाय बाहेक सरकारी बाँकी तिर्नुपर्ने ठहरेकाले सो ठहरेको बाँकी तिर्न सकेन र माथवर धनजमानी दियो भने एक वर्षको भाखा दिनुपर्छ । सो बमोजिम जमानी दिन नसके कानून बमोजिम असूल गर्नुपर्छ ।

२ नं. ॥ आऒनो जिम्माको सरकारी वा श्री ५ को सरकारको पूर्ण वा आंशिक स्वामित्व भएको संगठित संस्थाको वा कुनै बैंकको नगदी जिन्सी कानून बमोजिम बाहेक वा रीतपूर्वकको आदेश निकासो बेगर लिन, दिन, दिलाउन वा सो गर्ने प्रयत्न गर्न गराउन हुँदैन ।

३ नं. ॥ सरकारी नगदी जिन्सी रहेको तहवील जाँच्दा जसको जिम्माको तहवील हो सो व्यक्ति रोहवरमा भए उसलाई र रोहवरमा भएका तहरीर तहवीलदार भण्डारे समेत राखी जाँच्नुपर्छ । सो बमोजिम जाँच्दा अकर्ण र श्रेस्ता बमोजिमको तहवील मौज्जात नभए मसौट गरेको ठहर्छ । सो मासेको विगो मास्नेबाट उपर गरी लिई निजलाई विगो बमोजिम जरिवाना वा तीन वर्षसम्म कैद वा दुवै हुन्छ ।

३.३ नं. ॥ श्री ५ को सरकारको पूर्ण वा आंशिक स्वामित्व भएको संगठित संस्थाको वा कुनै बैंकको नगदी जिन्सी मस्यौट गरे वा गर्ने प्रयत्न गरेमा विगो भराउन पर्नेमा विगो भराई विगो बमोजिम जरिवाना वा तीन वर्षसम्म कैद वा दुवै सजाय र विगो भराउन नपर्नेमा पाँचहजार रुपैयाँसम्म जरिवाना वा तीन वर्षसम्म कैद वा दुवै सजाय हुनेछ ।

३.३.३ नं. ॥ श्री ५ को सरकारको पूर्ण वा आंशिक स्वामित्व भएको संगठित संस्थाको वा कुनै बैंकको विगो मस्यौट गरेमा विगो मस्यौट गर्नेको अंश हकको सम्पत्तिबाट भराई दिइनेछ । उपर हुन नसकेको विगो बापत कैद गरी पाउँ भनी सम्बन्धित संस्था वा बैंकको निवेदन परेमा प्रति महीना पाँचसय रुपैयाँका दरले कट्टी हुने गरी जतिसुकै विगो उपर नभएको भए पनि बढीमा चार वर्षसम्म कैद गरिदिनु पर्छ ।

४ नं. ॥ सरकारी अड्डाको तहवीलदार भण्डारेले तहवील मासेकोमा सो तहवीलदार भण्डारे हाकिमले पत्याएको मानिस भनी भर्ना भएको रहेछ भने मास्नेबाट उपर नभएको जति बाँकी विगो हाकिमले बुझाउनुपर्छ ।

५ नं. ॥ तहवील मासिएका दिनदेखिको दशौँदका हिसाबले सूद समेत लिनुपर्छ ।

६ नं. ॥ सरकारी सूद लाग्ने बाँकीमा जायजात रोक्का भएकोमा जायजात रोक्का भएको मितिदेखि र जायजात रोक्का नहुँदै थुनिएकोमा थुनिएको मितिदेखि सूद लाग्दैन । सो रोक्का भएको जायजात लिलाम बिक्री भै विगो उपर नभएकोमा जायजात रोक्का गर्दा जायजात दबाए छुपाएको पछि ठहर्न आयो भने नपुगेको बाँकी मध्ये दबाएको ठहरी उपर भएको जतिको रोक्का भएकै मितिदेखिको सूद पनि लिइनेछ । सो जायजात रोक्का भइरहेकोमा लिलाम बिक्री गरी असूल गर्न हुने अवस्था पुगेपछि पैतीस दिनभित्र लिलाम बिक्री गर्नुपर्छ ।

▲ नवौँ संशोधनद्वारा संशोधित ।

अ नवौँ संशोधनद्वारा थप ।

७ नं. ॥ ॥ कसैले चल वा अचल कुनै किसिमको सम्पत्ति श्री ५ को सरकारमा बुझाउनु पर्ने भनी कुनै अड्डामा बुझाउन ल्याएमा सो अड्डाले बुझ्नुपर्ने रहेछ भने सबै व्यहोरा र कारण खुलाई बुझिलिनुपर्छ । अड्डा परेकोमा भने सोही व्यहोरा जनाई धरौटीमा आम्दानी बाँधी कानून बमोजिम कारवाई गरी निर्णय गर्नु गराउनु पर्छ ।

८ नं. ॥ ॥ काम गर्ने बाँकीवालाको अपुताली खाने हकदार पक्राउ भएकोमा उपर गर्नुपर्ने ठहरेको विगोमा सो हकदारको जायजात गरी उपर गर्नुपर्छ । जायजातबाट नपुगेको बाँकीमा पक्राउ गर्न हुँदैन । सो जायजात हुँदा दवाई छुपाई राखेको रहेछ र बुझ्दा ठहर्‍यो भने सो दवाउने हकदारलाई दवाएको विगो बमोजिम जरिवाना गरी जरिवाना बापत कैद गर्नुपर्छ ।

९ नं. ॥ ॥ [▲]यसै महलको २ नं., ३क. नं., र ३ख. नं. मा लेखिएदेखि बाहेक अरुको काम गर्ने कामदारले आऽना जिम्माको नगदी जिन्सी तहवील मासेमा धनीको उजूर परी ठहर्‍यो भने विगोको सयकडा पच्चीस जरिवाना गरी विगो भराउनु पर्नेमा विगो समेत भराई दिनुपर्छ । सो बाहेक अरु दिनु पर्ने दिने वा पक्राउ गर्न नपाउनेमा पक्राउ गर्‍यो लियो भन्ने समेत इत्यादि व्यहोराको काम गर्ने गराउनेको नालिस परेमा साहू असामी सरह हुन्छ ।

[▲]१० नं. ॥ ॥ यसै महलको ९ नम्बर बमोजिम भराउनु पर्ने विगो नपुग भै कैद गराउनु पर्दा एक दिनको पच्चीस रुपैयाँको दरले बढीमा एक वर्ष कैद गराउन पाउनेछ ।

११ नं. ॥ ॥ यसै महलको ९ नम्बर बमोजिमको कसूरमा सो कसूर भए गरेका मितिले दुई वर्ष भित्र नालिस नदिए लाग्न सक्तैन ।

१२ नं. ॥ ॥ सरकारी तहवील मासेमा कानून बमोजिम भएको सजाय र सरकारी विगो बापत समेतमा कैद गर्नु पर्दा दश वर्षभन्दा बढी कैद हुन सक्ने छैन ।

भाग ४

महल १९

अदलको

१ नं. ॥ ॥ अरुको धर्ममा खलल पर्ने गरी कसैले पनि कुनै धर्म प्रचार गर्न वा कसैले कसैको धर्म परिवर्तन गराउन हुँदैन । सो कुराको उद्योगसम्म गरेको भएमा तीन वर्षसम्म कैद र धर्म परिवर्तन गराई सकेकोमा छ वर्षसम्म कैद गरी विदेशी नागरिक भए त्यस्तो सजाय भोगी सकेपछि निजलाई नेपाल बाहिर निकाला समेत गरिदिनु पर्छ ।

TM१क नं. ॥ ॥ कसैले कुनै धार्मिक स्थल वा धार्मिक कार्यमा खलल पार्ने कुनै काम गरेमा तीन वर्षसम्म कैद वा तीन हजार रुपैयाँसम्म जरिवाना वा दुवै सजाय हुन सक्नेछ ।

२ नं. ॥ ॥ विदेशी नागरिक, विदेशी संगठित संस्था वा विदेशी राष्ट्रलाई श्री ५ को सरकारको पूर्व स्वीकृत बेगर कुनै अचल सम्पत्ति बिक्री वा दान बकस गरी वा अरु कुनै प्रकारले हक छाडी वा बन्धक दिन हुँदैन । दिएलिएको भए सो सम्पत्ति जफत भै श्री ५ को सरकारको हुन्छ । साहूको थैली परेको भए सो थैली कपाली सरह हुन्छ ।

३ नं. ॥ ॥ नेपालभित्रको कुनै अचल सम्पत्तिमा कुनै विदेशी नागरिकलाई अपुताली पच्यो वा अंश प्राप्त भयो भने कानून बमोजिम नेपालको नागरिकता प्राप्त गरी नेपालमा आई बसेकोमा बाहेक सो सम्पत्ति निजको नाममा दर्ता गर्न वा सो सम्पत्तिको आयस्ता खान पाउँदैन । कुनै नेपाली नागरिकहरूलाई सो सम्पत्ति बिक्री गरी वा अरु कुनै व्यहोराले हक छोडी दिन पाउँछ । सो बमोजिम नगरी दिए लिएको बदर भई सम्पत्तिमा श्री ५ को सरकारको अधिकार हुनेछ ।

४ नं. ॥ ॥ सरकारी कर्मचारीले आफू बहाल रहेको अड्डामा परी रहेको वा पर्न आएको अचल सम्पत्ति सम्बन्धी मुद्दामा आफूले कारवाई गरी छिनेको जति मध्ये कुनै पनि आफू सोही अड्डामा वा सोही जिल्लाको अरु कुनै अड्डामा बहाल छउन्जेल र आफू अन्त अरु जिल्लामा सरुवा भई वा वर्खास्त भई सो अड्डा वा जिल्ला वा सरकारी सेवाबाट बहाल टुटेको दुई वर्षसम्म आऽना वा आऽना परिवारको कुनै व्यक्तिका नाममा श्री ५ को सरकारको पूर्व स्वीकृत बेगर कुनै व्यहोरासंग लिन हुँदैन । लिएको भए पनि बदर हुन्छ । हक छुटाई लिएको रहेछ भने निजको थैली परेको भए सो थैली भूस गराई सो लिएको अचल सम्पत्ति निजबाट जफत गरी जग्गा भए कानूनको रीत पुर्‍याई पजनी गरिदिनु पर्छ । हक नछुटाई धितो बन्धकसम्म लेखाई लिएकोमा निजको परेको थैली श्री ५ को सरकारको हुन्छ आसामीले सो थैली बुझाउँदा श्री ५ को सरकारलाई बुझाउनु पर्छ । अड्डाबाट सूचना पाएको मितिले ६ महीनाभित्रमा फिर्ता थैली दिई निखनी लिन आसामीले सकेन वा मन्जूर गरेन भने सोही जग्गा लिलाम बिक्री गरी आएको रुपैयाँमा थैलीसम्म जफत गरी बढी भए जति सो सम्पत्तिको धनीलाई फिर्ता गराई लिलाममा कबूल गर्नेका नाममा सो सम्पत्तिको बहाली गरिदिनु पर्छ ।

५ नं. ॥ ॥ कैद वा थुनामा रहेकी स्वास्थ्यमानिसको ^Vसरकारी कर्मचारीले करणी गरेछ भने निजलाई एक वर्ष कैद हुन्छ । अरु ऐनले सजाय हुने रहेछ भने सो समेत हुन्छ ।

[▲] नवौं संशोधनद्वारा संशोधित ।

^Σ केही नेपाल ऐन संशोधन गर्ने ऐन, २०४८ द्वारा संशोधित ।

TM केही नेपाल ऐन संशोधन गर्ने ऐन, २०४८ द्वारा थप ।

^V पहिलो संशोधनद्वारा संशोधित ।

६ नं. ॥ ॥ कुनै भेषधारीले हकवालाले राजी खुशी गरी दिए भने पनि वा उसैलाई राजी गराएको भए पनि अठार वर्ष नपुगेका मानिसलाई मुड्न हुँदैन । अठार वर्ष नाघेकालाई करकाप गरी मुडी दियो भने मुडिएका पैतीस दिनभित्र उजुर दिए सुन्नुपर्छ । नदिएमा खुशीराजी ठहर्छ । अठार वर्ष मुनिकालाई मुडेको कुरामा तीन वर्षभित्र नालिस नदिए लाग्न सक्दैन ।

७ नं. ॥ ॥ यसै महलको ६ नम्बरको कसूर गर्नेलाई एक वर्षसम्म कैद हुन्छ ।

८ नं. ॥ ॥ गद्दीनसीन श्री ५ महाराजाधिराज, मौसूफका पटबन्धा महारानी, श्री ५ युवराजाधिराज, श्री ५ युवरानी वा गद्दीनसीन श्री महाराजाधिराजकामुमा स्वर्गे हुँदा गैह प्रजाले तीन दिनसम्म आऽना कुल धर्म अनुसार आशौच बार्नुपर्छ ।

९ नं. ॥ ॥ आऽना बाबु, आमा, दाजु, भाई इत्यादिको जुठो सूतक बार्ने गरी आएकाले आऽना कूलधर्म अनुसार बार्नुपर्छ ।

१० नं. ॥ ॥ कसैले अर्काको सामाजिक रीति स्थितिमा खलल पर्ने वा हुने गरी भुक्याई वा जवर्जस्ती गरी कुनै काम कुरा गर्न गराउन हुँदैन । कसैले गरे वा गराएमा निजलाई बढीमा एक वर्षसम्म कैद वा एक हजार रुपैयाँसम्म जरिवाना हुन्छ ।

१०क.नं. ॥ ॥ कसैले कसैलाई जातिपातिको आधारमा छुवाछूतको भेदभावपूर्ण व्यवहार गरेमा वा सार्वजनिक स्थलमा उपस्थित हुन वा सार्वजनिक उपयोगका कुराहरुको प्रयोग गर्नबाट बन्चित गरेमा एक वर्षसम्म कैद वा तीन हजार रुपैयाँसम्म जरिवाना वा दुवै सजाय हुन सक्नेछ ।

∞
.....

११ नं. ॥ ॥ यस महलमा सजाय लेखिएको कुरामा सोही बमोजिम र अरुमा बीस रुपैयाँसम्म जरिवाना हुन्छ ।

१२ नं. ॥ ॥ यस महलको १।२।३ नम्बरमा लेखिएको कुरामा जहिलेसुकै पनि र अरुमा हद म्याद लेखिएको कुरामा सोही बमोजिम र नलेखिएको कुरामा भए गरेको मितिले पैतीस दिनभित्र नालिस नदिए लाग्न सक्तैन ।

पहिलो संशोधनद्वारा भिकिएको

™ केही नेपाल ऐन संशोधन गर्ने ऐन, २०४८ द्वारा थप ।

∞ केही नेपाल ऐन संशोधन गर्ने ऐन, २०५५ द्वारा स्पष्टीकरण भिकिएका ।